

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

**TÜRKİYE’DE COVID-19 PANDEMİ SÜRECİNİN SOSYAL
BİLGİLER EĞİTİMİNE ETKİSİNİ KONU ALAN YÜKSEK
LİSANS TEZLERİNİN FARKLI DEĞİŞKENLER
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

RESUL ÖZDOĞAN

DANIŞMAN

PROF. DR. REFİK TURAN

AKSARAY-2025

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

**TÜRKİYE'DE COVID-19 PANDEMİ SÜRECİNİN SOSYAL
BİLGİLER EĞİTİMİNE ETKİSİNİ KONU ALAN YÜKSEK LİSANS
TEZLERİNİN FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

RESUL ÖZDOĞAN

DANIŞMAN : PROF. DR. REFİK TURAN

JÜRİ ÜYESİ : DOÇ. DR. HATİCE GEDİK

JÜRİ ÜYESİ : DOÇ. DR. HACER DOLANBAY

AKSARAY-2025

TELİF HAKLARI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren (....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Resul

Soyadı : ÖZDOĞAN

Bölümü : Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Türkiye’de Covid-19 Pandemi Sürecinin Sosyal Bilimler Eğitimi Etkisini Konu Alan Yüksek Lisans Tezlerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi

İngilizce Adı : Examining Master's Theses on the Effect of the Covid-19 Pandemic on Social Studies Education in Turkey in Terms of Different Variables

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Resul ÖZDOĞAN

İmza:

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
JÜRİ ONAY SAYFASI

Resul ÖZDOĞAN tarafından hazırlanan “Türkiye’de Covid-19 Pandemi Sürecinin Sosyal Bilimler Eğitime Etkisini Konu Alan Yüksek Lisans Tezlerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi” başlıklı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	<u>Kabul</u>	<u>Ret</u>	<u>İmza</u>
Danışman: Prof. Dr. Refik TURAN (Türkçe Eğitimi, Aksaray Üniversitesi)	☐	☐	
Üye: Doç. Dr. Hatice Gedik (Türkçe Eğitimi, Aksaray Üniversitesi)	☐	☐	
Üye: Doç. Dr. Hacer DOLANBAY (Sosyal Bilimler Eğitimi, Muş Alparslan Üniversitesi)	☐	☐	

Tez Savunma Tarihi: 21/04/2025

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nuntarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
Prof. Dr. Aybala ÇAYIR
İmza

TEŞEKKÜR SAYFASI

Yüksek lisans sürecim boyunca desteği ile bu çalışmanın tamamlanmasına ve akademik gelişimime ışık tutan, danışmanım Prof. Dr. Refik TURAN Hocama katkıları ve rehberliği için teşekkürlerimi sunuyorum. Yine bu süre boyunca desteklerini esirgemeyen Doç. Dr. Hatice GEDİK ve Doç. Dr. Hacer DOLANBAY hocalarıma teşekkür ederim.

Lisans hayatımdan bugüne çalışmalarını düzenli olarak takip ettiğim ve bana rehberlik eden değerli Hocalarım Prof. Dr. Osman KÖSE ve Sn. Adnan İPEKDAL Hocama teşekkürlerimi sunuyorum. İnsan yetiştirmede gösterdikleri hassasiyet ve titizlik ile çalışmama katkı sağlamışlardır. Akademik hayatımda atacağım adımlarda kılavuzluk eden ve yol gösteren öğütleri için Sn. İsmail SERT Hocama teşekkür ederim.

İş hayatı ve akademik kariyerim boyunca ilhamımı ve motivasyonumu arttırarak yanımda olan, çalışmalarım boyunca bana uygun ortamı ve zamanı sağlama gayretinde bulunan en büyük destekçilerim sevgili eşim Emine ESİN ÖZDOĞAN ile limon çiçeklerim Zeynep ve Elif'e çok teşekkür ediyorum. Çalışmalarımı her zaman sevgi ve şükranla andığım aileme ithaf ediyorum.

ÖZET

Covid-19 pandemi sürecinin Türkiye’de Sosyal Bilgiler eğitimi üzerindeki etkilerini çeşitli boyutlarıyla ele alarak inceleyen yüksek lisans tezlerini farklı değişkenler açısından incelemeyi amaçlayan bu araştırmada doküman incelemesi yönteminden yararlanılmıştır. Araştırmanın temel materyallerini Türkiye’de bulunan farklı üniversitelerde 2021-2024 yılları arasında gerçekleştirilen ve Acil Uzaktan Eğitim sürecinin sosyal bilgiler eğitimine etkilerini çeşitli açılardan inceleyen 33 yüksek lisans tezi oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda yüksek lisans tezlerinin 22 farklı üniversitede yapıldığı; tezlerin çalışma gruplarını sosyal bilgiler öğretmenleri, sosyal bilgiler öğretmen adayları, ortaokul öğrencileri ve öğrenci velilerinin oluşturduğu anlaşılmıştır. Araştırma materyalini oluşturan yüksek lisans tezlerine göre uzaktan eğitim sürecinin en olumlu yönü eğitim ve öğretim faaliyetlerinin sürdürülmesine imkan sağlaması, en olumsuz yönü ise öğrencilerin derslere katılımının yetersiz olmasıdır. Sosyal bilgiler öğretmenleri uzaktan eğitimde dijital platform olarak en çok EBA platformunu, öğretim yöntem ve tekniği olarak düz anlatım tekniğini, materyal olarak ise ses, müzik, video, film, animasyon gibi eğitim içeriklerini kullanmışlardır. Sosyal bilgiler öğretmenleri ölçme ve değerlendirme etkinliği olarak da en çok “kazanım testleri/ ünite değerlendirme soruları/ çoktan seçmeli testler” kullanmışlardır. Acil Uzaktan Eğitim sürecinde en sık karşılaşılan sorun “alt yapıdan kaynaklı sorunlar / erişim ve bağlantı sorunları” olurken, sorunların çözümüne ilişkin olarak en sık tekrarlanan öneri “mevcut internet ve teknolojik alt yapının iyileştirilmesi” önerisi olmuştur. Yüksek lisans tezlerinin öneriler kısmında yurt çapında internet altyapısının geliştirilmesi, internet sorunlarının giderilmesi, Acil Uzaktan Eğitimde canlı ders tasarımı ile web 2.0 vb. araçların kullanımı, ölçme değerlendirme teknikleri ile ilgili eğitimler düzenlenmesi, öğrencilere internet ve teknolojik cihaz (bilgisayar, tablet vb.) desteğinde bulunulması, velilere yönelik uzaktan eğitim ile ilgili bilgilendirici seminer ve/veya eğitimler düzenlenmesi önerilerinde bulunulmuştur

Anahtar Kelimeler : Acil Durum Uzaktan Öğretim, Covid-19, Küresel Salgın, Sosyal Bilgiler Eğitimi, Uzaktan Eğitim

Bilim Kodu : 11009

Sayfa Adedi : 95

Yazar : Resul ÖZDOĞAN

Danışman : Prof. Dr. Refik TURAN

ABSTRACT

In this research, which aims to examine the effects of the Covid-19 pandemic process on social studies education in Türkiye in various dimensions, in terms of different variables, the document review method was used. The basic materials of the research consist of 33 master's theses conducted between 2021-2024 at different universities in Turkey and examining the effects of the Emergency Distance Education process on social studies education from various perspectives. As a result of the research, it was understood that the master's theses were conducted at 22 different universities; the working groups of the theses were social studies teachers, social studies teacher candidates, secondary school students and parents of the students. According to the master's theses that constitute the research material, the most positive aspect of the Emergency Distance Education process is that it allows the continuation of education and training activities, and the most negative aspect is the insufficient participation of students in classes. Social studies teachers used the EBA platform the most as a digital platform in Emergency Distance Education, the plain narration technique as a teaching method and technique, and educational content such as sound, music, video, film and animation as materials. Social studies teachers used "acquisition tests/unit evaluation questions/multiple choice tests" the most as measurement and evaluation activities. The most common problem encountered in the Emergency Distance Education process was "infrastructure-related problems/access and connection problems", while the most frequently repeated suggestion regarding the solution of the problems was "improving the current internet and technological infrastructure". In the suggestions section of the master's theses, suggestions were made for developing the internet infrastructure nationwide, solving internet problems, using live lesson design and web 2.0 etc. tools in Emergency Distance Education, organizing trainings on measurement and evaluation techniques, providing internet and technological device (computer, tablet etc.) support to students, and organizing informative seminars and/or trainings on distance education for parents

Keywords : Emergency Remote Teaching (ERT), Covid-19, Global Pandemic, Social Studies Education, Distance Education

Science Code : 11009

Number of Pages : 95

Author : Resul ÖZDOĞAN

Supervisor : Prof. Dr. Refik TURAN

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKLARI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR SAYFASI.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR.....	xii
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.2. Araştırmanın Önemi	3
1.3. Sınırlılıklar.....	3
İKİNCİ BÖLÜM	6
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	6
2.1. Eğitim: Tanımı, İşlevi ve Sınıflandırılması	6
2.2. Uzaktan Eğitim	8
2.2.1. Uzaktan Eğitim Türleri	10
2.3. Covid-19 Pandemi Sürecinde Uygulanan Acil Durum Uzaktan Öğretim.....	11
2.4. Farklı Ülkelerin Acil Durum Uzaktan Eğitim Uygulamaları	15
2.5. Türkiye’de Covid-19 Pandemi Sürecinde Uygulanan Acil Durum Uzaktan Öğretim .	16
2.6. Sosyal Bilgiler Eğitimi	18
2.7. İlgili Literatür	22
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	29
YÖNTEM.....	29
3.1. Araştırmanın Modeli.....	29
3.2. Araştırmanın Yöntemi	29
3.3. Verilerin Toplanması.....	30
3.4. Araştırmanın Temel Materyalleri	30

3.5. Verilerin Analizi	31
3.6. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliği	32
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	34
BULGULAR	34
4.1. Türkiye’de Covid-19 Pandemi Sürecinin Sosyal Bilgiler Eğitimi Üzerine Etkilerini Farklı Boyutlarıyla İnceleyen Yüksek Lisans Tezlerinin Temel Özelliklerine İlişkin Bulgular	34
4.1.1. Yüksek Lisans Tezlerinin Tamamlandıkları Yıllara Göre Dağılımı	34
4.1.2. Yüksek Lisans Tezlerinin Yapıldıkları Üniversitelere Göre Dağılımı	35
4.1.3. Yüksek Lisans Tezlerinin Yapıldığı Enstitülere Göre Dağılımı	36
4.1.4. Yüksek Lisans Tezlerinin Konularına Göre Dağılımı	36
4.1.5. Yüksek Lisans Tezlerinin Çalışma Gruplarına Göre dağılımı	38
4.1.6. Yüksek Lisans Tezlerinin Kullanılan Araştırma Yöntemlerine Göre dağılımı	39
4.2. Covid-19 Pandemi Sürecinin Sosyal Bilgiler Eğitimine Etkisini İnceleyen Yüksek Lisans Tezlerine Göre Pandemi Sürecinde Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi	40
4.2.1. Yüksek Lisans Tezlerine Göre Sosyal Bilgiler Eğitimi Bağlamında Uzaktan Eğitimin Olumlu Yönleri ve Avantajları	40
4.2.2. Yüksek Lisans Tezlerine Göre Sosyal Bilgiler Eğitimi Bağlamında Uzaktan Eğitimin Olumsuz Yönleri ve Dezavantajları	42
4.2.3. Yüksek Lisans Tezlerine Göre Sosyal Bilgiler Derslerinde Kullanılan Çevrimiçi Uygulama ve Platformlar	45
4.2.4. Yüksek Lisans Tezlerine Göre Uzaktan Eğitim Sürecinde Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersinde Kullandıkları Yöntem ve Teknikler	46
4.2.5. Yüksek Lisans Tezlerine Göre Uzaktan Eğitim Sürecinde Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersinde Kullandıkları Öğretim Materyalleri	47
4.2.6. Yüksek Lisans Tezlerine Göre Uzaktan Eğitim Sürecinde Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ölçme ve Değerlendirme Uygulamaları	48
4.2.7. Yüksek Lisans Tezlerine Göre Pandemi Sürecinde Uygulanan Uzaktan Eğitimde Karşılaşılan Sorunlar	49
4.2.8. Yüksek Lisans Tezlerine Göre Uzaktan Eğitimde Karşılaşılan Sorunların Çözümüne Yönelik Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Önerileri	52
4.3. Covid-19 Pandemi Sürecinin Sosyal Bilgiler Eğitimine Etkisini İnceleyen Yüksek Lisans Tezlerinde Belirtilen Önerilere İlişkin Bulgular	54
4.3.1. Yüksek Lisans Tezlerinin Öneriler Bölümünde Belirtilen Altyapıya ve Genel Eğitim Sistemine Yönelik Öneriler	54
4.3.2. Yüksek Lisans Tezlerinde Öneriler Bölümünde Belirtilen Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Yönelik Öneriler	56
4.3.3. Yüksek Lisans Tezlerinin Öneriler Bölümünde Belirtilen Öğrencilere Yönelik Öneriler	58

4.3.4. Yüksek Lisans Tezlerinin Öneriler Bölümünde Belirtilen Öğrenci Velilerine Yönelik Öneriler	59
4.3.5. Yüksek Lisans Tezlerinin Öneriler Bölümünde Belirtilen Öğrenme-Öğretme Sürecine Yönelik Öneriler	59
4.3.6. Yüksek Lisans Tezlerinin Öneriler Bölümünde Araştırmacılara Yönelik Yapılan Araştırma Önerileri.....	60
BEŞİNCİ BÖLÜM	63
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	63
5.1.Sonuç ve Tartışma	63
5.2. Öneriler.....	69
KAYNAKÇA	71
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ TEZ DEĞERLENDİRME FORMU	80

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmanın Temel Dokümanlarını Oluşturan Yüksek Lisans Tezleri.....	30
Tablo 2. Covid-19 Pandemi Sürecinin Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Üzerindeki Etkilerini İnceleyen Yüksek Lisans Tezlerinin Tamamlandıkları Yıllara Göre Dağılımı.....	34
Tablo 3. Covid-19 Pandemi Sürecinin Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Üzerindeki Etkilerini İnceleyen Yüksek Lisans Tezlerinin Yapıldıkları Üniversitelere Göre Dağılımı.....	35
Tablo 4. Covid-19 Pandemi Sürecinin Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Üzerindeki Etkilerini İnceleyen Yüksek Lisans Tezlerinin Tamamlandıkları Enstitülere Göre Dağılımı.....	36
Tablo 5. Covid-19 Pandemi Sürecinin Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Üzerindeki Etkilerini İnceleyen Yüksek Lisans Tezlerinin Konularına Göre Dağılımı	37
Tablo 6. Covid-19 Pandemi Sürecinin Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Üzerindeki Etkilerini İnceleyen Yüksek Lisans Tezlerinin Çalışma Gruplarına Göre Dağılımı	39
Tablo 7. Covid-19 Pandemi Sürecinin Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Üzerindeki Etkilerini İnceleyen Yüksek Lisans Tezlerinin Kullanılan Araştırma Yöntemlerine Göre Dağılımı.....	40
Tablo 8. Yüksek Lisans Tezlerine Göre Uzaktan Eğitimin Olumlu Yönleri ve Avantajları...	41
Tablo 9. Yüksek Lisans Tezlerine Göre Uzaktan Eğitimin Olumsuz Yönleri ve Dezavantajları.....	43
Tablo 10. Uzaktan Eğitim Sürecinde Sosyal Bilgiler Derslerinde Kullanılan Çevrimiçi Uygulama ve Platformlar	46
Tablo 11. Uzaktan Eğitim Sürecinde Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersinde Kullandıkları Yöntem ve Teknikler.....	47
Tablo 12. Uzaktan Eğitim Sürecinde Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Derslerinde Kullandıkları Öğretim Materyalleri.....	48
Tablo 13. Uzaktan Eğitim Sürecinde Öğretmenlerin Kullandıkları Ölçme ve Değerlendirme Uygulamaları	49
Tablo 14. Uzaktan Eğitim Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar	50
Tablo 15. Uzaktan Eğitim Sürecinde Karşılaşılan Sorunların Çözümüne İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Önerileri.....	52
Tablo 16. Uzaktan Eğitim Sürecinin Sosyal Bilgiler Eğitimine Yansımalarını İnceleyen Tezlerde Altyapı ve Eğitim sistemine Yönelik Olarak Dile Getirilen Öneriler	54
Tablo 17. Uzaktan Eğitim Sürecinin Sosyal Bilgiler Eğitimine Yansımalarını İnceleyen Tezlerde Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Yönelik Olarak Dile Getirilen Öneriler.	57
Tablo 18. Uzaktan Eğitim Sürecinin Sosyal Bilgiler Eğitimine Yansımalarını İnceleyen Tezlerde Öğrencilere Yönelik Olarak Dile Getirilen Öneriler	58

Tablo 19. Uzaktan Eğitim Sürecinin Sosyal Bilgiler Eğitimine Yansımasını İnceleyen Tezlerde Öğrenci Velilerine Yönelik Olarak Dile Getirilen Öneriler	59
Tablo 20. Uzaktan Eğitim Sürecinin Sosyal Bilgiler Eğitimine Yansımasını İnceleyen Tezlerde Öğrenme-Öğretme Sürecine Yönelik Olarak Dile Getirilen Öneriler	60
Tablo 21. Uzaktan Eğitim Sürecinin Sosyal Bilgiler Eğitimine Yansımasını İnceleyen Tezlerde Araştırmacılara Yönelik Olarak Yer verilen Araştırma Önerileri	61

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
DOI	: Sayısal nesne tanımlayıcısı
EBA	: Eğitim Bilişim Ağı
ERT	: Acil Durum Uzaktan Öğretim
FATİH	: Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NCSS	: Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
TDK	: Türk Dil Kurumu
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TTK	: Türk Tarih Kurumu
TYMM	: Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
URL	: Tekdüzen Kaynak Bulucu
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü
WIPO	: Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Çin'in Dünya Sağlık Örgütü'ne 31 Aralık 2019 tarihinde kaynağı bilinmeyen gizemli bir solunum yolu hastalığını rapor etmesi (WHO, 2019) kısa sürede tüm dünyayı etkisi altına alacak hızlı gelişmelerin başlangıcı olmuştur. Dünya Sağlık Örgütü 11 Şubat 2020 tarihinde hastalığı Covid-19 olarak tanımlamış (WHO, 2020a), 11 Mart 2020 tarihinde ise hastalığın küresel bir salgına dönüştüğünü kabul etmiş ve tüm dünyaya duyurmuştur (WHO, 2020b). İnsandan insana çok kolay bir şekilde bulaşan bu salgının yayılmasını önlemek amacıyla düşünülen önlemler içerisinde insanların toplu bir şekilde bulunduğu mekanlardan olan okulların kapatılması da yer almıştır. Beklenmedik gelişme karşısında okulların kapatılarak, başka bir ifadeyle yüz yüze eğitime ara verilerek eğitimin eldeki imkanlar ölçüsünde uzaktan eğitim kapsamında sürdürülmeye çalışılması eğitim-öğretim sürecinin tüm bileşenlerini önemli zorluklarla karşı karşıya bırakmıştır. Nitekim 2020 yılının Mart ayında 150 ülkede okullar tamamen, 10 ülke kısmen kapatmış, 10 ülke ise okullarını kapatmayarak tamamen açık tutmuştur (UNICEF, 2021). 2020 yılının Nisan ayına gelindiğinde okullarını kapatarak uzaktan eğitime geçen ülke sayısı 188'e çıkmıştır. Türkiye de 16 Mart 2020 tarihinde tüm eğitim kurumlarını önce geçici olarak tatil edilmiş, 23 Marttan itibaren ise uzaktan öğretime geçilmesine karar vermiştir. Uzaktan eğitime geçildikten sonra süreç içerisinde salgının seyrine göre bazı eğitim kademelerinde ve sınıflarda yüz yüze eğitime geçiş denemeleri yapılsa da genel olarak uzaktan eğitim kontrollü normalleşme kapsamında yerine karar dönemine geçildiğinin ilan edildiği 2 Mart 2021 tarihine kadar sürmüştür (TEDMEM, 2021; TÜSİAD, 2021). Dünyadaki tüm ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de pandemi sürecine ve bu süreçte zorunlu olarak uygulanan acil uzaktan eğitime hazırlıksız yakalanmış ve alınmaya çalışılan tüm önlemlere rağmen eğitim öğretim faaliyetleri bu süreçten olumsuz etkilenmiştir.

İlk ve ortaokullarda okutulan disiplinlerarası bir ders olan sosyal bilgiler dersi de diğer dersler gibi bahsedilen bu süreçten etkilenmiştir. Beklenmedik bir şekilde gelişen acil durum uzaktan

öğretim sürecinin sosyal bilgiler öğretimini ne ölçüde ve hangi yönlerden etkilediğinin ortaya konulması bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı Türkiye’de Covid-19 pandemi sürecinin sosyal bilgiler eğitimi üzerindeki etkilerini çeşitli boyutlarıyla ele alarak inceleyen yüksek lisans tezlerini farklı değişkenler açısından incelemek ve Covid-19 pandemi sürecinin sosyal bilgiler eğitimine etkilerini ortaya koymaktır. Araştırmada ayrıca elde edilen bulgular ışığında uzaktan eğitim sürecinde uygulanan sosyal bilgiler öğretim uygulamalarının daha etkili ve verimli hale getirilebilmesi için çözüm önerileri geliştirilmiş ve tartışılmıştır.

Araştırmanın problem cümlesi; “Covid-19 pandemisi sürecinin Türkiye’de sosyal bilgiler öğretimi üzerine etkilerini inceleyen yüksek lisans tezlerine yansımaları nasıl olmuştur?” şeklindedir.

Araştırmada araştırmanın amacına ve problem cümlesiyle uyumlu olarak aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır:

1. Covid-19 pandemi sürecinin Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimine etkisini inceleyen yüksek lisans tezlerinin tamamlandıkları yıllara, yapıldıkları üniversite ve enstitülere, konularına, çalışma gruplarına ve kullanılan araştırma yöntem ve tekniklere göre dağılımı nasıldır?
2. Covid-19 pandemi sürecinin Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimine etkisini inceleyen yüksek lisans tezlerine göre uzaktan eğitimin olumlu yönleri ve avantajları ile olumsuz yönleri ve dezavantajları nelerdir?
3. Covid-19 pandemi sürecinin Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimine etkisini inceleyen yüksek lisans tezlerine göre sosyal bilgiler derslerinde kullanılan çevrimiçi uygulama ve platformlar, derslerde kullandıkları yöntem ve teknikler, derslerde yararlandıkları öğretim materyalleri nelerdir?
4. Covid-19 pandemi sürecinin Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimine etkisini inceleyen yüksek lisans tezlerine göre uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme uygulamaları nasıldır?
5. Covid-19 pandemi sürecinin Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimine etkisini inceleyen yüksek lisans tezlerine göre pandemi sürecinde uygulanan uzaktan eğitim sürecinde karşılaşılan sorunlar nelerdir?

6. Covid-19 pandemi sürecinin Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimine etkisini inceleyen yüksek lisans tezlerine göre uzaktan eğitimde karşılaşılan sorunların çözümüne yönelik sosyal bilgiler öğretmenlerinin önerileri nelerdir?
7. Covid-19 pandemi sürecinin Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimine etkisini inceleyen yüksek lisans tezlerinin öneriler bölümünde belirtilen altyapıya ve genel eğitim sistemine, sosyal bilgiler öğretmenlerine, öğrencilere, öğrenci velilerine ve öğrenme-öğretme sürecine yönelik öneriler nelerdir?
8. Covid-19 pandemi sürecinin Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimine etkisini inceleyen yüksek lisans tezlerinin öneriler bölümünde araştırmacılara yönelik olarak yapılan araştırma önerileri nelerdir?

1.2. Araştırmanın Önemi

Covid-19 pandemisi sürecinde yüz yüze eğitime ara verilerek uzaktan eğitim yoluyla eğitim-öğretim faaliyetleri sürdürülmüştür. Ansızın gelişen bu durum diğer ülkeler gibi Türkiye’yi de hazırlıksız yakalamıştır. Eldeki mevcut imkanlarla ve çoğu zaman standart uzaktan eğitim sistemlerine göre eksik unsurlarla gerçekleştirilen bu eğitim-öğretim sürecine bu nedenle acil uzaktan öğretim adı verilmiştir. Covid-19 pandemi sürecinin sosyal bilgiler eğitimi üzerindeki etkilerini inceleyen yüksek lisans tezlerini farklı yönleriyle incelemeyi amaçlayan bu araştırma ile söz konusu tezlerde sosyal bilgiler dersi özelinde uzaktan eğitim sürecinde karşılaşılan sorunlar, süreci olumlu ve olumsuz etkileyen unsurlar ile dile getirilen önerilerin toplu bir şekilde incelenmesi ve değerlendirilmesinin sorunların tespiti ve çözüm önerilerinin geliştirilmesi noktasında karar vericilere alınması gereken önlemler ile ilgili önemli veri sunacağı ve bu açıdan alana önemli katkı sağladığı düşünülmektedir.

1.3. Sınırlılıklar

Bu araştırma Türkiye’de Covid-19 pandemi sürecinin sosyal bilgiler eğitimi üzerindeki etkilerini farklı boyutlarıyla ele alarak inceleyen Yükseköğretim Kurulu’nun (YÖK) Ulusal Tez Merkezi portalına kayıtlı olan ve erişilebilen 33 yüksek lisans tezi ile sınırlıdır. 1.4. Tanımlar

Eğitim: Eğitim, önceden belirlenmiş hedefler doğrultusunda nesilleri yönlendirme ve yetiştirme faaliyetleridir. Eğitim aynı zamanda bu yönlendirme ve yetiştirmenin bilimini, tekniğini taktiğini vb. araştıran ve öğretmen bir bilimdir (Çelikkaya, 1991).

Eğitim Bilişim Ağı (EBA) Platformu: T¼rkiye’de uygulamaya geçirilen FATİH projesi kapsamında okullara etkileşimli tahta ve internet alt yapısı sağlanarak öğrencilere ücretsiz tablet dağıtılmasından sonra MEB tarafından oluşturulan, ğrenci ve öğretmenlerin öğrenme-öğretme s¼recinde yararlanmaları için derslerle ilgili farklı içerikler sunan evrimii bir eğitsel-sosyal platformdur. EBA, Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel M¼d¼rl¼đ¼ tarafından geliştirilen, ğrenci ve öğretmenlerin ders içeriklerine ücretsiz bir biçimde ulaştıkları, okula yardımcı kaynakların yer aldığı evirim içi bir sosyal eğitim platformudur (Aktay ve Keskin, 2016)

Eğitim Teknolojisi: Eğitim teknolojisi, öğrenme-öğretme faaliyetlerinin daha etkin bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için insan-makine sistemlerinde personel ve ğretim araçlarının faaliyetlerini koordine eden; çevresel fakt¼rleri artan bir duyarlılıkla kontrol altında bulunduran, kuram ile uygulamanın birleştiği ve eğitim işlemlerinin devamlı olarak geliştirildiği, uygulamalı bilimsel araştırmalara dayalı bir disiplindir. Eğitim teknolojisi eğitim kuramlarının etkin bir şekilde uygulamaya d¼n¼řt¼r¼lebilmesini sağlamak üzere personel, araç-gereç, s¼re ve y¼ntemlerden oluşan bir sistemdir (Alkan, 1974, s. 340).

Öğretim: Önceden hazırlanmış plan ve programlara uygun olarak bireyin etkin öğrenmesini gerçekleştirmek amacıyla uygulanan ve değerlendirilen, çoğunlukla ders vb. uygulamalarla sınırlı olan etkinliklerdir. Başka bir ifadeyle “eğitim kurumlarında planlı, kontroll¼ ve rg¼tl¼ olarak gerçekleştirilen etkinliklere ğretim denilmektedir (Fidan ve Erden, 1998, s. 12).

Sosyal Bilgiler: Sosyal bilgiler, d¼nyada farklı eğitim kademelerinde, T¼rkiye’de ise ilkokul ve ortaokullarda okutulan disiplinlerarası bir derstir. Sosyal bilgiler, insanların birbirleriyle ve d¼nya ile olan ilişkilerinin incelenmesidir. Buradaki konumu, tarih, coğrafya, ekoloji, ekonomi, hukuk, felsefe, siyaset bilimi ve diğer sosyal bilim disiplinlerinden yararlanan, konu odaklı ve sorgulamaya dayalı disiplinler arası bir konumdur (Bektaş ve Turan, 2022, s. 5).

Uzaktan Eğitim: Eğitim ihtiyaçlarının artması karşısında iletişim teknolojilerinin işe koşulması suretiyle gerçekleştirilen eğitim modelidir. Uzaktan eğitim, “kaynak ile alıcının öğrenme – ğretme s¼relerinin b¼y¼k bir b¼l¼m¼nde birbirlerinden ayrı (uzak) ortamlarda bulunduğu alıcılara ğretim yaşı, amaçları, zamanı, yeri ve y¼ntemi vb. açılardan “bireysellik”, “esneklik” ve “bağımsızlık” olanağı tanıyan, öğrenme – ğretme s¼relerinde; yazılı ve basılı materyaller, işitsel araçlar, teknolojiler, y¼z y¼ze eğitim gibi materyal, araç ve teknoloji ve y¼ntemlerin kullanıldığı, kaynak ile alıcılar arasındaki iletişim ve etkileşimin ise etkileşimli t¼mleřik teknolojilerle sağlandığı planlı sistematik bir eğitim teknolojisi uygulamasıdır” (Uşun, 2006, s. 7).

Acil Durum Uzaktan Öğretim: Covid-19 küresel salgını sürecinde ülkelerin küresel salgın krizine acil yanıt olarak eldeki yeterli olmayan teknoloji ve dijital bilgi ve becerilerle sürdürülen uzaktan eğitim faaliyetlerine verilen ad. Bu uzaktan eğitim faaliyetleri formal uzaktan eğitim faaliyetleri için gerekli unsurlara sahip olmadan, eldeki mevcut olanaklarla sürdürülen ve daha çok normal öğretim sunumlarının alternatif bir kanala kaydırılması özelliğini taşıyan öğretim faaliyetlerdir (Bozkurt ve Sharma, 2020; Hodges vd., 2020; Golden, 2020; Yates, 2020).

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Eğitim: Tanımı, İşlevi ve Sınıflandırılması

Eğitim tarihi insanlık tarihi kadar eskidir. İnsanoğlu tarih boyunca yaşamını sürdürebilmek için çeşitli şekillerle elde ettiği bilgi, beceri, tutum ve değerleri çevresindekilere ve kendilerinden sonra gelecek kuşaklara aktarma ihtiyacı hissetmişlerdir. Dolayısıyla eğitim insanın doğumundan başlayan ve ölünceye kadar devam eden bir süreçtir. Toplumlar varlıklarını sürdürebilmek için kültürlerini yeni kuşaklara aktarma ihtiyacı hissederler. Bu yolla yeni yetişen kuşakların toplumun değer, istek ve beklentileri doğrultusunda yetiştirilmesi hedeflenir. Kültürleme olarak adlandırılan toplumsal kültürün genç kuşaklara aktarılma sürecinin amaçlı bir şekilde gerçekleştirilmesi eğitim anlamına gelmektedir. Dolayısıyla eğitimin en yaygın tanımlarından birisi “kasıtlı kültürleme sürecidir” (Fidan ve Erden, 1998, s. 2). Eğitim günümüze kadar farklı şekillerde tanımlanmıştır. Bu tanımların bazıları şu şekildedir.

Eğitim, “Bireyde kendi yaşantısı ve kasıtlı kültürleme yoluyla istenilen davranış değişikliğini meydana getirme sürecidir” (Demirel, 1999, s. 5).

Eğitim, “Bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istenilen değişme meydana getirme sürecidir” (Ertürk, 1994, s. 11).

Eğitim, önceden belirlenmiş hedefler doğrultusunda nesilleri yönlendirme ve yetiştirme faaliyetleridir. Eğitim aynı zamanda bu yönlendirme ve yetiştirmenin bilimini, tekniğini taktiklerini vb. araştıran ve öğretmen bir bilimdir (Çelikkaya, 1991).

Eğitimin tanımlarından yola çıkıldığında üç temel özelliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bunlar; eğitimin bir süreç olduğu, bu süreç sonunda bireyde bir davranış değişikliğine yol açması ve davranış değişikliğinin bireyin kendi yaşantıları sonucunda oluşmasıdır (Fidan, 1985, s. 10).

Genel kabul gören yaklaşıma göre eğitimin toplumsal, siyasal, bireysel ve ekonomik olmak üzere dört işlevi bulunmaktadır. Bunlar;

1. Eğitimin toplumsal işlevleri: Toplumun kültürünü aktarmak, bireylerin içinde yaşadıkları toplumun değerlerini benimsemelerini ve uyumlarını sağlamak, araştıran ve kültüre dinamik ögeler katan insan yetiştirmek,
2. Eğitimin siyasal işlevleri: Ülkenin anayasasını ve siyasal yapısını benimsemiş, liderlik özelliklerine sahip, girişimci ve bilinçli seçmen yetiştirmek,
3. Eğitimin bireysel işlevleri: Bireyin beden, zihin ve ruhsal yapısını geliştirmek,
4. Eğitimin ekonomik işlevleri ise bilinçli üretici ve bilinçli tüketici yetiştirmek anlamlarını taşımaktadır (Büyükkaragöz vd., 1998, s. 27).

Eğitim, farklı şekillerde sınıflandırılmaktadır. Eğitim süreçleri, kendiliğinden ya da belirli bir amaca yönelik olarak gerçekleştirilmesine göre formal ve informal eğitim olarak ikiye ayrılmaktadır.

İnformal eğitim, farkında olmadan kendiliğinden gerçekleşen eğitim sürecidir. Dolayısıyla birey doğumuyla başlayan ve ölümüne kadar süren ailede, sokakta, okulda, iş yerinde ve kitle iletişim araçları yoluyla yaşamın her alanında plan ve programa bağlı kalmaksızın kendiliğinden gerçekleşen eğitim faaliyetlerini kapsamaktadır (Fidan ve Erden, 1998, s.4). Bu eğitim sürecinde öğrenmeler gözlem ve taklit yoluyla gerçekleşir. Plansız, kontrolsüz ve amaçsız olarak gerçekleşen bu eğitim süreci bazı olumsuz davranışların kazanılmasına da yol açabilmektedir. Bireylerin informal eğitim sürecinde istenmeyen davranışları edinmelerini önlemek amacıyla amaçlı, planlı ve programlı eğitimin gerçekleştirildiği mekanlar olarak okullar kurulmuştur (Şahin, 2006, s. 11).

Formal eğitim, eğitim kurumlarında belirli bir plan veya program dahilinde gerçekleştirilen eğitimidir (Demirel ve Kaya, 2002, s. 8). Belirli bir amaca yönelik olarak önceden hazırlanmış program çerçevesinde, planlı olarak gerçekleştirilen bu eğitim süreci, öğretmen tarafından planlanır, uygulanır ve değerlendirilir. Böylece bireylerin davranışları önceden belirlenmiş amaçlar doğrultusunda ve istedik yönde değiştirilmeye çalışılır (Fidan ve Erden 1998, s. 3)

Formal eğitim süreci, okulda ve okul dışında gerçekleştirilme durumuna göre örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Örgün eğitim, belli bir yaş grubundaki ve aynı düzeydeki bireylere, amaca göre hazırlanmış eğitim programları yoluyla okul çatısı altında düzenli olarak yapılan eğitimidir (Taymaz, 1992, s. 3). Örgün eğitim; okulöncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimi kapsar. Örgün eğitim, aşamalılık ve süreklilik gösteren bir süreçtir. Her öğretim basamağı bir sonrakine temel oluşturur ve bir eğitim basamağını başarıyla tamamlayamayan bir öğrenci, bir üst basamağa geçemez (Gürkan, 2006, s. 5).

Yaygın eğitim ise örgün eğitim sistemi içine hiç girmemiş, bu sistemin herhangi bir basamağında bulunan ya da bu basamaklardan birinden ayrılmış olan kişilere ilgi ve gereksinimleri doğrultusunda yapılan eğitimidir (Taymaz, 1992, s. 3). Halk eğitim merkezlerinde çeşitli konularda açılan kurslar, resmî ve özel kurumlarda, iş yerlerinde düzenlenen hizmet içi eğitim etkinlikleri bu kapsama girmektedir.

Örgün ve yaygın eğitimin ortak noktası, eğitim etkinliklerinin planlı ve programlı olmasıdır. Aslında formal ve informal eğitim, birbirinden kesin çizgilerle ayrılamamaktadır. Kimi durumlarda aynı anda gerek informal gerekse formal eğitimin varlığından söz edilebilir (Erden, 1998, s. 16).

2.2. Uzaktan Eğitim

Eğitim öğretim faaliyetlerinde teknoloji kullanımı, özellikle internetin yaygınlaşmasıyla büyük bir dönüşüm geçirmiştir. Son yıllarda uzaktan eğitim, eğitim sisteminin önemli bir parçası haline gelmiştir. Uzaktan eğitim, öğrencilerin fiziksel olarak bir sınıfta bulunmadan, öğretmenleriyle internet üzerinden etkileşimde bulunarak öğrenim süreçlerini gerçekleştirmelerini sağlayan bir eğitim modelidir. Uzaktan eğitim “Öğretme ve öğrenme sürecinin büyük bir kısmında öğrenen ve öğretmenin birbirlerinden ayrı ve uzak olduğu, ders içeriğine uygun materyal ve belgelerin sıklıkla kullanıldığı ve daha bağımsız olarak yürütülen bir eğitim şeklidir.” (Uşun, 2006). Uzaktan eğitim; öğrenen, öğretme ve öğrenme kaynakları arasındaki sınırlılıkları ortadan kaldırmaya çalışan, mevcut teknolojileri pragmatist bir yaklaşımla bu amaca yönelik olarak kullanan disiplinler arası bir alandır (Bozkurt, 2017). Bu eğitim modelinde öğrenci ve öğretmen çeşitli teknolojik aletler aracılığıyla ve genel ağ yardımıyla farklı ortamlarda bulunmalarına rağmen etkileşime geçmekte ve iletişim kurarak eğitim-öğretim faaliyetini gerçekleştirebilmektedirler. Uzaktan eğitim öğrencilerin yerinden bağımsız olarak, internet ve diğer dijital platformlar aracılığıyla eğitim almasıdır. Bu eğitim modelinde, öğrenciler ve öğretmenler arasındaki etkileşim, teknolojik araçlar (web seminerleri, video konferanslar, online ders materyalleri vb.) sayesinde sağlanır. Uzaktan eğitim, sadece öğrenme materyallerinin öğrencilere ulaşmasını sağlamakla kalmaz, aynı zamanda etkileşimli platformlar aracılığıyla geri bildirim almayı ve öğretmenle iletişim kurmayı mümkün kılar.

Dolayısıyla uzaktan eğitim, alışlagelmiş yüz yüze eğitimden farklı olarak teknolojik araç-gereçler yardımıyla, öğretme ve öğrenenin zamandan ve mekândan bağımsız olarak etkileşime

girebildiği, planlı, programlı ve sistematik bir şekilde interaktif imkanlar kullanılarak gerçekleştirilen bir eğitim modelidir (Meriç, 2022, s. 18).

Uzaktan eğitim, geleneksel sınıf içi eğitimle kıyaslandığında, esneklik ve erişilebilirlik açısından önemli avantajlar sunar. Öğrenciler, istedikleri zaman ve mekânda dersleri takip edebilir, öğretmenlerinden geri bildirim alabilir ve ders materyallerine kolaylıkla ulaşabilirler.

Günümüz dünyasında bilgi ve iletişim teknolojileri alanındaki hızlı gelişmeler teknolojinin biçim ve kapasitesindeki dönüşümü hızlandırmakta ve eğitimde kullanılacak medya unsurlarının daha zengin ve etkileşimli bir eğitim ortamı yaratmasına olanak sağlamaktadır (Mouza ve Lavigne, 2012). Bu çerçevede uzaktan eğitim teknolojileri, akıllı öğretim sistemleri, bulut teknolojileri, mobil teknolojiler, web tabanlı ve sanal öğrenme gibi pek çok etkileşimli teknoloji geliştirilmekte ve yaygınlaşmaktadır (Çoban, 2020). Tüm bu gelişmeler uzaktan eğitimin her geçen gün daha da yaygın ve etkili bir şekilde kullanılmasına imkân yaratmaktadır.

Uzaktan eğitimin tarihi günümüzden yaklaşık üç asır öncesine kadar uzanmaktaysa da Türkiye bu kavramla 1923 yılından itibaren tanışmış ve 1960 yılına kadar kavram ancak tartışma düzeyinde kalmıştır. Uzaktan eğitim 1970’li yıllardan sonra orta eğitim düzeyinde; 1980 yılı sonrasında ise Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi’nin de kurulmasıyla yükseköğretime taşınmıştır. Uzaktan eğitim modeli 1980 ve 1990’lı yıllarda ilk, orta ve yükseköğretim düzeyinde olgunlaşmış; 1990’lı yılların sonundan itibaren ise bilgi ve iletişim teknolojileri alanında yaşanan gelişmelere paralel bir şekilde artan eğitim fırsatlarıyla milyonlarca öğrenci tarafından kullanılmaya başlanmıştır (Bozkurt, 2017).

Uzaktan eğitim bir alternatif eğitim biçimi olarak şu yararları sağlamaktadır:

1. Esneklik ve Zaman Yönetimi: Uzaktan eğitim, öğrencilere kendi hızlarında çalışma imkânı tanır. Öğrenciler dersleri kendi zamanlarına göre planlayabilir ve yoğun programlarını daha verimli bir şekilde yönetebilirler. Bu özellik, özellikle çalışan bireyler veya aile sorumlulukları olan öğrenciler için büyük bir avantajdır.
2. Coğrafi Bağımsızlık: Öğrenciler, coğrafi olarak uzak bölgelerden eğitim alabilirler. Bu, özellikle kırsal alanlarda yaşayan ya da başka bir ülkede bulunan bireyler için önemli bir fırsattır. Fiziksel bir sınıfa katılma zorunluluğu ortadan kalktığı için, eğitim kaynaklarına erişim daha eşit hale gelir.
3. Daha Geniş Kaynaklara Erişim: Uzaktan eğitim, öğrencilere çok çeşitli eğitim materyalleri ve dijital araçlar sunar. Video dersler, interaktif ödevler, çevrimiçi kütüphaneler ve

simülasyonlar gibi araçlar, öğrencilerin öğrenme deneyimini zenginleştirir. Ayrıca, öğrencilere daha fazla ders seçeneği sunulur, bu da eğitimde çeşitliliği artırır.

4. **Düşük Maliyetler:** Uzaktan eğitim, geleneksel sınıf içi eğitimlere kıyasla daha düşük maliyetlere sahiptir. Fiziksel bir sınıfın işletilmesi için yapılan masraflar (ulaşım, sınıf kirası, malzeme giderleri) azalır. Öğrenciler de genellikle daha uygun fiyatlarla eğitim alabilirler.

Yukarıdaki faydalarının yanında uzaktan eğitimin birtakım sınırlılıkları da bulunmaktadır. Uzaktan eğitimin sınırlılıkları şu şekilde sıralanabilir:

1. **Motivasyon ve Disiplin Gereksinimi:** Uzaktan eğitimde öğrencilerin kendi başlarına çalışma sorumluluğu artar. Bu durum, öğrencilerin disiplinli olmalarını ve yüksek motivasyona sahip olmalarını gerektirir. Bazı öğrenciler, derse katılmak için yeterli motivasyonu bulamayabilir veya dikkatlerini derse veremeyebilirler.
2. **Sosyal Etkileşim Eksikliği:** Geleneksel eğitimde öğrenciler, sınıf arkadaşlarıyla ve öğretmenleriyle yüz yüze etkileşimde bulunurlar. Uzaktan eğitimde ise bu etkileşimler sınırlıdır. Öğrenciler, sosyal bağlarını kurma ve geliştirme konusunda zorluk yaşayabilirler. Sosyal etkileşim eksikliği, öğrencilerin yalnızlık duygusu yaşamasına yol açabilir.
3. **Teknolojik Altyapı Gereksinimleri:** Uzaktan eğitim için güçlü bir internet bağlantısı ve uygun teknolojik cihazlara ihtiyaç vardır. Bu, düşük gelirli öğrenciler için bir engel olabilir. Ayrıca, bazı öğrenciler teknolojiyi verimli bir şekilde kullanmakta zorlanabilir, bu da öğrenme süreçlerini olumsuz etkileyebilir.
4. **Eğitim Kalitesi:** Uzaktan eğitimde, sınıf içi etkileşimden daha az geri bildirim alınması, öğrencilerin ders içeriğini anlamalarını zorlaştırabilir. Öğretmenlerin her öğrenciyi bireysel olarak takip etmesi daha zordur, bu da eğitim kalitesinin düşmesine neden olabilir.

2.2.1. Uzaktan Eğitim Türleri

Uzaktan eğitim eşzamanlı (senkron) öğrenme, eşzamansız (Asenkron) öğrenme ve karma/harmanlanmış (Hybrid/Blended) öğrenme olmak üzere üç şekilde gerçekleştirilebilmektedir.

Eşzamanlı (senkron) öğrenme: Senkron eğitim, bilgi ve iletişim teknolojilerini anlık aktif olarak kullanır. Sanal sınıf ve öğrenme yönetim sisteminden oluşur. Bu eğitimde video ve ses

paylaşımı ile eş zamanlı eğitim ortamı oluşturulur. Bu durumda öğrenci gerçek bir sınıfta var olma hissine sahiptir (Köse ve Koç, 2015, s. 97).

Eşzamansız (asenkron) öğrenme: Öğrenciler öğretmen tarafından önceden hazırlanan materyallere erişip eğitimi kendilerine göre planlayabilir ve kendi başlarına eğitim alabilirler. Öğrenciler hazırlanan ders videoları ve notları gibi materyallere diledikleri zaman erişebilirler, bu sayede anlamadıkları bölümleri diledikleri zaman ve sayıda tekrar edebilirler. Eşzamanlı eğitim yöntemindeki gibi öğretmen ve öğrenci çevrimiçi şekilde bir araya gelmezler (Herand ve Hatipoğlu, 2014, s. 68).

Karma/harmanlanmış (hybrid/blended) öğrenme: Harmanlanmış öğrenme, etkileşimli bir öğrenme ortamında uygulanan farklı sunum biçimlerinin, öğretim modellerinin ve öğrenme stillerinin etkili şekilde birleşimi anlamına gelir. Harmanlanmış Öğrenme kursları, çevrim içi ve sınıf içi öğrenme etkinliklerini birleştirir ve öğrencilerin öğrenme çıktılarını iyileştirmek ve önemli kurumsal sorunları ele almak için kaynakları en uygun şekilde kullanır. Harmanlanmış Öğrenme, özenle seçilmiş ve tamamlayıcı yüz yüze ve çevrimiçi yaklaşımların ve teknolojilerin organik entegrasyonu olarak tanımlanabilir. Genel anlamda harmanlanmış öğrenme, eğitim içeriğinin çevrim içi dağıtımını sınıf etkileşiminin ve canlı öğretimin en iyi özellikleriyle, öğrenmeyi kişiselleştirecek ve öğretimi farklı özelliklere sahip bir öğrenci grubunda öğrenciden öğrenciye farklılaştıracak şekilde birleştirir (Kaur, 2013, s. 612-617).

2.3. Covid-19 Pandemi Sürecinde Uygulanan Acil Durum Uzaktan Öğretim

Çin'in 31 Aralık 2019 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü'ne kaynağını bilmediği gizemli bir solunum yolu hastalığını rapor etmesi (WHO, 2019) tüm dünyayı yaklaşık iki yıl etkisi altına alacak olağanüstü bir sürecin başlangıcını oluşturmuştur. Dünya Sağlık Örgütü 11 Şubat 2020 tarihinde bu hastalığı Covid-19 olarak tanımlamış (WHO, 2020a), 11 Mart 2020 tarihinde ise bu hastalığın küresel bir salgına dönüştüğünü kabul ve ilan etmiştir (WHO, 2020b). Bu ani gelişme karşısında tüm ülkeler hızlı yayılma özelliği gösteren bu hastalığın yayılmasını önlemeye yönelik olarak kara ve hava ulaşımının sınırlandırılmasından zorunlu karantina uygulamalarına varıncaya kadar çok çeşitli önlemler almaya sevk etmiştir. Bu uygulamalar küresel ilişkilerde olduğu kadar bireysel ve toplumsal hayat üzerinde de çok yönlü ve yıkıcı etkiler yaratmıştır (Fisher vd., 2020; UNESCO, 2020; WIPO; Turan ve Bektaş, 2023).

2020 yılının Mart ayından itibaren çok sayıda ülke bu önlemler çerçevesinde okulları kapatarak alternatif kanallarla uzaktan eğitim uygulamalarını başlattılar. Bu çerçevede Mart ayında 150

ülkede okullar tamamen, 10 ülkede ise kısmen kapatılırken (UNICEF, 2021), Nisan ayına gelindiğinde okullarını kapatan ülke sayısı 188'e çıkmıştır (Anderson, 2020; Butcher, 2020; UNICEF, 2020). Bu süreçte dünyada her on öğrenciden dokuzunun eğitimi kesintiye uğramıştır. Türkiye'de ise her eğitim düzeyinden toplam 25 milyon civarında öğrenci eğitimdeki bu kesintiden etkilenmiştir. Devletler ortaya çıkan bu küresel eğitim krizine yanıt olarak, çevrimiçi uzaktan öğretimi uygulamaya sokmuşlardır. Ancak küresel salgın krizine acil yanıt olarak eldeki pek de yeterli olmayan teknoloji ve dijital bilgi ve becerilerle sürdürülen bu uzaktan eğitim faaliyetleri gerçekte normal öğretim sunumlarının alternatif bir kanala kaydırılmasından ibaret olduğundan (Hodges vd., 2020) literatürde Acil Durum Uzaktan Öğretimi (Emergency Remote Teaching- ERT) olarak adlandırılmıştır (Golden, 2020; Hodges vd., 2020; Bozkurt ve Sharma, 2020; Yates vd., 2020).

Acil Uzaktan Eğitim Modeli, esneklik ve erişilebilirlik avantajlarıyla öne çıksa da, pandemi süreciyle birlikte küresel çapta uygulanışı, ülkelerin gelişmişlik seviyeleriyle yakından ilişkili dinamikleri ortaya çıkarmıştır. Batı medeniyetinin teknolojik altyapısı ve bireysel özerklik vurgusu, gelişmiş ülkelerde uzaktan eğitime geçişi kolaylaştırmışken, bu altyapıdan yoksun geleneksel toplumlar, örneğin Afrika veya Güney Asya'daki geleneksel toplumlar bu araçlara erişimde zorluk yaşamıştır fakat yine de Zoom ve Google Classroom gibi platformlar süreci kolaylaştırmıştır. Örneğin, UNICEF'in (2020) raporuna göre, dünya genelinde 71 ülkede nüfusun yarısından azı internet erişimine sahipken, en yoksul hanelerin %10'undan azı elektrik erişimine sahiptir. Ülkelerin gelişmişlik seviyelerine bağlı olarak pandemi salgını küresel eğitim eşitsizliklerini derinleştirmiştir.

Formal çevrimiçi uzaktan eğitim öğrencilere eğitim içeriği aktarmaktan daha fazlasını içerir. Bunun yanında öğrencilere aracılık, sorumluluk, esneklik ve seçim sağlayan bir öğrenme sürecidir. Etkili bir öğrenme ekolojisi oluşturmak için dikkatli planlama, tasarım ve hedeflerin belirlenmesini gerektiren karmaşık bir süreçtir, pandemi sürecinde uygulanan uzaktan eğitim faaliyeti her ne kadar çevrimiçi uzaktan eğitim gibi görünse de özünde acil uzaktan öğretim olarak adlandırılabilir geçici bir çözüm niteliği taşımaktadır. Bu bağlamda vurgulanması gereken önemli bir başka ayırım da öğrencilerin sürece dahil olma biçimleridir. Görünüşe göre uzaktan eğitim öğrenciler için her zaman alternatif ve esnek bir seçenek olsa da acil uzaktan öğretim bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır. Bu da farklı stratejiler kullanılması ve vakaya farklı önceliklerle yaklaşılması gerektiği anlamına gelir (Bozkurt ve Sharma, 2020, s. ii). Belirtilen bu nedenlerle çevrimiçi uzaktan eğitim ile acil uzaktan eğitim aynı şeyler değildir.

Covid-19 küresel pandemi sürecinde gerçekleştirilen acil durum uzaktan öğretimi acil bir soruna geçici bir çözüm olarak düşünülmelidir (Golden, 2020).

Çevrim içi öğretim, örgün öğretime alternatif veya destek olan bir tercih iken, acil uzaktan öğretim bir zorunluluk halindedir. Savaş, salgın, iç karışıklık veya kırsal/bölgesel coğrafi eşitsizliklere vb. dayalı olarak devreye alınır. Bununla birlikte uzaktan öğretim, bireye yalnızca eğitim-öğretim içeriğini yüklemekten daha fazlasını içermesi gereken bir öğretim türüdür. Örgün eğitimde olduğu gibi öğrencilere öğrenme sürecinde sorumluluk, esneklik ve tercihler sunması gerekir. Acil uzaktan öğretimde etkili bir öğrenme ekosistemi yaratma süreci hedef kitlenin ihtiyaçları, öğretim amaçlarının belirlenmesi, uygulanacak programın fiziki gerçekliklere uygun planlaması ve zaman kavramı gibi birden fazla unsurun bir araya gelmesi gereken karmaşık bir süreçtir. Covid-19 pandemi sürecine kadar eğitim sistemi tüm bileşenleriyle yüz yüze eğitime uygun şekilde tasarlanmışken aynı unsurlarla acil uzaktan öğretim sürdürülmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda pandemi sürecinde uygulanan acil uzaktan öğretim acil bir soruna yönelik geçici bir çözüm olarak düşünülmüş ve uygulanmıştır.

Covid-19 pandemisi sağlık sistemi dışında ülkelerin en çok eğitim-öğretim faaliyetlerini olumsuz etkilemiştir. Bu süreç aynı zamanda ülkelerin bu tür krizlere hazırlıksız olduğunu da gözler önüne sermiştir. Şüphesiz bu etkinin mağdurları eğitime erişimi kısıtlı olan öğrenim çağındaki bireyler olmuştur. Nitekim Wallis (2005), toplumsal eşitsizliklerin ve sorunların, doğal afetler gibi kriz durumlarında daha görünür hale geldiğini ifade etmektedir. Covid-19 küresel salgını nedeniyle eğitimin önemli ölçüde dijital ortama taşınması, dijital eşitsizliklere bağlı olarak başta dezavantajlı toplum kesimleri olmak üzere eğitime erişme noktasında zaten var olan eşitsizlikleri daha da derinleştirerek dersten kopmalara veya okul terklerine yol açmıştır. Küresel salgın dünya genelinde her yaş grubundan 1,5 milyardan fazla öğrenciyi olumsuz etkilemiştir ki bu dünyadaki tüm öğrencilerin yaklaşık olarak %90'ı demektir (OECD, 2020; UNESCO, 2020a; UNESCO, 2020b; UNICEF, 2020). Bu süreçte UNESCO, Dünya Bankası ve diğer uluslararası kuruluşlar, eğitim-öğretim faaliyetlerini kesintisiz bir şekilde sürdürmeleri için desteklemiştir. Yine bu süreçte farklı dijital eğitim materyalleri geliştirilerek çevrimiçi öğretim araçları yaygınlaştırılmıştır. Ancak tüm bu önlemlere rağmen öğretmenlerin uzaktan eğitime uyum sağlama süreci zaman almış ve çeşitli eğitimsel zorluklarla karşılaşmıştır.

Uzaktan eğitim, öğretmenlerin ve öğrencilerin teknolojiye olan bağımlılığını artırmış, ancak bu geçiş süreci pek çok zorlukla karşılaşmıştır. Eğitimin niteliği, öğretim metotları ve öğrencilerin sosyal gelişimleri açısından önemli sorunlar ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin sınıf içindeki

etkileşim eksiklikleri, psikolojik ve duygusal sorunlara yol açarken, öğretmenler de uzaktan eğitim materyallerini hazırlama ve çevrimiçi dersleri etkili bir şekilde sunma konusunda zorluklarla karşılaşmışlardır.

Pandemi sürecinde dijitalleşme büyük bir hız kazanmış olsa da eğitimdeki dijital eşitsizlikler bu sürecin en önemli problemlerinden biri haline almıştır. Gelişmiş ülkeler, internet erişimi ve dijital cihazlar konusunda avantajlı iken, gelişmekte olan ülkeler ve düşük gelirli ailelerin çocukları bu süreçte büyük zorluklarla karşılaşmışlardır. Birçok öğrenci, internet bağlantısı eksikliği veya dijital araçlara ulaşamama nedeniyle eğitimden uzak kalmıştır. Bu durum, eğitimde fırsat eşitsizliklerini daha da derinleştirmiştir. Ayrıca, dijital eğitime geçişle birlikte, öğretmenlerin dijital becerilerinin artırılması gerekmiştir. Eğitim kurumlarının bu süreçte öğretmenlere yönelik dijital eğitim programları düzenlemesi, öğretim sürecinin daha etkili olmasını sağlamıştır.

Pandemi sürecinin ardından eğitimde kalıcı değişikliklerin yaşanması beklenmektedir. Uzaktan eğitim, dijital araçların eğitimdeki rolünü arttırmış, okullarda dijital becerilerin kazandırılması gerektiği gerçeğini bir kez daha gözler önüne sermiştir. Öğrenciler, öğretmenler ve eğitim yöneticileri, pandemiden çıkarılacak dersler doğrultusunda, gelecekte eğitim sistemlerini daha esnek, dijital ve uyumlu hale getirmeye yönelik çalışmalar yapmalıdır. Ancak pandeminin, öğrencilerin sosyal gelişimleri üzerindeki etkilerinin uzun vadeli olacağı düşünülmektedir. Özellikle küçük yaş gruplarındaki çocukların sosyal becerilerinin gelişmesi, yüz yüze eğitimle desteklenen etkileşimler aracılığıyla daha etkin bir şekilde sağlanabilmektedir. Bu nedenle, eğitimde yüz yüze ve uzaktan eğitimin birleştirilmesi gereken hibrit bir modelin gelecekte yaygınlaşması öngörülmektedir.

Covid-19 pandemisine benzer şekilde sağlık ile ilgili veya doğal afet ve savaş gibi farklı nedenlerle yüz yüze eğitim faaliyetlerinin sürdürülememesi ihtimaline hazırlıklı olmak amacıyla kapsayıcı bir yaklaşımla farklı ihtimalleri içeren acil uzaktan öğretim modelleri olaylar ortaya çıkmadan önce tasarlanmalıdır. Öğrencilere daha geniş anlamda çözümler üretmek kritik öneme sahiptir çünkü kriz dönemlerinde içerik sunmak tek başına kaygıyı azaltmaya yeterli değildir. Bu zamanlarda öğrencilere bakım ve destek sağlanması daha önemlidir. Aslında bu zamanlarda öğrettiklerimizin önceliği ikinci sırada yer alabilir. Önemli olan öğretim çağındaki bireylerin bu zamanlarda nasıl hissettikleri ve bu zamanları nasıl anlattıklarıdır (Bozkurt ve Sharma, 2020).

2.4. Farklı Ülkelerin Acil Durum Uzaktan Eğitim Uygulamaları

Finlandiya: Dijital Altyapının Güçlendirilmesi: Finlandiya, eğitimi dijitalleştirme konusunda uzun yıllardır yatırım yapmaktadır. Pandemi sürecinde, öğrencilerin büyük bir kısmı zaten dijital platformlara aşina olduğu için uzaktan eğitime hızlıca adapte olmuştur. Eğitimde fırsat eşitliği sağlamak adına hükümet, internet erişimi olmayan öğrencilere ücretsiz internet ve cihaz desteği sağlamıştır (Sahlberg, 2020).

Güney Kore: Televizyon ve Çevrimdışı Eğitim Alternatifleri: Güney Kore, uzaktan eğitimi sadece çevrimiçi platformlarla sınırlı tutmamış, devlet destekli televizyon kanalları aracılığıyla dersler sunmuştur. Böylece internet erişimi olmayan öğrencilerin eğitim sürecinden kopmaması sağlanmıştır. (Kore Eğitim Bakanlığı, 2020).

Kolombiya: Radyo Yayınları ile Erişim Sağlama: Kolombiya'da özellikle kırsal bölgelerde internet erişimi sınırlı olduğundan, radyo ve basılı materyallerle desteklenen bir uzaktan eğitim modeli uygulanmıştır. Öğrencilere radyo aracılığıyla eğitim verilmiş ve ek olarak evlere ders materyalleri gönderilmiştir (García, 2021).

Almanya: Esnek Eğitim Modelleri: Almanya, uzaktan eğitim sürecinde öğrenci merkezli bir yaklaşım benimsemiş ve öğretmenlerin öğrencilerle bireysel olarak ilgilenmesini sağlayan esnek bir model geliştirmiştir. Ayrıca, psikososyal destek programları ile öğrencilerin mental sağlığına odaklanılmıştır (Müller ve Wöbmann, 2020).

Kenya: Mobil Teknolojilerle Uzaktan Eğitim: Kenya, düşük bütçeli çözümler geliştirmek amacıyla mobil telefonlar üzerinden eğitim içeriği sağlamıştır. SMS tabanlı eğitim programları ve WhatsApp grupları ile öğrencilere erişilmiş, bu sayede geniş bir kitleye ulaşılmıştır (Owino, 2020)

Çin'in Acil Durum Uzaktan Eğitim Stratejileri: Çin, pandemi sürecinde uzaktan eğitimi geniş kapsamlı bir şekilde uygulayan ülkelerden biri olmuştur. Çin Eğitim Bakanlığı, "Sınıf Eğitimi Durdurulsa da Öğrenme Durmaz" (Ting Ke Bu Ting Xue) politikası kapsamında, geniş çaplı dijital eğitim platformları oluşturmuş ve milyonlarca öğrenciye erişim sağlamıştır (Çin Eğitim Bakanlığı, 2020). Çin Hükümeti tarafından devreye alınan uzaktan eğitim bileşenleri aşağıdaki başlıklar etrafında toplanabilir;

Ulusal Dijital Eğitim Platformları: Çin, CCTV Eğitim Kanalları ve Ulusal Açık Çevrimiçi Ders Platformları ile kırsal ve dezavantajlı bölgelerdeki öğrencilerin erişimini artırmıştır.

Yerel Yönetimlerin Katkısı: Yerel yönetimler, bölgesel eğitim kaynaklarını merkezi sisteme entegre ederek öğrenci erişimini artırmıştır.

İnternet Altyapısı ve Teknoloji Desteği: Ülke çapında 5G ağlarının genişletilmesi ve internet erişimi olmayan öğrenciler için ücretsiz veri paketleri sağlanması gibi çözümler uygulanmıştır.

2.5. Türkiye’de Covid-19 Pandemi Sürecinde Uygulanan Acil Durum Uzaktan Öğretim

Covid-19 küresel pandemisinin 2020 yılı başlarından itibaren yayılmaya başlaması karşısında Mart 2020’den itibaren pek çok devlet tüm eğitim kademelerinde okulları kapatarak yüz yüze eğitimi geçici olarak sonlandırmış ve alternatif eğitim kanallarına yönelmiştir. Türkiye bu süreçte ilk olarak yıllık çalışma takvimine göre Nisan ayında başlaması gereken ikinci yarıyıl ara dönem tatili öne çekilerek 16 Mart 2020 tarihinde başlatılmış, bu bir haftalık ara tatilin ardından 23 Mart 2020 tarihinden itibaren ise tüm eğitim kademelerinde okullar kapatılarak eğitim öğretim faaliyetlerinin uzaktan eğitim yoluyla sürdürülmesine karar verilmiştir. Bu süreçte sadece okul öncesi öğrencileri, 1 Haziran-19 Haziran 2020 tarihleri arasında kısa bir süreliğine yüz yüze eğitime dönüş yapabilmıştır. 2020-2021 eğitim öğretim yılında da tüm eğitim kurumlarında eğitim öğretim faaliyetleri 31 Ağustos 2020 tarihinde uzaktan eğitim yoluyla başlamıştır. 21 Eylül 2020 tarihinden itibaren okul öncesi ve 1. Sınıflar ilk hafta bir gün, sonraki haftalarda ise ikişer gün olacak şekilde yüz yüze eğitime geçtiler. 12 Ekim 2020 tarihinde ilkokulların 2, 3, 4. Sınıfları ile sınav grupları olarak adlandırılan 8 ve 12. sınıflar da haftada iki gün yüz yüze eğitime başladılar. Bu tarihte aynı zamanda köy okullarının tüm kademelerde yüz yüze eğitime geçildi. 2 Kasım 2020 tarihi itibarıyla 5. ve 9. sınıf öğrencileri de yüz yüze eğitime başladılar. Ancak iki hafta sonrasında girilen ara tatilin ardından sömestr tatilinin başladığı 22 Ocak 2021’e kadar ülke genelinde tüm eğitim kademelerinde yüz yüze eğitim sonlandırılarak tekrar uzaktan eğitime geçildi. Bu durum 2 Mart 2021 tarihine kadar sürdü. Bu tarihte kontrollü normalleşme kapsamında yerinde karar dönemine geçildi ve eğitim öğretim faaliyetlerinin yüz yüze veya uzaktan eğitim ile sürdürülmesine salgının seyrine göre mahalli olarak karar verilmesi uygulaması başlatıldı. Sonuçta OECD ülkeleri arasında Türkiye, salgının ilk yılında okulların en uzun süre kapalı kaldığı ikinci ülke olmuştur. Türkiye’de 23 Mart 2020 tarihinde başlayan uzaktan öğretim süreci 2 Mart 2021 tarihinde yerinde karar uygulamasına geçilinceye kadar sürmüştür; bu süre zarfında yüz yüze eğitimin en fazla yapıldığı 1. sınıflar bile 175 okul gününün ancak 15 okul gününde yüz yüze eğitim yapabilmıştır (TEDMEM, 2021, s. 18; TÜSİAD, 2021).

MEB, uzaktan eğitime geçilmesine karar verdikten sonra derslerin yapılandırılarak EBA üzerinden veya Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nun (TRT) televizyon kanalları aracılığıyla yayınlanacağını duyurmuştur. MEB, bu süreçte bir yandan da EBA'nın içeriği zenginleştirmeye ve kapasitesini artırmaya çalışmıştır. Kırsal bölgelerde bulunan ve yeterli internet ve teknolojik altyapının bulunmaması gibi nedenlerle çevrimiçi derslere ulaşamayacak öğrencilere yönelik olarak ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde yayın yapmak üzere üç farklı televizyon kanalı (TRT EBA) faaliyete geçirilmiştir. MEB, 23 Mart tarihinden itibaren ise EBA Canlı Ders Platformu devreye sokarak bu platform üzerinden canlı ders yapılabilmesine imkan sağlamıştır. Bu platform önce sınavlara hazırlık sürecinde olan 8. ve 12. sınıfların kullanımına açılmış; 27 Nisan 2020 tarihi itibarıyla ise okul öncesi ile ilkokul 1. ve 2. sınıflar hariç olmak üzere tüm kademe ve sınıflarda uygulanmaya başlanmıştır. 2020-2021 eğitim öğretim yılı başından itibaren EBA canlı ders sürecine okul öncesi, 1. sınıf ve 2. sınıflar da dâhil edilerek tüm sınıf düzeylerine yaygınlaştırılmış ve dersler bu platform üzerinden çevrimiçi olarak yapılmaya başlanmıştır (MEB, 2020a; MEB, 2020b; MEB, 2020c; Durmuş ve Eryılmaz Toksoy, 2022, s. 301). Dijital eşitsizliklerin eğitime erişimde yarattığı olumsuz etkiler diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de derinden hissedildiğinden, bu durumu önleyebilmek için öğrencilere aylık olarak ücretsiz internet tanımlaması ve teknolojik cihaz desteğinde bulunulmuştur (MEB, 2021a). MEB, küresel salgın nedeniyle uzaktan öğretimin sürdürüldüğü 2019-2020 ve 2020-2021 öğretim yıllarında öğrencilerin okuldan kopmalarını önlemek ve olabildiğince derslere katılımlarını sağlamak için devamsızlık ve ders başarısızlığı nedeniyle sınıf tekrarına kalmayı önleyici düzenlemeler yapmıştır (MEB, 2021b; MEB, 2021c; MEB, 2021d).

Tüm bu önlemlere rağmen yine de Covid-19 pandemisi sürecinde eğitim öğretim olanaklarından her öğrenci eşit şekilde yararlanamamış, köy ve kırsal alanlarda yaşayan öğrenciler için internet erişim sıkıntıları devam etmiştir. Eylül 2020'de EBA sisteminin çökmesi, altyapı sorunlarını gözler önüne sermiş ve kesintisiz sürdürülebilirlik konusunda soru işaretleri yaratmıştır.

MEB'in, uzaktan eğitim sürecinde devreye aldığı ana bileşenler, eğitim içeriklerinin sunulduğu dijital platform uygulaması EBA, TRT kanalları üzerinden televizyon yayınlarıyla eğitim sağladığı EBA TV, öğretmenlerin ZOOM ve benzeri platformlar üzerinden senkron eğitim verdiği canlı dersler, ders kitapları, PDF dokümanlar ve dijital içeriklerle eğitimin desteklenmesi, online sınav ve değerlendirme mekanizmalarının uygulanması olarak sıralanabilir.

2.6. Sosyal Bilgiler Eğitimi

Sosyal Bilgiler, konu alanlarını başta sosyal bilimler olmak üzere farklı disiplinlerden alan disiplinlerarası bir derstir. 2005 İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında sosyal bilgiler şu şekilde tanımlanmıştır:

Sosyal bilgiler kişinin sosyal varoluşunu başarmasını sağlaması hedefiyle; siyaset bilimi, tarih, sosyoloji, hukuk, coğrafya, felsefe, antropoloji, ekonomi psikoloji vb. sosyal bilimleri, vatandaşlık bilgisi içeriklerini barındıran, öğrenme alanlarının tek bir ünite ya da ana konu altında toplanmasını sağlayan, bireyin toplumsal ve kendi çevresiyle interaktifinin gelecek, günümüz ve geçmiş olarak ele alındığı, birlikte öğrenme felsefesinden yola çıkılarak düzenlenmiş bir ilköğretim disiplindir (MEB, 2005:, s. 51).

Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi'ne (National Council for the Social Studies NCSS) (1993) göre ise *“Sosyal Bilgiler, vatandaşlık yeterlikleri kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir çalışma alanıdır.”* (Akt: Doğanay, 2008, s, 79-80).

Sosyal bilgiler eğitimi, bireylerin toplumsal yaşamda daha bilinçli, sorumlu ve etkin birer birey olmalarını sağlayan kritik bir alandır. Dünyada ve Türkiye’de zamanla gelişen ve şekillenen bu eğitim anlayışı, toplumsal değişimlere ayak uydurmuş ve toplumların modernleşme süreçlerine önemli katkılarda bulunmuştur. Bu nedenle sosyal bilgiler eğitimi, sadece bilgi aktarımıyla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda bireylerin toplumsal hayatın dinamiklerini anlamalarına, eleştirel düşünmelerine ve aktif bir şekilde katılım göstermelerine olanak tanımaktadır. Dolayısıyla sosyal bilgiler, insan üzerine bir çalışma olup, çocukların bilgi edinmelerine, öğrenme süreçlerini tamamen kavramalarına ve aktif birer vatandaş olmalarına katkı sağlamayı amaçlamaktadır (Zarrillo, 2016, s. 4).

Sosyal bilgiler eğitiminin amacı, bireyleri toplumun aktif bir üyesi olarak yetiştirmektir. Bu eğitim, bireylerin toplumsal, kültürel, ekonomik ve politik yaşamla ilgili bilgileri öğrenmelerini ve bu bilgileri günlük yaşamlarında kullanmalarını sağlar. Sosyal bilgiler eğitimi, aynı zamanda öğrencilerin farklı kültürleri tanımalarını, haklar ve sorumluluklar konusunda bilgi sahibi olmalarını ve demokratik değerlere saygı duymalarını hedefler. Sosyal bilgiler dersinin genel olarak toplumsal bilinç geliştirme, demokratik değerleri aşılama, eleştirel düşünme becerisi kazandırma ve sosyal sorumluluk bilinci geliştirme ile ilgili amaçları geliştirmeye yönelik bir ders olduğu söylenebilir.

Sosyal Bilgiler dersinin ilk ortaya çıktığı yer olan Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) sosyal bilgiler düşüncesinin kökenleri 19. yüzyılın son çeyreğine dayansa da bir ders olarak okutulmaya başlanması 1916 yılından itibaren görülmektedir. 1916 yılında John Dewey ve diğer bazı eğitimciler, eğitimde sosyal bilgilerin önemini vurgulamış, bu disiplinin öğrencilerin toplumsal yaşamla ilgili bilgi ve becerileri kazanmalarını sağlamayı amaçladığını belirtmişlerdir. Dewey, bireylerin toplumsal hayata aktif birer yurttaş olarak katılmalarını sağlamak için sosyal bilgiler eğitiminin bir araç olarak kullanılmasını savunmuştur. 1950'lerde ise sosyal bilgiler eğitimi, daha geniş bir çapta ele alınarak ulusal müfredatlarda yerini almış ve toplumsal bilinç, dünya vatandaşı olma gibi kavramlar ön plana çıkmıştır.

Sosyal bilgiler dersinin ilk okutulmaya başlandığı 1916 yılından günümüze gelinceye değin üç farklı gelenek bağlamında öğretilmiştir. Bu geleneklerden ilki ve en geleneksel olanı vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler öğretimi olup, kültürün devamı için gerekli olan, en çok arzu edilen ve varsayılan bilgiler, değerler ve becerilerin öğrencilere telkin edilmesi anlayışına dayanır. İkinci yaklaşım “Sosyal bilim olarak sosyal bilgiler öğretimi” olup, 1960'lı yıllarda ortaya çıkan “buluş” stratejisinin etkilerini yansıtır. Dolayısıyla bu yaklaşım öğretmenlerin öğrencilere sosyal bilimcilerin kullandıkları araştırma yöntemleri, teknikleri ve dünyaya bakış açılarıyla ilgili bilgi ve beceriler kazandırmayı amaçlamaktadır. Üçüncü gelenek olan “Yansıtıcı araştırma olarak sosyal bilgiler öğretimi” ise öğrencilerin problem ve konuları tanımlamaları ve karar verme becerilerini geliştirmelerine yönelik faaliyetleri içermektedir (Barr, Barth ve Shermis, 2013, s. 16-17). Sosyal bilgiler dersi ABD'de doğmuş ve gelişmiş olsa da XX. yüzyıl boyunca bu ülkenin müttefiki ve kültürel açıdan etkisi altında olan pek çok ülke tarafından da benimsenerek okullarında okutulmaya başlanmıştır (Öztürk, 2012, s. 26). Bugün dünyada Sosyal bilgiler dersini oluşturan Tarih, Coğrafya, Vatandaşlık Bilgisi vb. disiplin ve konu alanlarının ayrı dersler olarak okutulduğu tek ders geleneğinin yanında bu disiplinlerin tek ders altında toplanarak okutulduğu sosyal bilgiler geleneği olmak üzere iki farklı gelenek yaygın olarak uygulanmaktadır.

Türkiye'de Cumhuriyet döneminde uzunca bir süre tek ders geleneğine bağlı kalınarak tüm eğitim kademelerinde Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri veya bu derslerin muadili dersler ayrı ayrı dersler olarak okutulmuştur. Bu kapsamdaki dersler toplu öğretim anlayışına uygun olarak 1926 yılında uygulanmaya başlanan İlk Mektep Müfredat Programında ilkokulun birinci devresinde (1-3. sınıflar) Hayat Bilgisi adlı bir ders kapsamına alınmıştır (Maarif Vekaleti, 1926). Bu programda Tarih ve Coğrafya derslerine 4. ve 5. sınıflarda haftada ikişer saat, Yurt Bilgisi dersine ise 4. sınıfta iki, 5. sınıfta ise bir saat ayrılmıştır. İlkokulun ikinci

kademesinde ile ortaokullarda okutulan Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi vb. derslerin de benzer biçimde toplulaştırılmasına yönelik tartışmalar 1960'lı yılların başlarına kadar devam etmiştir.

İlkokulun ikinci devresinde bu derslerin toplulaştırılması düşüncesi 1962 yılında hazırlanan yeni İlkokul Programı Taslağında uygulamaya geçirilerek ayrı dersler olarak okutulan Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri Toplum ve Ülke İncelemeleri isimli tek ders haline getirilmiş ve 4. sınıfta beş, 5. sınıfta ise dört ders saati ayrılmıştır (MEB, 1962, s. 47). 1962 İlkokul Program Taslağı deneme aşamasında kalmıştır. 1968 yılında MEB tarafından bir komisyon oluşturularak bu programın izleme ve değerlendirme sonuçlarını da kapsayan bir dizi değişiklik gerçekleştirmiş ve 1968 İlkokul Programını hazırlamıştır. Dolayısıyla 1962 İlkokul Programı Taslağı 1968 İlkokul Programına temel oluşturmuştur. Bu şekilde hazırlanan program Talim ve Terbiye Kurulu'nun 1 Temmuz 1968 tarih ve 171 sayılı kararıyla İlkokul Programı olarak kabul edilerek 1968-1969 öğretim yılından itibaren tüm ilkokullarda uygulanmaya başlanmıştır. 1968 İlkokul Programında 1962 İlkokul Program Taslağı'nda yer verilen Toplum ve Ülke İncelemeleri dersinin ismi sosyal bilgiler dersi olarak değiştirilmiş ve bu derse 4. sınıflarda haftada beş saat, 5. sınıflarda ise dört saat ayrılmıştır (MEB, 1968; Bektaş ve Turan, 2022, s. 12).

İlkokullarda Sosyal bilgiler dersinin okutulmaya başlanmasından sonra bu dersin ortaokullarda da okutulması gündeme gelmiş ve ortaokullar için sosyal bilgiler dersi öğretim programı hazırlanarak 1970-1971 öğretim yılından itibaren belirlenen ortaokullarda deneme amaçlı olarak uygulanmaya başlanmıştır (Çatak, 2016, s. 15). Uygulama sonuçlarının olumlu görülmesi üzerine bu ders 1973-1974 öğretim yılından itibaren bütün ortaokullarda okutulmaya başlanmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim ve Öğretim Yüksek Kurulu'nun 29.4.1985 tarih ve 2 sayılı kararıyla ortaokullarda okutulmakta olan sosyal bilgiler dersi 1985-1986 öğretim yılından itibaren kaldırılarak yerine ortaokul 1. ve 2. sınıflarda ikişer saat Milli Tarih ve Milli Coğrafya, 3. sınıflarda ise haftada iki saat Vatandaşlık Bilgileri dersi okutulmaya başlanmıştır (MEGSB, 1985, s. 249). Aynı dönemde 1981-1982 öğretim yılından itibaren okutulmaya başlanan T.C. İnkılap Tarihi dersinin okutulmasına da devam edilmiştir.

1997 yılında MEB Talim ve Terbiye Kurulu'nun 10.9.1997 tarih ve 143 sayılı kararıyla ortaokullarda okutulmakta olan Milli Tarih ve Milli Coğrafya dersleri kaldırılarak ilköğretim okullarının 4.-7. sınıflarında haftada üçer saat Sosyal Bilgiler dersinin okutulmasına karar verilmiştir (MEB, 1997, s. 643-644). Bu kararın ardından ilköğretim okullarında okutulacak

Sosyal Bilgiler dersi için öğretim programı hazırlanmış ve Talim ve Terbiye Kurulu'nun 3.4.1998 tarih ve 62 sayılı kararıyla kabul edilerek 1998-1999 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır (MEB, 1998). Bu öğretim programında önceki programa oranla içerik ve konu dağılımlarında birtakım değişiklikler gerçekleştirilmişse de amaçlar önemli ölçüde korunmuştur. Programda davranışçı öğrenme yaklaşımının da bir yansıması olarak bilgi ön planda tutulurken, değer ve özellikle de beceri boyutu geri planda kalmıştır. Bu ve benzeri sorunlar, sosyal bilgiler programının geliştirilmesini zorunlu hale getirmiştir (Doğanay, 2004, s. 204). Bu ve benzeri nedenlerle MEB, 2005-2006 öğretim yılından itibaren yapılandırmacı öğrenme anlayışını esas almaya karar vermiş ve öğretim programları ve ders kitaplarını bu anlayışa göre yeniden hazırlamıştır. Yapılandırmacı öğrenme, öğrencilerin aktif olarak bilgiyi oluşturması, yorumlaması ve ön bilgilerine göre yeniden organize etmesi sürecini kapsar. Bu anlayışa göre öğrenme ancak öğrencilerin eğitim yaşantıları ile mevcut bilgiler ve kültürel ve sosyal durumlarının bağdaşması halinde mümkün olabilmektedir (Yanpar, 2012, s. 55). 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 2004-2005 öğretim yılında belirlenen pilot okullarda bir yıl deneme amaçlı uygulandıktan sonra 2005-2006 öğretim yılından itibaren 4. ve 5. sınıflardan itibaren tüm ilkokullarda kademeli olarak uygulanmaya başlanmıştır (Turan, 2021, s. 158).

2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının esas aldığı yapılandırmacı öğrenme anlayışında öğrenme, bir öğrenme konusuyla ilgili problem çözme, eleştirel düşünme ve öğrencilerin aktif katılımı üzerinde temellendirilmektedir. Bu yaklaşımda bilginin öğretmen tarafından aktarılmasından ziyade öğrencinin yeni bilgi inşa etmesi önemlidir. Öğrenciler bir olayı ya da kavramı kendi deneyimleri sonucunda keşfetmeleri halinde daha fazla heyecan duyacaklarından yeni bilgiyi daha iyi özümseyip farklı yerlerde de kullanabilirler (Sağlam, 2006, s. 23). Yapılandırmacılığa göre öğrenme bir yorumlama sürecidir (Öztürk ve Dilek, 2005, s.90).

2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına Sosyal Bilgiler dersinin disiplinler arası yapısı daha güçlü bir şekilde yansıtılırken, önceki öğretim programlarının ünite, konu merkezli program yapısı yerini öğrenme alanları ve kazanımlara bırakmıştır. Öğretim programında bilgi, beceri, değer ve kavram öğretimi programın temel bileşeni olarak görülmüş ve önemli yer ayrılmıştır. Programda bilgi-beceri-değer ile yerellik-ulusallık-evrensellik açılarından da bir denge gözetilmiş; öğrencilere kazandırılması öngörülen beceri, değer ve kavramlar kazanımlarla ilişkilendirilmiştir (Köksal, 2019, s. 47-49).

MEB, 2017 yılında öğretim programları ve ders kitaplarında köklü bir değişiklik gerçekleştirerek ilkokul, ortaokul ve liselerde okutulmakta olan dersler için yeni öğretim programları ve ders kitapları hazırlamıştır. Bu kapsamda ilkokul ve ortaokulda okutulmakta olan sosyal bilgiler dersi için de yeni öğretim programı ve bu programa uygun ders kitapları hazırlanmıştır. Yeni öğretim programı 2017-2018 öğretim yılında 4. ve 5. sınıflarda; 2018-2019 öğretim yılından itibaren ise tüm sınıflarda uygulanmıştır. Bu öğretim programında programın vizyonu ve temel yaklaşımında önemli bir değişiklik gerçekleştirilmezken, dersin özel amaçlarının sayısı artırılmış, öğrenme alanı ve kazanım sayısı azaltılmıştır. Programdaki beceri sayısı artırılırken önceki programda yer alan bazı değerler çıkarılarak yeni değerler eklenmiştir. Programda ilişkilendirmelere ve kavram öğretimi ile ilgili herhangi bir açıklama ve öğretilecek kavram listesine yer verilmemiştir (MEB, 2018; Turan, 2020, s. 258). Bu öğretim programı 2024 yılına kadar uygulanmış, aynı yıl MEB Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM) olarak adlandırdığı yeni eğitim modelini uygulamaya sokarak ilkokul, ortaokul ve liselerde okutulan dersler için bu modele uygun yeni öğretim programları ve ders kitapları hazırlamıştır. Sosyal bilgiler dersi için hazırlanan TYMM 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 2024-2025 eğitim öğretim yılından itibaren ortaokul 5. sınıftan başlayarak kademeli bir şekilde uygulanmıştır (MEB, 2024).

2.7. İlgili Literatür

Başaran vd. (2020) tarafından hazırlanan "Koronavirüs (Covid-19) pandemi sürecinin getirisi olan uzaktan eğitimin etkililiği üzerine bir çalışma." başlıklı makalede öğretmen ve öğrenci görüşleri doğrultusunda Covid-19 pandemisi sürecinde uygulanan uzaktan eğitim faaliyetlerinin etkililiği incelenmiştir. Araştırma sonucunda uzaktan eğitimin eğitim süreçlerini sürdürmede önemli bir rol oynamakla birlikte internet erişimi sorunları, teknik yetersizlikler ve sosyo-ekonomik farklılıkların öğrenme çıktıları üzerinde ciddi engeller yarattığını ortaya koymuştur. Araştırma sonucunda teknolojik altyapının güçlendirilmesi, öğretmenlerin dijital becerilerinin geliştirilmesi ve eşitsizliklerin giderilmesine yönelik öneriler sunulmaktadır. Makalede, gelecekteki krizlere hazırlık açısından eğitim sisteminin dayanıklılığını artırmaya yönelik önerilere de yer verilmiştir (Başaran vd., 2020).

Bozkurt ve Sharma (2020) tarafından hazırlanan "Emergency remote teaching in a time of global crisis due to coronavirus pandemic." başlıklı makalede küresel Covid-19 krizi sırasında ortaya çıkan "acil uzaktan öğretim" kavramı incelenmektedir. Makalede acil uzaktan eğitimin sistematik olarak tasarlanmış çevrimiçi eğitimden farklı olarak, acil durumlarda hızlı ve plansız

bir şekilde uygulandığının altı çizilerek teknolojik eşitsizlikler, öğretmenlerin dijital öğretime hazırlıksızlığı ve sanal ortamlarda öğrenci katılımını sürdürmedeki zorluklar gibi tespitlere yer vermiştir. Uzaktan öğretimin bu şeklinin geleneksel uzaktan eğitimden ayrılması gerektiği, çünkü temel amacının öğrenme çıktılarını optimize etmekten ziyade sürekliliği sağlamak olduğu vurgulanmıştır. Makalede, acil uzaktan öğretimin geçici ancak dönüştürücü doğasını anlamak için temel bir çerçeve sunulmuş ve benzer krizlerle karşılaşan eğitimciler ile politika yapıcılar için önerilere yer verilmiştir (Bozkurt ve Sharma, 2020).

Ertuğ Can (2020) tarafından hazırlanan "Coronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye’de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları." Başlıklı makalede Türkiye’de Covid-19 pandemisi sırasında gerçekleştirilen açık ve uzaktan eğitim uygulamalarının pedagojik etkilerinin derinlemesine analiz edilmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda, açıköğretim modelinin geniş kitlelere eğitim sunma kapasitesiyle kriz dönemlerinde önemli bir çözüm sunduğu ve uzaktan eğitimin yüz yüze eğitimin sosyal etkileşim ve rehberlik unsurlarını tam anlamıyla karşılayamadığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Öğretmenlerin dijital ortama adaptasyonu, müfredatın çevrimiçi ortama uygunluğu ve öğrencilerin teknolojik araçlara erişimi uzaktan eğitimin kalitesini doğrudan etkileyen unsurlar olarak ön plana çıkmıştır (Can, 2020).

Telli ve Altun (2020) tarafından hazırlanan "Coronavirüs ve çevrimiçi (online) eğitimin önlenemeyen yükselişi." başlıklı makalede Covid-19 pandemisi sürecinde Türkiye’de yükseköğretimde çevrimiçi öğretimin yaygınlık kazanması incelenmiştir. Makalede bu dönüşümün teknolojik altyapı, öğretim yöntemleri ve öğrenci başarısı üzerindeki etkileri analiz edilerek, çevrimiçi eğitimin sunduğu fırsatlar ve zorluklar ortaya konulmuştur. Araştırmada, çevrimiçi eğitimin esneklik ve geniş erişim avantajları sunduğu, buna karşılık iletişim eksikliği, dijital eşitsizlikler ve öğretim elemanlarının teknolojik yeterlilik farklılıklarının önemli engeller yarattığı vurgulanmıştır. Çalışmada, pandemi sonrası çevrimiçi öğretimin yükseköğretimde kalıcı bir yer edinebileceği öngörüsünde bulunularak bu değişimin sürdürülebilirliği için stratejik planlama ve yatırım yapılması önerisinde bulunmaktadır (Telli ve Altun, 2020).

Merve Parlayan tarafından 2021 yılında gerçekleştirilen “Covid-19 sürecinde uzaktan eğitimin özel eğitime etkisi: Öğretmen ve aile görüşleri” başlıklı çalışmada Covid-19 salgını sürecinde özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin eğitim uygulamalarının hangi düzeyde gerçekleştirildiğinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırmada hem nitel hem de nicel veri toplama teknikleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda uzaktan eğitimde öğrencilerle birebir etkileşimin kurulamaması, dikkat eksikliği, iletişimin kurulamaması gibi nedenlerle özel

gereksinimi olan bireylere uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcılar ayrıca teknolojik ve fiziksel yetersizliklerden dolayı eğitimin gerçekleşemediği ve fırsat eşitliğinin öğrenci aleyhine bozulduğuna yönelik görüş bildirmişlerdir (Parlayan, 2021)

Anıl Baş tarafından 2022 yılında hazırlanan “Covid-19 pandemi süresince acil uzaktan eğitim: kapsam derlemesi” başlıklı yüksek lisans tezinde Covid-19 pandemisi sırasında uygulanan acil uzaktan öğrenme süreçlerinin literatür taramasıyla yoluyla incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada 2019-2021 yılları arasında acil uzaktan eğitim üzerine yayımlanmış 328 makale analiz edilerek, uzaktan eğitime yönelik algılar ve bu süreçte eğitimdeki akademik başarı değerlendirilmiştir. Eğitim faaliyetlerinin çevrimiçi ortama taşınması süreci ile ilgili araştırmalar kapsam derlemesi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Araştırmada uzaktan eğitimin teknik altyapısı, öğrenci motivasyonu vb. gibi alanlar incelenmiş, sağlık eğitim verimliliği vb. faktörlerle ilişkisi sistematik bir şekilde ele alınmıştır. Bu süreçteki olumlu ve olumsuz deneyimler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmada, pandemi sonrasında eğitim politikalarının şekillenmesine katkı sağlayacak önerilerde de bulunulmuştur (Baş, 2022).

Burcu Yüksel (2022) tarafından gerçekleştirilen “Covid-19 salgını sürecinde okul öncesi eğitimde motor gelişim: Öğretmen deneyimleri” başlıklı yüksek lisans tezinde uzaktan eğitim sürecinde okul öncesi öğretmenlerinin öğrencilerin motor becerilerini nasıl desteklediklerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırma Türkiye genelinden özel okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan 294 öğretmen ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın sonuçları öğretmenlerin uzaktan yürütülen online eğitimin okul öncesi dönemindeki çocukların motor gelişimlerini desteklemek için uygun bir yöntem olmadığını düşündüklerini ortaya koymaktadır. Araştırma sonuçları ayrıca uzaktan eğitimi sürecinin okul öncesi düzeyindeki çocukların kaba motor ve ince motor becerilerinde gerileme ve ilerlemeden ziyade bir durağanlık yarattığını ortaya koymuştur (Yüksel, 2022).

Eylem Yıldırım (2022) tarafından hazırlanan “Teknolojik yeniliklerin yayılması bağlamında üniversite öğretim elemanlarının uzaktan eğitim teknolojilerine yönelik tutumları” başlıklı yüksek lisans tezinde üniversite öğretim elemanlarının uzaktan eğitim teknolojilerine yönelik tutumları incelenmiştir. Araştırma sonucunda öğretim elemanlarının uzaktan eğitim teknolojilerine yönelik tutumlarının genel olarak uyumlu, denenebilir ve anlaşılır; avantaj ve gözlemlenebilirlik açısından ise orta düzeyde kabul edilebilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yenilik dağılımı açısından bakıldığında, erken benimseyenler ve erken yoğunluk kategorilerinin baskın olduğu gözlemlenmiştir. Bu sonuçlar, uzaktan eğitim teknolojilerinin pandemi sürecinde hızla yayıldığını ve öğretim elemanlarının bu yeniliğe uyumunun, bireysel

özellikleri ve yenilik algılarına göre şekillendiğini göstermektedir. Çalışmada ayrıca eğitim teknolojilerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için öneriler de sunulmuştur (Yıldırım, 2022).

Hatice Ağlamaz tarafından 2022 yılında tamamlanan “Covid-19 pandemi sürecinde Türkiye’de okul öncesi eğitimin durumu: süreç analizi” başlıklı yüksek lisans tezinde Türkiye’de okul öncesi eğitim düzeyinde pandemiye bağlı olarak ortaya çıkan sorunlar, deneyimler, çözüm önerilerini ve eğitim uygulamalarının incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseninde tasarlanmıştır. Araştırma sonucunda uzaktan eğitim uygulamalarının okul öncesi eğitim çağındaki öğrenciler için fırsat eşitsizliğini artırdığı, çocukların özellikle sosyal, duygusal ve fiziksel gelişimlerini olumsuz etkilediği bulgularına ulaşılmıştır (Ağlamaz, 2022).

Şimal Aşan tarafından 2022 yılında gerçekleştirilen “Türkiye’de Covid-19 pandemisi sürecinde eğitimde yaşanan dönüşümün analizi: Sorunlar, fırsatlar ve eşitsizlik” başlıklı yüksek lisans tezinde Covid-19 pandemisi sürecinde Türkiye’deki üniversitelerde uzaktan eğitim deneyimlerinin ve bu süreçlerin dönüşümlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Uludağ Üniversitesinde öğrenim gören 300 öğrenci oluşturmaktadır. Anket tekniğinin kullanıldığı araştırma sonuçları öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde başarılı oldukları, notlarının yüksek olduğu, ancak bu süreçte alınan derslerde kendilerini kısmen yetkin gördüklerini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte pandemi sonrasında da uzaktan eğitimin tercih edilme oranının da az olduğu görülmektedir (Aşan, 2022).

Refik Turan (2022) tarafından hazırlanan “Online history lessons conducted during the emergency remote teaching process in Turkey: A review of teachers' opinions” başlıklı makalede Covid-19 küresel salgını sırasında Türkiye’de acil uzaktan öğretim sürecinde tarih öğretmenlerinin çevrimiçi tarih derslerindeki uygulamalarının ve uzaktan eğitime yaklaşımlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Aksaray ilindeki devlet liselerinde görev yapan 44 tarih öğretmeni ile gerçekleştirilen çalışmada veriler araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Araştırma sonucunda tarih öğretmenlerinin çevrimiçi tarih derslerini çoğunlukla ZOOM ve EBA dijital platformları üzerinden yürüttükleri, yüz yüze eğitimde kullandıkları öğretim yöntem ve teknikleri ile materyal ve etkinlikleri bu derslerde de uygulamaya çalıştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada ayrıca, tarih öğretmenlerinin acil uzaktan öğretim sürecinde yüz yüze eğitim için hazırlanan ders kitaplarını temel eğitim materyali olarak kullandıkları, öğrencilere mümkün

olduğunca ödev verip takip ettikleri, farklı ölçme ve değerlendirme etkinlikleri uygulamaya çalıştıkları sonuçlarına da ulaşılmıştır (Turan, 2022).

Arzu İnsan tarafından 2023 yılında gerçekleştirilen “Okul öncesi eğitim programının uzaktan eğitim sürecinde uygulanabilirliğine ilişkin öğretmen görüşleri” başlıklı çalışmada okul öncesi eğitim programının uzaktan eğitim sürecinde uygulanabilirliğine yönelik öğretmen görüşlerini incelemiştir. Betimsel tarama modelinin kullanıldığı araştırmanın örneklemini İstanbul’un Fatih ilçesine görevli olan ve uzaktan eğitim yapan 121 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma sonuçları uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin bilişsel gelişimi, dil gelişimi, sosyal duygusal gelişim alanındaki kazanımlara ulaşabilirken motor gelişim alanı ve özbakım becerilerinde daha az uygulama yapılabildiğini ortaya koymaktadır. Oyun, drama, harekete dayalı etkinliklerin az uygulandığı, alan gezisi etkinliklerinin uygulanmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Uzaktan eğitim yöntemiyle kavramların genel itibariyle öğretildiği, ancak programda yer alan değerlendirme çalışmalarında zorluklar yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada ayrıca eğitim programlarının geliştirilmesi sürecinde öğretmenlerin geribildirimlerinin ve görüşlerinin dikkate alınması önerisine yer verilmiştir (İnsan, 2023).

Murat Şimşek (2023), “Covid-19 pandemi sürecinde eğitim ve öğretime ara veren okulların tekrar açılmasıyla eğitime başlayan okul öncesi öğretmenlerinin mesleki doyumlarıyla tükenmişlik ve duygusal emekleri arasındaki ilişkinin incelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezinde Covid-19 pandemi sürecinden sonra eğitim ve öğretimin tekrar açılmasıyla, örgün yüz yüze eğitime başlayan okul öncesi öğretmenlerinin mesleki doyum, mesleki tükenmişlik ve duygusal emekleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 2020-2021 öğretim yılında Bursa ilinde görev yapan 53 okul öncesi öğretmeni ile gerçekleştirilen araştırma sonucunda pandemi sonrası yüz yüze eğitimde öğretmenlerin mesleki doyumlarının çok yüksek olduğu, mesleki tükenmişlik düzeylerinin ise çok düşük olduğu sonucuna varılmıştır. Okullar kapalıyken mesleki doyum ile tükenmişliğin alt boyutları arasında negatif yönlü orta düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Mesleki doyum pandemi sırasında ve sonrasında yaşa göre anlamlı bir şekilde farklılaşmıştır (Şimşek, 2023).

Nazan Özdemir tarafından 2023 hazırlanan “Pandemi döneminde (Covid-19) özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin beden eğitimi alanındaki uzaktan eğitim uygulamaları ve bu uygulamalara yönelik öğretmen görüşleri” başlıklı yüksek lisans tezinde pandemi sürecinde özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin beden eğitimi derslerinde uzaktan eğitim yöntemiyle eğitime katılma durumlarının öğretmen görüşleri doğrultusunda incelenmesi amaçlanmıştır. Görüşme tekniğinin kullanıldığı araştırma Ankara'daki özel eğitim kurumlarında görev yapan

beş öğretmenle gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçları eğitim sürecinde veli desteğinin ve eğitimin özel gereksinimi olan öğrenciye göre tasarlanmasının öğretim sürecine olumlu katkılarını ve beden eğitimi gibi uygulamalı dersler için eğitim sürecinin paydaşlarla yeniden tasarlanması gerektiğini ortaya koymaktadır (Özdemir, 2023).

Turan ve Bektaş (2023) tarafından hazırlanan “Online history courses conducted during the Covid-19 pandemic in Turkey: A process evaluation from the perspective of high school students.” başlıklı makalede Türkiye’de acil uzaktan öğretim sürecinde yürütülen çevrimiçi tarih derslerinin lise öğrencilerinin bakış açısıyla değerlendirmek amaçlanmıştır. Türkiye’nin Aksaray ilinde bulunan farklı türdeki liselerde öğrenim gören 193 lise öğrencisi ile gerçekleştirilen araştırmada durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Veriler, araştırmacılar tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonucunda acil uzaktan öğretim sürecinde çevrimiçi tarih derslerinin ağırlıklı olarak EBA ve ZOOM dijital platformları üzerinden yürütüldüğü, çevrimiçi dersler sırasında öğrencilerin mikrofonlarını genellikle açık, kameralarını ise kapalı tuttukları, öğretmenlerin çoğunlukla geleneksel ders anlatım yöntemini kullandıkları ve haritalar, çeşitli görseller ve videolar gibi öğretim materyallerinden yararlandıkları, öğrencilere çoğunlukla soru cevaplama, video izleme ve konuya hazırlanma ödevleri verildiği, öğrenci başarısının ise sınavlar, derse katılım ve performans ödevleri ile ölçüldüğü sonuçlarına ulaşılmıştır (Turan ve Bektaş, 2023).

Uğur Oğuz Kılıç tarafından 2023 yılında gerçekleştirilen “Covid-19 pandemi sürecinde uygulanan acil uzaktan eğitim sisteminin ortaokul fen bilgisi öğretimine etkilerinin incelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezinde Covid-19 salgını sırasında uygulanan acil uzaktan eğitim sisteminin ortaokul fen bilgisi eğitimine etkisini öğrenci görüşlerine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma 2021-2022 eğitim öğretim Uşak ilinde öğrenim gören 46 ortaokul öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda; öğrencilere göre acil uzaktan fen eğitiminin olumlu ve olumsuz etkileri olmuştur. Olumlu etkilerinin başında; derslerini işleyebilmeleri, öğrenmelerine katkı sağlanması ve derslerden geri kalınmaması gelmiştir. Olumsuz etkilerinin başında ise konuların tam olarak anlaşılınmaması, bağlantı problemleri, konuların öğrenilememesi ve ev ortamından kaynaklanan sorunları belirtmişlerdir (Kılıç, 2023)

Senem Kahraman (2024) tarafından gerçekleştirilen “Covid-19 sürecinde eğitimde fırsat eşitliği bağlamında ailelerin gelir ve eğitim düzeylerinin değerlendirilmesi: İstanbul’da nitel bir araştırma” başlıklı yüksek lisans tezinin amacı eğitimde fırsat eşitliği konusunun Covid-19 pandemisi bağlamında incelenmesidir. Çalışmada eğitimin her bireyin hayata eşit koşullarda

başlaması ve iyi bir gelecek inşa etmesi için temel bir unsur olduğu vurgulanmakta ve pandemi sürecinin dezavantajlı bireylerin yaşadığı eşitsizlikleri derinleştirdiği ifade edilmektedir. Nitel araştırma yöntemiyle ebeveynlerle gerçekleştirilen görüşmeler, ailelerin sosyo-ekonomik durumunun çocukların eğitime erişimi ve eğitim kalitesi üzerindeki etkisini doğrulamıştır. Araştırmada farklı gelir ve eğitim seviyesine sahip ailelerin pandemi sürecindeki deneyimlerinden yola çıkılarak eğitimin niteliğinin ailelerin maddi imkanları ve beşeri sermayesiyle yakından ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Kahraman, 2024).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nitel araştırma deseninde yapılandırılmış ve gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma yöntemi post-modern ve post-pozitivist felsefelere dayanır ve yorumlamacı (hermeneutik) bilim anlayışını benimser. Nitel araştırma yöntemine göre insanoğlu bilgisini her zaman yeniden yapılandırır. Dolayısıyla olgular arasında değişmez ve evrensel ilişkiler yoktur. Bu araştırma türünde kanıtlanma türlerinin içine sezgi, derinden kavrayış da katılmaktadır. Nitel araştırmada toplanan veriler o katılımcılar ve o anla ilgili olduğundan genellemeye gidilmez (Sönmez ve Alacapınar, 2011, s. 70-72). Nitel araştırma modeli, algıların ve olayların doğal ortamları içerisinde gerçekçi ve bütüncül bir yaklaşımla ortaya konulması için nitel bir sürecin izlendiği bir modelidir. Bu modelde kuram oluşturma ön planda tutularak sosyal olguları içinde yer aldıkları özgün çevre koşulları içerisinde araştırılır ve anlaşılmaya çalışılır (Yıldırım ve Şimşek, 2003, s. 19). Nitel araştırmaların amacı anlamak, araştırma sonucunda gerçekliği olduğu haliyle tanımlamak olduğu için niçin sorusundan daha ziyade ne ve nasıl sorularına odaklanılır (Kümbetoğlu, 2005, s. 34). Nitel araştırmada veriler görüşme, gözlemler ve yazılı dokümanlar aracılığıyla toplanır (Patton, 2014, s. 42).

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada bir nitel veri toplama yöntemi olan doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi “araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar.” (Yıldırım ve Şimşek, 2003, s. 140).

Doküman incelemesi dokümanlara ulaşma, dokümanların orjinalliğinin kontrol edilmesi, dokümanların anlaşılması, dokümanlardan elde edilen verilerin analizi, dokümanlardan elde edilen verilerin kullanılması olmak üzere beş aşamada gerçekleştirilir (Kümbetoğlu, 2005, s. 145).

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırmanın temel veri kaynakları olan Türkiye’de Covid-19 pandemisi sürecinin sosyal bilgiler eğitimine etkisini inceleyen yüksek lisans tezlerine ulaşılabilmesi için YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından “tez ismi” ve “yüksek lisans” filtreleri kullanılarak “sosyal bilgiler” anahtar sözcüğü ile tarama yapılmış. Tarama sonucu listelenen tezler tek tek kontrol edilerek Covid-19 pandemi süreci ile ilgili olanlar tespit edilmiştir. Tarama sonucunda Covid-19 pandemi sürecinin sosyal bilgiler öğretimine etkisi ile ilişkili 33 yüksek lisans tezine ulaşılmıştır. Araştırmanın temel materyallerini oluşturan tezler aşağıda “araştırmanın temel materyalleri” başlığı altında listelenmiştir.

3.4. Araştırmanın Temel Materyalleri

Araştırmanın temel araştırma materyallerini oluşturan yüksek lisans tezleri Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırmanın Temel Dokümanlarını Oluşturan Yüksek Lisans Tezleri

Kod	Yazar	Yıl	Tezin Başlığı
T1	Muhammet Tekin	2021	Covid-19 pandemi sürecinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerisine yönelik metaforik algıları.
T2	Görkem Akgül	2021	Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, ortaokul öğrencilerinin ve öğrenci velilerinin pandemi sürecindeki uzaktan eğitime ilişkin görüşleri
T3	Nizamettin Bilici	2021	Sosyal bilgiler dersini veren öğretmenlerin pandemi öncesi ve sürecinde medya kullanım alışkanlıkları üzerine bir inceleme.
T4	Abdullah Tanta	2021	Pandemiden kaynaklı uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler derslerine yönelik öğretmen görüşleri.
T5	Nilüfer Ismık	2022	Coğrafya eğitimi ve sosyal bilgiler eğitimi öğretmen adaylarının pandemi (Covid-19) sürecinde uzaktan eğitime karşı tutumları.
T6	Başak Esmâ Arık	2022	Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının uzaktan eğitime yönelik tutumlarının incelenmesi
T7	Samet Korkak	2022	Uzaktan eğitim sosyal bilgilerde değerler eğitimi.
T8	Betül Arıkan	2022	Uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin EBA canlı ders uygulamasına ilişkin görüşleri.
T9	Oğuzhan Polat	2022	Sosyal bilgiler öğretmenlerinin uzaktan eğitime ilişkin görüş ve uygulamaları.
T10	Muhammet Seçkin	2022	Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının uzaktan eğitim deneyimleri,
T11	Muhsin Akça	2022	Akça, M. (2022), Sosyal bilgiler öğretmenlerinin Covid-19 pandemisi sürecinde derse karşı olan motivasyonuna yönelik bir çalışma: Kastamonu örneği,
T12	Muazzez Aras	2022	Öğretmen görüşlerine göre pandemi öncesi ve pandemi süresince sosyal bilgiler dersinde karşılaşılan güçlükler.
T13	Erhan Gözüyukarı	2022	Sosyal bilgiler öğretmenlerinin Covid-19 salgın sürecinde uzaktan eğitime yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi,
T14	Tuba Duman	2022	Uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin stresle başa çıkma yöntemleri

Tablo 1 (devam). Araştırmanın Temel Dokümanlarını Oluşturan Yüksek Lisans Tezleri

Kod	Yazar	Yıl	Tezin Başlığı
T15	Emel Yılmaz	2022	Sosyal bilgiler öğretmenlerinin Covid-19 salgın süreci ve uzaktan eğitime yönelik algıları,
T16	Suat Meriç	2022	Sosyal bilgiler öğretmenlerinin pandemi dönemindeki uzaktan eğitim deneyimleri üzerine bir araştırma.
T17	Ömrüm Otyakmaz	2022	Uzaktan eğitimde yürütülen sosyal bilgiler derslerine yönelik öğretmen, öğrenci ve veli görüşleri,
T18	Ender Ayırık	2022	Ortaokul sosyal bilgiler öğretmenlerinin pandemi dönemi uzaktan eğitim sürecinde karşılaştıkları güçlükler: Amasya ili örneği.
T19	Barış Varol	2022	Covid-19 salgını sırasında ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programı uygulamalarının incelenmesi.
T20	Ali Özkal	2022	Ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi kapsamında uzaktan eğitim sürecine yönelik görüşleri.
T21	Ahmet Demir	2023	Uzaktan eğitimle yürütülen sosyal bilgiler dersinde eğitim bilişim ağının etkili kullanımına yönelik öğretmen ve öğrenci görüşleri
T22	Suzan Şahin	2023	Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre Covid-19 pandemisinin eğitim öğretim sürecine etkisi: Dicle Üniversitesi örneği
T23	Zeynep Başkan İşler	2023	Uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler dersi kaynaştırma uygulamalarına ilişkin öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerinin incelenmesi
T24	Filiz Yılmaz	2023	Uzaktan eğitim sürecinde kullanılan öğretim ve ölçme tekniklerinin sosyal bilgiler öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi
T25	Mehmet Gökhan Karabudak	2023	Sosyal bilgiler eğitimi bilim dalı Covid-19 pandemi sürecinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve ortaokul öğrencilerinin uzaktan eğitime ilişkin görüşleri,
T26	Hatice Kübra Yıldırım	2023	Salgın ile baş etmede sosyal bilgiler eğitiminin rolü
T27	Aylin Kılıç	2023	Covid-19 pandemi döneminde yürütülen uzaktan eğitim uygulamalarının sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşleri bağlamında incelenmesi
T28	Yaren Dirin	2023	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevrim İçi Uzaktan Eğitim Rollerinin Ve Yeterliliklerinin Belirlenmesi,
T29	Nazan Özkan Korkmaz	2023	Sosyal bilgiler öğretmenlerinin uzaktan eğitim sürecine ilişkin görüşlerinin incelenmesi
T30	Taha Açıkgöz	2023	Ortaokul öğrencilerin sosyal bilgiler dersi kapsamında uzaktan eğitim sürecinde yaşadıkları deneyimlerinin metaforlar yoluyla incelenmesi/Tokat ili örneği,
T31	Yücel Akdeniz	2023	Uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler dersi ev ödevlerine yönelik paydaş görüşlerinin incelenmesi,
T32	Semirhan Muşlu	2023	Uzaktan eğitimde sosyal bilgiler dersi hakkında öğretmen görüşlerinin incelenmesi,
T33	Hafize Öz	2024	Covid-19 Salgını sürecinde Uzaktan eğitimin Sosyal Bilgiler dersine yansımaları: Fenomenolojik bir Çalışma (Muğla İli Örneği),

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmada veri analiz tekniği olarak bir derinlemesine analiz türü olan içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Derinlemesine analiz; verilerin derinlemesine incelendiği, yorumlandığı ve kurama göre ele alınarak kavramsallaştırıldığı, buradan da yeni bir kuram

oluşturmaya gidildiği bir nitel araştırma türüdür (Sönmez ve Alacapınar, 2011, s. 159). İçerik analizinde temel amaç, elde edilen verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmak olup, birbirine benzeyen veriler araştırmacı tarafından belirlenen kavramlar ve temalar altında bir araya getirilip okuyucunun anlayabileceği şekilde organize edilerek yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2003, s. 162). Bu araştırmada da yüksek lisans tezlerinin incelemesi sonucu elde edilen veriler araştırmacı tarafından araştırmanın alt problemlerine dayalı olarak önceden belirlenen tema ve kategoriler altında organize edilmiş ve yorumlanmıştır.

3.6. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliği

Geçerlilik kavramı kısaca bir araştırmanın sonuçlarının ne kadar doğru olduğunu konu edinir. Dış geçerlilik kullanılan veri toplama aracının benzer gruplarda benzer sonuçlar doğurup doğurmayacağına, iç geçerlilik ise araştırmacının ölçmek istediği veriyi kullandığı araç ya da yöntemle gerçekten ölçüp ölçemeyeceğine ilişkindir (Yıldırım ve Şimşek, 2003, s. 76).

Güvenirlik ise daha çok araştırma sonuçlarının tekrar edilebilirliği ile ilgili bir kavram olup, dış güvenilirlik ve iç güvenilirlik olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Dış güvenilirlik, araştırma sonuçlarının benzer şartlar altında elde edilip edilemeyeceği, iç güvenilirlik ise başka araştırmacıların aynı veriyi kullanarak aynı sonuçlara ulaşip ulaşamayacağı anlamını taşımaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2003, s. 76).

Nitel araştırmalarda toplanan veriler o araştırmaya ve o ana özel olduğundan ölçme araçlarının geçerliliği ve güvenirliliği söz konusu değildir. Nitel araştırmalarda güvenilirlik kavramının yerine tutarlılık ile evetlenebilirlik ve teyit edilebilirlikten; geçerlilik kavramının yerine ise “inandırıcılık, kabullenirlik ve ikna” ve “aktarılabirlik, transfer edilebilirlik” kavramlarından söz edilebilir. Tutarlılık, bir nitel araştırmanın kendi içinde kurallara uygun olarak yapıp yapılmadığının, yöntemin uygun olarak kullanılıp kullanılmadığının belirlenmesi anlamına gelir. Evetlenebilirlik ve teyit edilebilirlik ise elde edilen verilerin, ulaşılan sonuçların evet bu çerçevede böyle olabilir; böyle kabul edilebilir, bu olgularla bu sonuçlar, yorumlar, araştırmacının topladığı verilerden elde edilebilir anlamını taşır (Sönmez ve Alacapınar, 2016, 73). Tutarlılık nicel araştırmalardaki iç güvenirliliğin karşılığı iken, teyit edilebilirlik dış güvenirliliğin karşılığıdır. Benzer şekilde nicel araştırmalardaki iç geçerliliğin nitel araştırmalardaki karşılığının “inandırıcılık, kabullenirlik” dış geçerliliğin karşılığının ise aktarılabirlik (transfer edilebilirlik)” olduğu söylenebilir.

Bu araştırmada araştırmanın i geçerliliğini artırmak ve yansızlığını sağlamak için iki farklı araştırmacı tarafından araştırmanın temel materyallerini oluşturan yüksek lisans tezleri araştırmanın alt problemleri doğrultusunda araştırmacı tarafından önceden belirlenen kategori ve temalar çerçevesinde incelenerek elde edilen bulgular belirlenmiştir. Daha sonra araştırmacıların elde etmiş oldukları veriler karşılaştırılarak tutarlılık kontrolü yapılmış, ayrıca bağımsız bir araştırmacı tarafından da sonuçların uyumu kontrol edilmiştir. Tutarlılık, uyum ve kontrol değerlendirmesi sonucunda elde edilen verilerde görüş birliği ve görüş ayrılığı oluşan noktalar belirlenerek yeniden incelenmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde araştırma sonucu elde edilen bulgular araştırmanın alt problemleriyle uyumlu olarak oluşturulan kategoriler altında organize edilerek değerlendirilmiştir. Covid-19 pandemi sürecinin Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi üzerindeki etkisini farklı boyutlarıyla ele alındığı 33 yüksek lisans tezinin yazıldığı tespit edilmiştir. Bu çalışmada söz konusu tezler T1, T2, T3... şeklinde kodlanarak kullanılmış ve gösterilmiştir. Bu bölümde araştırmanın temel materyallerini oluşturan tezlerin incelenmesiyle elde edilen bulgular araştırmanın alt problemleriyle uyumlu bir şekilde oluşturulan kategoriler altında sunulmuş ve yorumlanmıştır.

4.1. Türkiye’de Covid-19 Pandemi Sürecinin Sosyal Bilgiler Eğitimi Üzerine Etkilerini Farklı Boyutlarıyla İnceleyen Yüksek Lisans Tezlerinin Temel Özelliklerine İlişkin Bulgular

4.1.1. Yüksek Lisans Tezlerinin Tamamlandıkları Yıllara Göre Dağılımı

Araştırmanın temel araştırma materyallerini oluşturan 33 yüksek lisans tezinin tamamlandıkları yıllara göre dağılımı Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Covid-19 Pandemi Sürecinin Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Üzerindeki Etkilerini İnceleyen Yüksek Lisans Tezlerinin Tamamlandıkları Yıllara Göre Dağılımı

Yıl	Tez sayısı	Tezler
2021	4	T1, T2, T3, T4
2022	16	T5, T6, T7, T8, T9, T10, T11, T12, T13, T14, T15, T16, T17, T18, T19, T20
2023	12	T21, T22, T23, T24, T25, T26, T27, T28, T29, T30, T31, T32
2024	1	T33

Tablo 2’de de görüldüğü gibi Covid-19 pandemi sürecinin Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimine etkisini farklı boyutlarıyla ele alan yüksek lisans tezlerinin 4’ü (T1, T2, T3, T4) 2021 yılında; 16’sı (T5, T6, T7, T8, T9, T10, T11, T12, T13, T14, T15, T16, T17, T18, T19, T20) 2022

yılında; 12'si (T21, T22, T23, T24, T25, T26, T27, T28, T29, T30, T31, T32) 2023 yılında; 1'i (T33) ise 2024 yılında tamamlanmıştır.

4.1.2. Yüksek Lisans Tezlerinin Yapıldıkları Üniversitelere Göre Dağılımı

Araştırmanın temel materyallerini oluşturan yüksek lisans tezlerinin yapıldıkları üniversitelere göre dağılımı Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Covid-19 Pandemi Sürecinin Türkiye'de Sosyal Bilgiler Eğitimi Üzerindeki Etkilerini İnceleyen Yüksek Lisans Tezlerinin Yapıldıkları Üniversitelere Göre Dağılımı

Sıra No	Yapıldığı Üniversite	Tez Sayısı	Tezler
1	Amasya Üniversitesi	3	T7, T18, T32
2	Marmara Üniversitesi	3	T4, T23, T24
3	Afyon Kocatepe Üniversitesi	2	T15, T29
4	Anadolu Üniversitesi	2	T8, T26
5	Dokuz Eylül Üniversitesi	2	T27, T28
6	Erciyes Üniversitesi	2	T9, T21
7	Kastamonu Üniversitesi	2	T11, T25
8	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	2	T1, T20
9	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	2	T3, T12
10	Akdeniz Üniversitesi	1	T16
11	Bursa Uludağ Üniversitesi	1	T22
12	Çanakkale 18 Mart Üniversitesi	1	T5
13	Ege Üniversitesi	1	T19
14	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	1	T14
15	Gaziantep Üniversitesi	1	T10
16	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	1	T33
17	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	1	T6
18	Ordu Üniversitesi	1	T31
19	Sakarya Üniversitesi	1	T13
20	Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	1	T30
21	Uşak Üniversitesi	1	T2
22	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	1	T17
	Toplam	33	

Tablo 3'te de görüldüğü gibi Covid-19 pandemisinin Türkiye'de sosyal bilgiler eğitimine etkilerini farklı boyutlarıyla inceleyen yüksek lisans tezleri 22 farklı üniversitede gerçekleştirilmiştir. Bu üniversitelerden Amasya Üniversitesi (T7, T18, T32) ve Marmara Üniversitesinde (T4, T23, T24) 3'er; Afyon Kocatepe Üniversitesi (T15, T29), Anadolu Üniversitesi (T8, T26), Dokuz Eylül Üniversitesi (T27, T28), Erciyes Üniversitesi (T9, T21), Kastamonu Üniversitesi (T11, T25), Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi (T1, T20) ve Van Yüzüncü Yıl Üniversitesinde (T3, T12) 2'ser tez yapılmıştır. Akdeniz Üniversitesi (T16), Bursa Uludağ Üniversitesi (T22), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (T5), Ege Üniversitesi (T19),

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi (T14), Gaziantep Üniversitesi (T10), Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (T33), Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi (T6), Ordu Üniversitesi (T31), Sakarya Üniversitesi (T13), Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi (T30), Uşak Üniversitesi (T2) ve Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesinde (T17) ise 1'er tez yapılmıştır.

4.1.3. Yüksek Lisans Tezlerinin Yapıldığı Enstitülere Göre Dağılımı

Covid-19 pandemisinin Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi üzerindeki etkisini farklı boyutlarıyla incelemeyi amaçlayan yüksek lisans tezlerinin yapıldıkları enstitülere göre dağılımı aşağıda Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4. Covid-19 Pandemi Sürecinin Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Üzerindeki Etkilerini İnceleyen Yüksek Lisans Tezlerinin Tamamlandıkları Enstitülere Göre Dağılımı

Enstitü	Tez Sayısı	Tezler
Eğitim Bilimleri Enstitüsü	18	T3, T4, T6, T8, T9, T10, T12, T13, T16, T19, T21, T22, T23, T24, T26, T27, T28, T33
Sosyal Bilimler Enstitüsü	12	T1, T7, T11, T14, T15, T17, T18, T20, T25, T29, T31, T32
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	3	T2, T5, T30
Toplam	33	

Tablo 4’te de görüldüğü gibi Türkiye’de Covid-19 pandemi sürecinde Sosyal Bilgiler eğitimi konu alan yüksek lisans tezlerinin 18’i (T3, T4, T6, T8, T9, T10, T12, T13, T16, T19, T21, T22, T23, T24, T26, T27, T28, T33) üniversitelerin eğitim bilimleri enstitülerinde, 12’s, (T1, T7, T11, T14, T15, T17, T18, T20, T25, T29, T31, T32) sosyal bilimler enstitülerinde, 3’ü ise (T2, T5, T30) lisansüstü eğitim enstitülerinde gerçekleştirilmiştir.

4.1.4. Yüksek Lisans Tezlerinin Konularına Göre Dağılımı

Covid-19 pandemisinin Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi üzerindeki etkisini farklı boyutlarıyla incelemeyi amaçlayan yüksek lisans tezlerinin konularına göre dağılımı Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5. Covid-19 Pandemi Sürecinin Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Üzerindeki Etkilerini İnceleyen Yüksek Lisans Tezlerinin Konularına Göre Dağılımı

Tezin Konusu	F	Tezler
Sosyal bilgiler öğretmenlerinin pandemi sürecinde uygulanan Sosyal Bilgiler dersine ilişkin görüşleri	8	T4, T13, T15, T16, T18, T29, T32, T33
Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının pandemi sürecinde uygulanan uzaktan eğitime ilişkin görüşleri	6	T5, T6, T9, T10, T22, T27
Ortaokul öğrencilerinin uzaktan eğitim sürecinde uygulanan Sosyal Bilgiler derslerine yönelik görüşleri	2	T20, T30
Sosyal bilgiler öğretmenleri, veliler ve ortaokul öğrencilerinin pandemi sürecinde uygulanan sosyal bilgiler eğitime ilişkin görüşleri	2	T2, t17
Covid-19 pandemi sürecinin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerilerine etkisi	1	T1
Sosyal bilgiler öğretmenlerinin pandemi öncesi ve sonrasında medya kullanma alışkanlıklarının incelenmesi	1	T3
Uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler derslerinde değer eğitimi	1	T7
Sosyal bilgiler öğretmenlerinin EBA canlı ders uygulamalarına yönelik görüşleri	1	T8
Sosyal bilgiler öğretmenlerinin pandemi sürecinde derse karşı motivasyonlarının incelenmesi	1	T11
Pandemi öncesi ve sonrasında sosyal bilgiler eğitiminde karşılaşılan güçlüklerle ilişkin öğretmen görüşleri	1	T12
Uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin stresle başa çıkma yöntemleri	1	T14
Covid-19 pandemi sürecinde ortaokul Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı uygulamalarının incelenmesi	1	T19
Uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler dersinde Eğitim Bilişim Ağının (EBA) etkili kullanımına yönelik öğretmen ve öğrenci görüşleri	1	T21
Salgın ile baş etmede sosyal bilgiler eğitiminin rolü	1	T26
Uzaktan eğitim sürecinde Sosyal Bilgiler dersi ev ödevlerinin paydaş görüşleri doğrultusunda incelenmesi	1	T31
Uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler dersi kaynaştırma uygulamalarının incelenmesi	1	T23
Uzaktan eğitim sürecinde kullanılan öğretim ve ölçme tekniklerinin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre incelenmesi	1	T24
Covid-19 pandemi sürecinde sosyal bilgiler öğretmeni ve ortaokul öğrencilerinin uzaktan eğitime ilişkin görüşlerinin incelenmesi	1	T25
Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çevrimiçi uzaktan eğitim rol ve yeterliliklerinin incelenmesi	1	T28
Toplam	33	

Tablo 5’te de görüldüğü gibi Covid-19 pandemisinin Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi üzerindeki etkilerini farklı açılardan ele alan yüksek lisans tezleri içerisinde en büyük oranı sosyal bilgiler öğretmenlerinin pandemi sürecinde uygulanan sosyal bilgiler dersine ilişkin

görüşlerini ortaya koymayı amaçlayan (T4, T13, T15, T16, T18, T29, T32, T33) tezler tutmaktadır. Bunu sosyal bilgiler öğretmen adaylarının (T5, T6, T9, T10, T22, T27), ortaokul öğrencilerinin (T20, T30) ve sosyal bilgiler öğretmenleri, öğrenci velileri ve ortaokul öğrencilerinin uzaktan eğitim sürecine yönelik görüşlerini incelemeyi amaçlayan tezler (T12, T17) izlemektedir. Covid-19 pandemi sürecinin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerilerine etkisini (T1), sosyal bilgiler öğretmenlerinin pandemi öncesi ve sonrasında medya kullanma alışkanlıklarını (T3), uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler derslerinde değer eğitimi (T7), sosyal bilgiler öğretmenlerinin EBA canlı ders uygulamalarına yönelik görüşlerini (T8), sosyal bilgiler öğretmenlerinin pandemi sürecinde derse karşı motivasyonlarını (T11), pandemi öncesi ve sonrasında sosyal bilgiler eğitiminde karşılaşılan güçlükleri (T12), uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin stresle başa çıkma yöntemlerini (T14), Covid-19 pandemi sürecinde ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programı uygulamalarını (T19), uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler dersinde Eğitim Bilişim Ağı'nın (EBA) etkili kullanımına yönelik öğretmen ve öğrenci görüşlerini (T21), salgın ile başetmede sosyal bilgiler eğitiminin rolünü (T26), uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler dersi ev ödevlerini (T31), uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler dersi kaynaştırma uygulamalarını (T23), uzaktan eğitim sürecinde kullanılan öğretim ve ölçme tekniklerini (T24), sosyal bilgiler öğretmeni ve ortaokul öğrencilerinin uzaktan eğitime ilişkin görüşlerini (T25) ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin çevrimiçi uzaktan eğitim rol ve yeterliliklerini incelemeyi (T28) amaçlayan 1'er tez bulunmaktadır.

4.1.5. Yüksek Lisans Tezlerinin Çalışma Gruplarına Göre dağılımı

Covid-19 pandemisinin Türkiye'de sosyal bilgiler eğitimi üzerindeki etkisini farklı boyutlarıyla incelemeyi amaçlayan yüksek lisans tezlerinin çalışma gruplarına göre dağılımı Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Covid-19 Pandemi Sürecinin Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Üzerindeki Etkilerini İnceleyen Yüksek Lisans Tezlerinin Çalışma Gruplarına Göre Dağılımı

Çalışma Grubu	Tez Sayısı	Tezler
Sosyal Bilgiler Öğretmenleri	16	T3, T4, T8, T11, T12, T13, T14, T15, T16, T18, T19, T24, T28, T29, T32, T33
Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayları	7	T1, T5, T6, T9, T10, T22, T27,
Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ve Ortaokul Öğrencileri	4	T7, T21, T25, T26
Sosyal Bilgiler Öğretmenleri, Ortaokul Öğrencileri ve Öğrenci Velileri	4	T2, T17, T23, T31
Ortaokul Öğrencileri	2	T20, T30
Toplam	33	

Tablo 6’da da görüldüğü gibi Covid-19 pandemi sürecinde Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi üzerindeki etkilerini farklı boyutlarıyla inceleyen yüksek lisans tezlerinin 16’sı (T3, T4, T8, T11, T12, T13, T14, T15, T16, T18, T19, T24, T28, T29, T32, T33) sadece sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini incelemeyi amaçlamış ve bu nedenle bu tezlerin çalışma grubu sosyal bilgiler öğretmenlerinden oluşturulmuştur. Tezlerden 7’si (T1, T5, T6, T9, T10, T22, T27) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerini; 4’ü (T7, T21, T25, T26) sosyal bilgiler öğretmenleri ile ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler derslerine ilgili görüşlerini; 4’ü (T2, T17, T23, T31) sosyal bilgiler öğretmenleri, ortaokul öğrencileri ve öğrenci velilerinin, 2’si (T20, T30) ise sadece ortaokul öğrencilerinin görüşlerini incelemeyi amaçlamış ve çalışma grubu da bu doğrultuda oluşturulmuştur.

4.1.6. Yüksek Lisans Tezlerinin Kullanılan Araştırma Yöntemlerine Göre dağılımı

Araştırmanın temel materyallerini oluşturan Covid-19 pandemisinin Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi üzerindeki etkisini farklı boyutlarıyla incelemeyi amaçlayan yüksek lisans tezlerinde kullanılan araştırma deseni ve yöntemlerine göre dağılımı Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Covid-19 Pandemi Sürecinin Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Üzerindeki Etkilerini İnceleyen Yüksek Lisans Tezlerinin Kullanılan Araştırma Yöntemlerine Göre Dağılımı

Araştırma Deseni	Yöntem	Tez Sayısı	Tezler
Nitел Araştırma	Görüşme	10	T4, T8, T11, T13, 17, T20, T22, T23, T24, T26
	Olgubilim/Görüngubilim/ Fenomenoloji	10	T1, T2, T10, T15, T18, T25, T29, T30, T31, T33
Nicel Araştırma	Ölçek/ Tutum Ölçeği	3	T5, T6, T28
	Anket	2	T9, T19
Karma Desen	Anket- Görüşme	6	T3, T7, T12, T14, T21, T32
	Ölçek Uygulama - Görüşme	2	T16, T27
	Toplam	33	

Tablo 7’de de görüldüğü gibi Covid-19 pandemi sürecinin Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimine etkisini farklı boyutlarıyla inceleyen yüksek lisans tezlerinin 20’si nitel araştırma deseninde tasarlanmış olup bu tezlerden 10’unda Görüşme tekniği (T4, T8, T11, T13, 17, T20, T22, T23, T24, T26); 10’unda ise Olgubilim/Görüngubilim/ Fenomenoloji yöntemi (T1, T2, T10, T15, T18, T25, T29, T30, T31, T33) kullanılmıştır. Nicel araştırma deseninde tasarlanan tezlerin sayısı 5 olup bu tezlerin 3’ünde ölçek/ tutum ölçeği (T5, T6, T28), 2’sinde ise anket tekniği (T9, T19) uygulanmıştır. Yüksek lisans tezlerinin 8’i karma desen halinde tasarlanmıştır. Bu tezlerin 6’sında anket ve görüşme teknikleri (T3, T7, T12, T14, T21, T32); 2’sinde ise ölçek uygulama ve görüşme tekniği (T16, T27) bir arada kullanılmıştır.

4.2. Covid-19 Pandemi Sürecinin Sosyal Bilgiler Eğitimine Etkisini İnceleyen Yüksek Lisans Tezlerine Göre Pandemi Sürecinde Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi

Covid-19 pandemisinin Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi üzerindeki etkisini farklı boyutlarıyla incelemeyi amaçlayan yüksek lisans tezlerin incelenmesi sonucu elde edilen bulgular bu alt bölümde araştırmanın alt problemleri doğrultusunda oluşturulan kategoriler altında organize edilerek sunulmuş ve yorumlanmıştır.

4.2.1. Yüksek Lisans Tezlerine Göre Sosyal Bilgiler Eğitimi Bağlamında Uzaktan Eğitimin Olumlu Yönleri ve Avantajları

Covid-19 pandemisinin Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi üzerindeki etkisini farklı boyutlarıyla incelemeyi amaçlayan yüksek lisans tezlerinde belirtilen uzaktan eğitimin olumlu yönleri ve avantajları aşağıda Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8. Yüksek Lisans Tezlerine Göre Uzaktan Eğitimin Olumlu Yönleri ve Avantajları

Kategori	Olumlu Yön ve Avantajlar	f	Tezler
Eğitim-Öğretim Faaliyetleri Açısından	Eğitim-öğretim faaliyetlerinin kesintiye uğramaması	8	T2, T4, T8, T16, T21, T27, T29, T33
	Zamandan ve mekândan bağımsız olması/ esnek olması	8	T2, T4, T8, T13, T16, T27, T29, T33
	Görsel ve işitsel materyale ulaşmada ve kullanımında kolaylık sağlaması	8	T2, T4, T8, T15, T16, T20, T21, T27
	Teknoloji kullanımının derslere karşı ilgiyi artırması	7	T4, T15, T16, T21, T23, T29, T33
	Daha nitelikli/ verimli derslere olanak yaratması	4	T8, T16, T20, T33
	Sözel bir ders olduğu için olumsuz etkilenmemesi	4	T8, T15, T23, T30
	Dijital eğitim araçlarını kullanmayı öğrenme	4	T2, T15, T8, T33
	Ulaşılabilir olması	3	T2, T27, T30
	Sessiz/ rahat/ sağlıklı ortamda ders dinleyebilme	2	T2, T30
	Öğrencinin motivasyonunu artırması	1	T29
	Bireysel öğrenmeyi öğretmesi	1	T29
	Fırsat eşitliği sağlaması	1	T2
	Derslerin tekrarlanabilir olması	1	T2
	Öğrencilerin öğrenme hızlarına uyarlanabilir olması	1	T2
Sağlık Açısından	Bulaş riskini ortadan kaldırması, sağlıklı ve hijyenik bir ortamda ders işlenmesine olanak sağlaması	6	T2, T4, T13, T15, T16, T27
Sosyal Hayat Açısından	Online ortamda da olsa öğrencilerin birbirleriyle iletişimine olanak sağladı	1	T16
Ekonomik Açısından	Genel olarak eğitim maliyetleri azaldı/ Ekonomik olması	5	T2, T4, T10, T16, T22
	Okula gidiş-dönüş vb. açılardan zaman kaybı önlendi	5	T16, T20, T21, T22, T27
	Ulaşım maliyetleri azaldı	2	T2, T16

Tablo 8’de de görüldüğü üzere Covid-19 pandemisinin Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi üzerindeki etkisini farklı boyutlarıyla incelemeyi amaçlayan yüksek lisans tezlerinde uzaktan eğitimin olumlu yönleri ve avantajları “eğitim-öğretim faaliyetleri açısından”, “sağlık açısından”, “sosyal hayat açısından” ve “ekonomik açıdan” olmak üzere dört grupta toplanmaktadır. Uzaktan eğitimin eğitim-öğretim faaliyetleri açısından olumlu yönleri ve avantajları en fazla vurgulanandan başlayarak eğitim-öğretim faaliyetlerinin kesintiye uğramaması (T2, T4, T8, T16, T21, T27, T29, T33), zamandan ve mekândan bağımsız olması/ esnek olması (T2, T4, T8, T13, T16, T27, T29, T33), görsel ve işitsel materyale ulaşmada ve kullanımında kolaylık sağlaması (T2, T4, T8, T15, T16, T20, T21, T27), teknoloji kullanımının

derslere karşı ilgiyi artırması (T4, T15, T16, T21, T23, T29, T33), daha nitelikli/ verimli derslere olanak yaratması (T8, T16, T20, T33), sözel bir ders olduğu için olumsuz etkilenmemesi (T8, T15, T23, T30), dijital eğitim araçlarını kullanmayı öğrenme (T2, T15, T8, T33), ulaşılabilir olması (T2, T27, T30), sessiz/ rahat/ sağlıklı ortamda ders dinleyebilme (T2, T30), öğrencinin motivasyonunu artırması (T29), bireysel öğrenmeyi öğretmesi (T29), fırsat eşitliği sağlaması (T2), derslerin tekrarlanabilir olması (T2) ve öğrencilerin öğrenme hızlarına uyarlanabilir olması (T2) şeklinde sıralanmaktadır.

Uzaktan eğitimin sağlık açısından olumlu yönleri ve avantajları ilke ilgili olarak “bulaş riskini ortadan kaldırması, sağlıklı ve hijyenik bir ortamda ders işlenmesine olanak sağlaması” (T2, T4, T13, T15, T16, T27) 6 tezde ifade edilirken sosyal hayat açısından olumlu yönleri ve avantajları ile ilgili olarak 1 tezde (T16) “online ortamda da olsa öğrencilerin birbirleriyle iletişimine olanak sağlandığı dile getirilmiştir.

Yüksek lisans tezlerinde uzaktan eğitimin ekonomik açıdan olumlu etkileri ve avantajları ile ilgili olarak “genel olarak eğitim maliyetleri azaldı/ ekonomik olması” (T2, T4, T10, T16, T22), “okula gidiş-dönüş vb. açılardan zaman kaybı önlendi” (T16, T20, T21, T22, T27) ve “ulaşım maliyetleri azaldı” (T2, T16) hususlarını dile getirmişlerdir.

4.2.2. Yüksek Lisans Tezlerine Göre Sosyal Bilgiler Eğitimi Bağlamında Uzaktan Eğitimin Olumsuz Yönleri ve Dezavantajları

Covid-19 pandemisinin Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi üzerindeki etkisini farklı boyutlarıyla incelemeyi amaçlayan yüksek lisans tezlerinde belirtilen uzaktan eğitimin olumsuz yönleri ve dezavantajları Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. Yüksek Lisans Tezlerine Göre Uzaktan Eğitimin Olumsuz Yönleri ve Dezavantajları

Kategori	Olumsuz Etki ve Dezavantajlar	f	Tezler
Eğitim- Öğretim faaliyetleri Açısından	Derslere katılımın yetersiz olması	13	T2, T4, T8, T9, T10, T15, T16, T21, T23, T27, T29, T30, T33
	Öğrenci-öğretmen arasında derslerde iletişim/ etkileşim eksikliği, göz teması kuramamak	13	T2, T6, T10, T13, T15, T16, T20, T21, T22, T2, T27, T29, T33
	Öğrenci motivasyon düşüklüğü	8	T4, T10, T15, T16, T21, T27, T29, T33
	Uzaktan eğitimin yüz yüze eğitim kadar etkili ve verimli olmaması	8	T2, T9, T15, T20, T21, T22, T27, T33
	Dönüt alamamak	7	T2, T4, T10, T16, T27, T29, T33
	Öğrenci kontrol mekanizmasının zayıf olması, disiplin sorunları, sınıf yönetiminin zor olması	7	T2, T4, T8, T10, T15, T21, T22
	Algılama ve anlama sorunları	6	T2, T10, T21, T23, T29, T30
	Öğrenci ilgisizliği	6	T4, T9, T10, T16, T18, T29
	Yöntem ve teknik kullanımını sınırlaması, anlatım tekniğinin kullanılması, öğretmen merkezli dersler	5	T4, T15, T16, T19, T21
	Ödev kontrolü vb. öğrenci takibinin zor olması	5	T4, T8, T16, T29, T33
	Fırsat eşitsizliğine yol açması	5	T8, T15, T9, T13, T33
	Öğrencilerin sıkılması/ odaklanma ve dikkat sorunları	5	T2, T9, T15, T21, T23
	Etkin bir ölçme değerlendirme yapılamayışı	5	T2, T8, T9, T10, T16
	Ders içeriklerinin yoğun olması/ konuların yetiştirilememesi, kazanımların edinilememesi	4	T8, T21, T22, T23
	Dijital araç gereç kullanım becerisinin düşüklüğü	4	T2, T4, T8, T33
	Sınıf geçme kaygısı olmadığı için başarının düşmesi	4	T4, T10, T15, T16
	Ders sürelerinin kısılması/ yetersizliği	4	T2, T15, T21, T33
	Ev ortamında dikkat dağıtacak unsurların olması	4	T10, T15, T16, T27
	Okul ve sınıf kültüründen uzaklaşma	3	T8, T15, T16
	Öğretmen motivasyon eksikliği	3	T8, T15, T16
Sosyal bilgiler dersinin önemsizlenmesi	3	T4, T9, T15	
Derslerin veliler tarafından izlenmesi	2	T4, T16	
Ders araç-gereç ve materyal kullanımı azaldı	2	T9, T16	
Grup çalışmalarının yapılamaması	2	T15, T16	
Uzaktan eğitimin yüz yüze eğitimden zor olması	2	T9, T15	
Öğretmenin mesleki ve uzaktan eğitim alan yetersizliği	2	T10, T21	
Birebir ilgilenmenin olmaması	2	T23, T29	
Öğrencilerin yazma, okuma, çizme, maket yapma vb. uygulama imkanlarının azalması	2	T16, T29	
Ders saatinin az olması	1	T10	
Veli ilgisizliği	1	T4	
Öğrencilerin kamera ve mikrofon açmaması	1	T4	

Tablo 9 (devam). Yüksek Lisans Tezlerine Göre Uzaktan Eğitimin Olumsuz Yönleri ve Dezavantajları

Kategori	Olumsuz Etki ve Dezavantajlar	f	Tezler
Sağlık Açısından	Ekran karşısında uzun süre oturmaktan kaynaklı göz ve diğer sağlık sorunları	8	T4, T8, T16, T20, T21, T22, T27, T30
	Teknoloji/ ekran bağımlılığının artması	4	T4, T8, T16, T29
	Hareketsizlikten kaynaklı fiziksel rahatsızlıklar ve kilo problemleri	3	T4, T16, T29
	Uyku problemleri ve psikolojik sorunlar	2	T4, T15
Sosyal Açısından	Akran eğitiminin/iletişiminin ve sosyalleşmenin azalması	10	T2, T4, T6, T8, T10, T15, T16, T27, T29, T30
Ekonomik Açısından	Ekonomik sıkıntılar	1	T4
Teknik ve Altyapı Açısından	İnternet ve bağlantı, erişim, ses vb. sorunlar	15	T4, T6, T9, T10, T13, T15, T6, T16, T20, T21, T22, T27, T29, T30, T33
	Öğrencilerin bilgisayarı, tablet veya telefonunun olmayışı /Teknolojik araç gereç eksikliği	11	T2, T4, T6, T9, T10, T16, T21, T27, T29, T30, T33
	Kardeş sayısının fazla olması	4	T4, T21, T27, T29
	Altyapı yetersizliği	3	T13, T22, T29
	Elektrik kesintisi	3	T4, T10, T29

Covid-19 pandemisinin Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi üzerindeki etkisini farklı boyutlarıyla incelemeyi amaçlayan yüksek lisans tezlerinde uzaktan eğitimin olumsuz yönleri ve dezavantajları Eğitim-öğretim faaliyetleri açısından, sağlık açısından ekonomik açıdan ve teknik ve altyapı açısından olmak üzere beş grupta toplanmıştır. Yüksek lisans tezlerinde en fazla olumsuzluk ve dezavantaj eğitim öğretim faaliyetleri ile ilgili olarak dile getirilmiş olup şu şekilde sıralanmaktadır: Derslere katılımın yetersiz olması (T2, T4, T8, T9, T10, T15, T16, T21, T23, T27, T29, T30, T33), Öğrenci-öğretmen arasında derslerde iletişim/ etkileşim eksikliği, göz teması kuramamak (T2, T6, T10, T13, T15, T16, T20, T21, T22, T2, T27, T29, T33), öğrenci motivasyon düşüklüğü (T4, T10, T15, T16, T21, T27, T29, T33), uzaktan eğitimin yüz yüze eğitim kadar etkili ve verimli olmaması (T2, T9, T15, T20, T21, T22, T27, T33), dönüt alamamak (T2, T4, T10, T16, T27, T29, T33), öğrenci kontrol mekanizmasının zayıf olması, disiplin sorunları, sınıf yönetiminin zor olması (T2, T4, T8, T10, T15, T21, T22), algılama ve anlama sorunları (T2, T10, T21, T23, T29, T30), öğrenci ilgisizliği (T4, T9, T10, T16, T18, T29), yöntem ve teknik kullanımını sınırlaması, anlatım tekniğinin kullanılması, öğretmen merkezli dersler (T4, T15, T16, T19, T21), ödev kontrolü vb. öğrenci takibinin zor olması (T4, T8, T16, T29, T33), fırsat eşitsizliğine yol açması (T8, T15, T9, T13, T33), öğrencilerin sıkılması/ odaklanma ve dikkat sorunları (T2, T9, T15, T21, T23), etkin bir ölçme değerlendirme yapılamayışı (T2, T8, T9, T10, T16), ders içeriklerinin yoğun olması/ konuların yetiştirilememesi, kazanımların edinilememesi (T8, T21, T22, T23), dijital araç gereç kullanım

becerisinin düşüklüğü (T2, T4, T8, T33), sınıf geçme kaygısı olmadığı için başarının düşmesi (T4, T10, T15, T16), ders sürelerinin kısalması/ yetersizliği (T2, T15, T21, T33), ev ortamında dikkat dağıtacak unsurların olması (T10, T15, T16, T27), okul ve sınıf kültüründen uzaklaşma (T8, T15, T16), öğretmen motivasyon eksikliği (T8, T15, T16), sosyal bilgiler dersinin önemszenmemesi (T4, T9, T15), derslerin veliler tarafından izlenmesi (T4, T16), ders araç-gereç ve materyal kullanımını azaldı(T9, T16), grup çalışmalarının yapılamaması (T15, T16), uzaktan eğitimin yüz yüze eğitimden zor olması (T9, T15), öğretmenin mesleki ve uzaktan eğitim alan yetersizliği (T10, T21), birebir ilgilenmenin olmaması (T23, T29), öğrencilerin yazma, okuma, çizme, maket yapma vb. uygulama imkanlarının azalması (T16, T29), ders saatinin az olması (T10), veli ilgisizliği (T4), öğrencilerin kamera ve mikrofon açmaması (T4).

Yüksek lisans tezlerinde Covid-19 pandemisi sürecinde gerçekleştirilen uzaktan sosyal bilgiler eğitiminin “sağlık açısından” yarattığı olumsuzluklar ile dezavantajları; ekran karşında oturmaktan kaynaklı göz ve diğer sağlık sorunları (T4, T8, T16, T20, T21, T22, T27, T30), teknoloji/ ekran bağımlılığının artması (T4, T8, T16, T29), hareketsizlikten kaynaklı fiziksel rahatsızlıklar ve kilo problemleri (T4, T16, T29) ve uyku problemleri ve psikolojik sorunlar (T4, T15) şeklinde ifade edilmiştir.

Yüksek lisans tezlerinde uzaktan eğitimin “sosyal açıdan” olumsuz etki ve dezavantajları olarak akran eğitiminin/iletişiminin ve sosyalleşmenin azalması (T2, T4, T6, T8, T10, T15, T16, T27, T29, T30); ekonomik etkileri olarak ekonomik sıkıntılar (T4, T6, T9, T10, T13, T15, T6, T16, T20, T21, T22, T27, T29, T30, T33); teknik ve altyapı açısından yarattığı olumsuzluklar ve dezavantajları olarak ise öğrencilerin bilgisayar, tablet veya telefonunun olmayışı /Teknolojik araç gereç eksikliği (T2, T4, T6, T9, T10, T16, T21, T27, T29, T30, T33), kardeş sayısının fazla olması (T4, T21, T27, T29), altyapı yetersizliği (T13, T22, T29) ve elektrik kesintisi (T4, T10, T29) dile getirilmiştir.

4.2.3. Yüksek Lisans Tezlerine Göre Sosyal Bilgiler Derslerinde Kullanılan Çevrimiçi Uygulama ve Platformlar

Covid-19 pandemisinin Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi üzerindeki etkisini farklı boyutlarıyla incelemeyi amaçlayan yüksek lisans tezlerinde belirtilen uzaktan eğitim sürecinde Sosyal Bilgiler derslerinde yararlanılan çevrimiçi uygulama ve platformlara ilişkin bulgular Tablo Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10. Uzaktan Eğitim Sürecinde Sosyal Bilgiler Derslerinde Kullanılan Çevrimiçi Uygulama ve Platformlar

Çevrimiçi Uygulama ve Platformlar	f	Tezler
EBA Platformu	6	T4, T8, T13, T21, T25, T33
Whatsapp	5	T4, T8, T21, T25, T33
Zoom	5	T4, T8, T13, T25, T33
Google Meet	3	T8, T13, T21
Sosyal medya platformları (Facebook, Twitter, Youtube vb.)	3	T4, T8, T21
Skype	2	T8, T21
TRT EBA Tv	2	T4, T21
Google Classroom	1	T21
Google Forms	1	T21
MEB Vitamin	1	T8
Morpa	1	T8
Onlinetestmaker	1	T21
Padlet (dijital pano)	1	T21
Quizizz	1	T21

Tablo 10’da da görüldüğü gibi Covid-19 pandemisinin Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi üzerindeki etkisini farklı boyutlarıyla incelemeyi amaçlayan yüksek lisans tezlerinde belirtilen uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler derslerinde yararlanılan çevrimiçi uygulama ve platformlar sırasıyla EBA Platformu (T4, T8, T13, T21, T25, T33), Whatsapp (T4, T8, T21, T25, T33), Zoom (T4, T8, T13, T25, T33), Google Meet (T8, T13, T21), Sosyal medya platformları (Facebook, Twitter, Youtube vb.) (T4, T8, T21), Skype (T8, T21), TRT EBA Tv (T4, T21), Google Classroom (T21), Google Forms (T21), MEB Vitamin (T8), Morpa (T8), Onlinetestmaker (T21), Padlet (dijital pano) (T21) ve Quizizzdir (T21).

4.2.4. Yüksek Lisans Tezlerine Göre Uzaktan Eğitim Sürecinde Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersinde Kullandıkları Yöntem ve Teknikler

Covid-19 pandemisinin Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi üzerindeki etkisini farklı boyutlarıyla incelemeyi amaçlayan yüksek lisans tezlerinde belirtilen uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerde kullandıkları öğretim yöntem ve tekniklerine ilişkin bulgular aşağıda Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11. Uzaktan Eğitim Sürecinde Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersinde Kullandıkları Yöntem ve Teknikler

Yöntem ve Teknik	f	Tezler
Düz anlatım	9	T4, T8, T13, T21, T23, T24, T27, T32, T33
Soru-cevap	8	T4, T8, T13, T23, T24, T27, T32, T33
Tartışma	5	T4, T13, T23, T24, T27
Sunum	4	T4, T8, T21, T24
Ödev verme	4	T4, T23, T24, T32
Beyin fırtınası	3	T4, T13, T24
Görsel /Görsel analiz	3	T4, T8, T21
Video, medya, web uygulamaları	3	T8, T21, T33
Gösterip yaptırma tekniği	2	T4, T13
Soru/ test çözme	2	T4, T33
Araştırma yaptırma	2	T4, T23
Metafor	1	T24
Öğrencinin konu anlatması	1	T27
Tekrar	1	T4
Problem çözme	1	T4
Buluş yoluyla öğretim stratejisi	1	T4
Yazdırma	1	T4
Harita okuma	1	T4
Drama	1	T13

Tablo 11’de görüldüğü üzere sosyal bilgiler öğretmenlerinin uzaktan eğitim sürecinde derslerde kullandıkları yöntem ve teknikler sırasıyla düz anlatım (T4, T8, T13, T21, T23, T24, T27, T32, T33), soru-cevap (T4, T8, T13, T23, T24, T27, T32, T33), tartışma (T4, T13, T23, T24, T27), sunum (T4, T8, T21, T24), ödev verme (T4, T23, T24, T32), beyin fırtınası (T4, T13, T24), görsel /görsel analiz (T4, T8, T21), video, medya, web uygulamaları (T8, T21, T33), gösterip yaptırma tekniği (T4, T13), soru/ test çözme (T4, T33), araştırma yaptırma (T4, T23), metafor (T24), öğrencinin konu anlatması (T27), tekrar (T4), problem çözme (T4), buluş yoluyla öğretim stratejisi (T4), yazdırma (T4), harita okuma (T4) ve drama (T13) olarak ifade edilmiştir.

4.2.5. Yüksek Lisans Tezlerine Göre Uzaktan Eğitim Sürecinde Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersinde Kullandıkları Öğretim Materyalleri

Covid-19 pandemisinin Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi üzerindeki etkisini farklı boyutlarıyla incelemeyi amaçlayan yüksek lisans tezlerinde belirtilen uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerde kullandıkları öğretim materyallerine ilişkin bulgular Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12. Uzaktan Eğitim Sürecinde Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Derslerinde Kullandıkları Öğretim Materyalleri

Kullanılan Materyaller	f	Tezler
Ses, müzik, video, film, animasyon vb. türde farklı eğitim içerikler/ Video/film/belgesel	6	T4, T13, T21, T23, T27, T32
Haritalar	5	T4, T8, T21, T23, T27
Sunum/ Slaytlar	4	T4, T21, T23, T27
Görsel materyal	4	T4, T13, T21, T27
Eğitsel online oyunlar	3	T4, T8, T23
Dijital eğitim platformları/ Dijital veri	3	T4, T13, T23
Kaynak kitaplar/ Fasikül/ konu özeti	3	T4, T21, T23
Tablo, grafik, şekil	2	T4, T8
Ders kitabı	1	T4
Kavram haritası	1	T8

Tablo 12’de de görüldüğü gibi Covid-19 pandemisinin Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi üzerindeki etkisini farklı boyutlarıyla incelemeyi amaçlayan yüksek lisans tezlerine göre uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerde kullandıkları öğretim materyalleri sırasıyla; ses, müzik, video, film, animasyon vb. türde farklı eğitim içerikler/ video/film/belgesel (T4, T13, T21, T23, T27, T32), haritalar (T4, T8, T21, T23, T27), sunum/ slaytlar (T4, T21, T23, T27), görsel materyal (T4, T13, T21, T27), eğitsel online oyunlar (T4, T8, T23), dijital eğitim platformları/ Dijital veri (T4, T13, T23), kaynak kitaplar/ Fasikül/ konu özeti (T4, T21, T23), tablo, grafik, şekil (T4, T8), ders kitabı (T4) ve kavram haritası (T8).

4.2.6. Yüksek Lisans Tezlerine Göre Uzaktan Eğitim Sürecinde Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ölçme ve Değerlendirme Uygulamaları

Covid-19 pandemisinin Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi üzerindeki etkisini farklı boyutlarıyla incelemeyi amaçlayan yüksek lisans tezlerinde belirtilen uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme uygulamalarına ilişkin bulgular aşağıda Tablo 13’de gösterilmiştir.

Tablo 13. Uzaktan Eğitim Sürecinde Öğretmenlerin Kullandıkları Ölçme ve Değerlendirme Uygulamaları

Yöntem ve Teknik	f	Tezler
Kazanım testleri/ ünite değerlendirme soruları/ çoktan seçmeli testler	6	T13, T18, T21, T24, T32, T33
Farklı türden soru-cevap etkinlikleri	4	T21, T23, T24, T33
EBA üzerinden ödev, sınav, alıştırmaya soruları, kazanım testleri vb. paylaşımı	3	T18, T24, T33
Ödev	3	T13, T24, T32
Derse düzenli ve aktif katılıma göre değerlendirme	2	T18, T33
Online ölçme ve değerlendirme uygulamaları	2	T18, T33
Whatsapp uygulaması üzerinden ödev, soru paylaşımı	1	T33
Sınav etkinlikleri	1	T21
Portfolyo	1	T24
Proje	1	T24
Performans	1	T24

Tablo 13'te de görüldüğü gibi araştırmanın temel araştırma materyalini oluşturan Covid-19 pandemisinin Türkiye'de sosyal bilgiler eğitimi üzerindeki etkisini farklı boyutlarıyla incelemeyi amaçlayan yüksek lisans tezlerine göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin uzaktan eğitim sürecinde en fazla kullandıkları ölçme ve değerlendirme yöntem ve teknikleri “kazanım testleri/ ünite değerlendirme soruları/ çoktan seçmeli testler” (T13, T18, T21, T24, T32, T33) olup, bunu sırasıyla farklı türden soru-cevap etkinlikleri (T21, T23, T24, T33), EBA üzerinden ödev, sınav, alıştırmaya soruları, kazanım testleri vb. paylaşımı (T18, T24, T33), ödev (T13, T24, T32), derse düzenli ve aktif katılıma göre değerlendirme (T18, T33), online ölçme ve değerlendirme uygulamaları (T18, T33), Whatsapp uygulaması üzerinden ödev, soru paylaşımı (T33), sınav etkinlikleri (T21), portfolyo (T24), proje (T24), performans (T24) izlemektedir.

4.2.7. Yüksek Lisans Tezlerine Göre Pandemi Sürecinde Uygulanan Uzaktan Eğitimde Karşılaşılan Sorunlar

Covid-19 pandemisinin Türkiye'de sosyal bilgiler eğitimi üzerindeki etkisini farklı boyutlarıyla incelemeyi amaçlayan yüksek lisans tezlerinde belirtilen uzaktan eğitim sürecinde karşılaşılan sorunlara ilişkin bulgular aşağıda Tablo 14'te gösterilmiştir.

Tablo 14. Uzaktan Eğitim Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar

Uzaktan Eğitim Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar	f	Tezler
Alt yapıdan kaynaklı sorunlar / erişim ve bağlantı sorunları	13	T2, T4, T8, T9, T11, T12, T15, T16, T18, T21, T23, T25, T33
Canlı derslere katılımın az olması/ devamsızlık	12	T8, T2, T9, T11, T12, T13, T15, T16, T18, T21, T25, T33
Ev ortamından kaynaklı sorunlar (Ev ortamında bulunan diğer bireyler/ kalabalık aileler/ gürültü/ sağlıklı ders ortamı)	10	T2, T4, T8, T11, T12, T13, T16, T18, T21, T25
Teknolojik araç-gereç eksikliği	10	T2, T4, T8, T11, T12, T16, T18, T21, T25, T33
İnternet kota veya bağlantı sorunları	9	T2, T4, T6, T12, T15, T16, T18, T23, T33
Uzaktan eğitim uygulamalarının yetersiz olmasından kaynaklanan sorunlar	6	T4, T12, T18, T21, T25, T33
EBA kaynaklı sorunlar/ İçeriğinin yetersiz oluşu	6	T4, T12, T18, T21, T25, T33
Teknoloji kullanımı ve uzaktan eğitim sürecine yönelik bilgi eksikliği	6	T2, T11, T12, T18, T23, T33
Velilerin ilgisizliği ve uzaktan eğitim konusunda bilgi sahibi olmamaları	6	T2, T12, T4, T15, T23, T25
Öğretmen-öğrenci iletişim ve etkileşim yetersizliği	6	T2, T12, T13, T16, T21, T33
Öğrenci ilgisizliği	5	T2, T12, T13, T18, T21
Öğrencilerin kamera açmaması	5	T8, T11, T13, T16, T33
Öğrenciyi kontrol ve takip edememe, disiplinsizlik	5	T2, T11, T13, T21, T33
Eğitimde fırsat eşitsizlikleri	5	T9, T11, T12, T21, T33
Sosyalleşmeyi engellemesi	5	T2, T16, T21, T25, T33
Etkili ölçme değerlendirme yapılamamasından kaynaklı sorunlar	4	T2, T15, T16, T25
Motivasyon eksikliği	4	T8, T21, T25, T33
Ders süresinin yetersizliği	4	T2, T11, T13, T21
Geri dönüt alamama	3	T8, T25, T33
Dikkat Dağımlılığı	3	T8, T18, T21
Öğrencilerde teknoloji bağımlılığı, fiziksel ve psikolojik sağlık sorunlarının oluşması	3	T2, T21, T25
Velilerin derslere müdahalesi	3	T4, T23, T33
Öğrencilerin algılama ve anlama güçlükleri	3	T8, T21, T25
Uzaktan eğitimin verimsiz olması	2	T15, T33
Evde eğitim gören kardeş sayısının fazla olması	2	T2, T21
EBA'da sosyal bilgiler dersi konularına yönelik video, etkinlik türlerinin yetersiz olması		T12, T21
Öğretmenlerin maddi ve manevi kaygıları ve motivasyon eksikliği	1	T15
Yetersiz öğretmen-öğrenci ve veli işbirliği	1	T21
Kaynaştırma öğrencisine zaman ayıramama	1	T23
Özel eğitime yönelik yetersiz bilgi	1	T23
Dijital eğitim araçlarının farklı amaçlarla kullanılması	1	T33
Ekonomik sorunlar	1	T4
Sosyal bilgiler ders saatinin yetersizliği	1	T12
Sosyal bilgiler dersini önemsememesi	1	T12

Tablo 14'te de görüldüğü gibi Covid-19 pandemisinin Türkiye'de sosyal bilgiler eğitimi üzerindeki etkisini farklı boyutlarıyla incelemeyi amaçlayan yüksek lisans tezlerine göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin uzaktan eğitim sürecinde en fazla karşılaşılan sorun alt yapıdan kaynaklı sorunlar / erişim ve bağlantı sorunları (T2, T4, T8, T9, T11, T12, T15, T16, T18, T21, T23, T25, T33) olup bunu sırasıyla canlı derslere katılımın az olması/ devamsızlık (T8, T2, T9, T11, T12, T13, T15, T16, T18, T21, T25, T33), ev ortamından kaynaklı sorunlar (ev ortamında bulunan diğer bireyler/ kalabalık aileler/ gürültü/ sağlıksız ders ortamı (T2, T4, T8, T11, T12, T13, T16, T18, T21, T25), teknolojik araç-gereç eksikliği (T2, T4, T8, T11, T12, T16, T18, T21, T25, T33), internet kota veya bağlantı sorunları (T2, T4, T6, T12, T15, T16, T18, T23, T33), uzaktan eğitim uygulamalarının yetersiz olmasından kaynaklanan sorunlar (T4, T12, T18, T21, T25, T33), EBA kaynaklı sorunlar/ içeriğinin yetersiz oluşu (T4, T12, T18, T21, T25, T33), teknoloji kullanımı ve uzaktan eğitim sürecine yönelik bilgi eksikliği (T2, T11, T12, T18, T23, T33), velilerin ilgisizliği ve uzaktan eğitim konusunda bilgi sahibi olmamaları (T2, T12, T4, T15, T23, T25), öğretmen-öğrenci iletişim ve etkileşim yetersizliği (T2, T12, T13, T16, T21, T33), öğrenci ilgisizliği (T2, T12, T13, T18, T21), öğrencilerin kamera açmaması (T8, T11, T13, T16, T33), öğrenciyi kontrol ve takip edememe, disiplinsizlik (T2, T11, T13, T21, T33), eğitimde fırsat eşitsizlikleri (T9, T11, T12, T21, T33), sosyalleşmeyi engellemesi (T2, T16, T21, T25, T33), etkili ölçme değerlendirme yapılamamasından kaynaklı sorunlar (T2, T15, T16, T25), motivasyon eksikliği (T8, T21, T25, T33), ders süresinin yetersizliği (T2, T11, T13, T21), geri dönüt alamama (T8, T25, T33), dikkat dağınıklığı (T8, T18, T21), öğrencilerde teknoloji bağımlılığı, fiziksel ve psikolojik sağlık sorunlarının oluşması (T2, T21, T25), velilerin derslere müdahalesi (T4, T23, T33), öğrencilerin algılama ve anlama güçlükleri (T8, T21, T25), uzaktan eğitimin verimsiz olması (T15, T33), evde eğitim gören kardeş sayısının fazla olması (T2, T21), EBA'da sosyal bilgiler dersi konularına yönelik video, etkinlik türlerinin yetersiz olması (T12, T21), öğretmenlerin maddi ve manevi kaygıları ve motivasyon eksikliği (T15), yetersiz öğretmen-öğrenci ve veli işbirliği (T21), kaynaştırma öğrencisine zaman ayıramama (T23), özel eğitime yönelik yetersiz bilgi(T23), dijital eğitim araçlarının farklı amaçlarla kullanılması (T33), ekonomik sorunlar (T4), sosyal bilgiler ders saatinin yetersizliği (T14) ve Sosyal Bilgiler dersini önemsememesi (T14) sorunları izlemektedir.

4.2.8. Yüksek Lisans Tezlerine Göre Uzaktan Eğitimde Karşılaşılan Sorunların Çözümüne Yönelik Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Önerileri

Covid-19 pandemisinin Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi üzerindeki etkisini farklı boyutlarıyla incelemeyi amaçlayan yüksek lisans tezlerinde belirtilen uzaktan eğitim sürecinde karşılaşılan sorunların çözümüne ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin önerilerine ilişkin bulgular Tablo 15’te gösterilmiştir.

Tablo 15. Uzaktan Eğitim Sürecinde Karşılaşılan Sorunların Çözümüne İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Önerileri

Çözüm Önerileri	f	Tezler
Mevcut internet ve teknolojik alt yapının iyileştirilmesi	12	T2, T8, T10, T11, T15, T16, T18, T21, T22, T25, T32, T33
İçerik üretiminin artırılması/ EBA içeriğinin zenginleştirilmesi, ilgi çekici hale getirilmesi ve derslerde material kullanımının artırılması	11	T2, T4, T8, T10, T11, T12, T15, T18, T21, T32, T33
İnternete erişim ve bağlantı sorunlarının çözülmesi	8	T2, T8, T10, T15, T16, T25, T32, T33
Derslerde devam takibinin yapılması	7	T2, T4, T16, T18, T21, T32, T33
Öğretmenlere teknoloji kullanımı ve uzaktan eğitim ile ilgili eğitim verilmesi	6	T2, T4, T15, T16, T22, T33
Öğrencilere bilişim araç gereç desteği sağlanması	6	T2, T4, T16, T18, T32, T33
Canlı derslerin etkinliklerle ve farklı yöntem ve tekniklerle öğrenci merkezli yürütülmesi	5	T4, T11, T12, T21, T32
Etkili ve objektif ölçme ve değerlendirme yapılması	5	T2, T16, T18, T21, T33
Ailelerin uzaktan eğitim ile ilgili bilinçlendirilmesi	4	T2, T15, T16, T33
İnternete erişimin sınırsız ve ücretsiz olması	4	T2, T21, T22, T33
Müfredatta sadeleştirme yapılması	4	T12, T18, T22, T33
Öğrenciler arasında fırsat ve imkan eşitliği sağlanması	4	T10, T15, T25, T33
(EBA) Destek noktalarının artırılması	3	T2, T15, T16
Uzaktan eğitimde öğrenci, öğretmen ve veliler arasında çok yönlü iletişim sağlanması	3	T4, T21, T32
Yüz yüze eğitime geçilmesi	3	T15, T21, T23
Öğrencilere evde nitelikli öğrenme ortamı hazırlanması	3	T2, T4, T21
Canlı ders süreleri artırılmalı	3	T2, T8, T32
Uzaktan eğitimde canlı dersler ve online etkinliklerin EBA uygulaması üzerinden yürütülmesi		T4, T21
Velilerle iletişim sağlanmalı	2	T4, T8
Öğrenci motivasyonunun artırılması	2	T21, T25
Derslerde öğrencilerin kamera ve mikrofonlarının açık tutulması	2	T4, T33

Tablo 15 (devam). Uzaktan Eğitim Sürecinde Karşılaşılan Sorunların Çözümüne İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Önerileri

Çözüm Önerileri	f	Tezler
Ders saatinin artırılması	2	T12, T33
Ailelere maddi yardım yapılması	2	T10, T16
Öğrencilere psikolojik destek sağlanması	2	T10, T16
Öğrencilere bilişim teknolojileri eğitimi verilmesi	2	T2, T4
Ücretsiz ders materyalleri verilmesi	1	T2
Ödev verilmeli ve takibi yapılmalı	1	T4
Uzaktan eğitime uygun ders kitaplarının hazırlanması	1	T8
Kişisel verilerin korunması ve güvenli internet konusunda önlem alınması	1	T18
Ailelere psikolojik destek sağlanması	1	T2
Derslerde teknolojiye daha fazla yararlanılması	1	T2

Tablo 15'te de görüldüğü üzere araştırmanın temel materyallerini oluşturan yüksek lisans tezlerinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin uzaktan eğitim sürecinde karşılaşılan sorunlara yönelik olarak en fazla dile getirdikleri öneri mevcut internet ve teknolojik alt yapının iyileştirilmesi (T2, T8, T10, T11, T15, T16, T18, T21, T22, T25, T32, T33) olup, bunu sırasıyla; içerik üretiminin artırılması/ EBA içeriğinin zenginleştirilmesi, ilgi çekici hale getirilmesi ve derslerde materyal kullanımının artırılması (T2, T4, T8, T10, T11, T12, T15, T18, T21, T32, T33), internete erişim ve bağlantı sorunlarının çözülmesi (T2, T8, T10, T15, T16, T25, T32, T33), derslerde devam takibinin yapılması (T2, T4, T16, T18, T21, T32, T33), öğretmenlere teknoloji kullanımı ve uzaktan eğitim ile ilgili eğitim verilmesi (T2, T4, T15, T16, T22, T33), öğrencilere bilişim araç gereç desteği sağlanması (T2, T4, T16, T18, T32, T33), canlı derslerin etkinliklerle ve farklı yöntem ve tekniklerle öğrenci merkezli yürütülmesi (T4, T11, T12, T21, T32), etkili ve objektif ölçme ve değerlendirme yapılması (T2, T16, T18, T21, T33), ailelerin uzaktan eğitim ile ilgili bilinçlendirilmesi (T2, T15, T16, T33), internete erişimin sınırsız ve ücretsiz olması (T2, T21, T22, T33), müfredatta sadeleştirme yapılması (T12, T18, T22, T33), öğrenciler arasında fırsat ve imkan eşitliği sağlanması (T10, T15, T25, T33), (EBA) Destek noktalarının artırılması (T2, T15, T16), uzaktan eğitimde öğrenci, öğretmen ve veliler arasında çok yönlü iletişim sağlanması (T4, T21, T32), yüz yüze eğitime geçilmesi (T15, T21, T23), öğrencilere evde nitelikli öğrenme ortamı hazırlanması (T2, T4, T21), canlı ders süreleri artırılması (T2, T8, T32), uzaktan eğitimde canlı dersler ve online etkinliklerin EBA uygulaması üzerinden yürütülmesi (T4, T21), velilerle iletişim sağlanması (T4, T8), öğrenci motivasyonunun artırılması (T21, T25), derslerde öğrencilerin kamera ve mikrofonlarının açık tutulması (T4, T33), ders saatinin artırılması (T12, T33), ailelere maddi yardım yapılması (T10, T16), öğrencilere psikolojik destek sağlanması (T10, T16), öğrencilere bilişim teknolojileri

eğitimi verilmesi (T2, T4), ücretsiz ders materyalleri verilmesi (T2), ödev verilmeli ve takibi yapılmalı (T4), uzaktan eğitime uygun ders kitaplarının hazırlanması (T8), kişisel verilerin korunması ve güvenli internet konusunda önlem alınması (T18), ailelere psikolojik destek sağlanması (T2) ve derslerde teknolojiden daha fazla yararlanılması (T2) önerileri izlemektedir.

4.3. Covid-19 Pandemi Sürecinin Sosyal Bilgiler Eğitimine Etkisini İnceleyen Yüksek Lisans Tezlerinde Belirtilen Önerilere İlişkin Bulgular

Covid-19 pandemisinin Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi üzerindeki etkisini farklı boyutlarıyla incelemeyi amaçlayan yüksek lisans tezlerinin “öneriler” başlığı altında dile getirilen önerilere ilişkin bulgular bu alt bölümde araştırmanın alt problemleri doğrultusunda oluşturulan kategoriler altında sunulmuş ve yorumlanmıştır.

4.3.1. Yüksek Lisans Tezlerinin Öneriler Bölümünde Belirtilen Altyapıya ve Genel Eğitim Sistemine Yönelik Öneriler

Covid-19 pandemisinin Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi üzerindeki etkisini farklı boyutlarıyla incelemeyi amaçlayan yüksek lisans tezlerinin “öneriler” başlığı altında altyapıya ve genel eğitim sistemine yönelik önerilere İlişkin bulgular Tablo 16’da sunulmuştur.

Tablo 16. Uzaktan Eğitim Sürecinin Sosyal Bilgiler Eğitimine Yansımaları İnceleyen Tezlerde Altyapı ve Eğitim Sistemine Yönelik Olarak Dile Getirilen Öneriler

Öneriler	f	Tezler
Yurt çapında internet altyapısının geliştirilmesi, internet sorunlarının giderilmesi	15	T2, T8, T9, T10, T12, T15, T16, T17, T18, T20, T21, T24, T25, T29, T33
Uzaktan eğitimin yaratacağı fırsat eşitsizliklerinin ortadan kaldırılması	14	T2, T4, T5, T7, T8, T9, T18, T20, T21, T23, T25, T27, T30, T33
Uzaktan eğitim sistemine uygun sosyal bilgiler dersi öğretim programı hazırlanması	6	T8, T15, T18, T21, T25, T28
Mevcut uzaktan eğitim platformları geliştirilmeli, yerli platformlar kurulmalı.	5	T4, T5, T10, T18, T21
EBA platformunun geliştirilmesi, altyapı ve erişim sorunlarının giderilmesi, içeriklerinin güncellenmesi ve zenginleştirilmesi, EBA destek noktalarının kurulması	5	T16, T17, T18, T21, T25
Uzaktan eğitime uygun eğitim materyalleri hazırlanması, bir materyal havuzu oluşturularak öğretmenlerin kullanımına sunulması	5	T9, T11, T15, T18, T19

Tablo 16 (devam). Uzaktan Eğitim Sürecinin Sosyal Bilgiler Eğitimine Yansımaları İnceleyen Tezlerde Altyapı ve Eğitim Sistemine Yönelik Olarak Dile Getirilen Öneriler

Öneriler	f	Tezler
Uzaktan eğitim sürecine katılanların kişisel bilgilerinin korunması, yasal haklarının koruma altına alınması ve bu yönde eğitimler verilmesi	4	T5, T12, T18, T21
Uzaktan eğitimin pandemi sonrasında da yüz yüze eğitimle birlikte ve destekleyici bir unsur olarak kullanılması/ isteğe bağlı bir alternatif olarak sunulması	4	T2, T5, T23, T29
Öğretmen, öğrenci ve velilerin uzaktan eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunları, deneyimleri ve uygulamaları hakkında bilgi paylaşımında bulunabilecekleri bir platform geliştirilmesi	3	T18, T19, T24
Uzaktan eğitim sürecinde ders sayısının azaltılması ve ders sürelerinin kısaltılması	3	T20, T21, T24
Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında uzaktan eğitimle ilgili derslere yer verilmesi		T6, T18
Sosyal bilgiler dersinin haftalık ders saati miktarının artırılması	3	T12, T26
Merkezi sistem sınavlarında sosyal bilgiler dersinin ağırlığının artırılması	2	T12, T18
Öğretim programlarına ilkokuldan itibaren dijital içerik geliştirmeyle ilgili kazanımlar eklenmesi	1	T29
Sosyal bilgiler dersi öğretim programına salgın ile ilgili kazanımlar eklenmesi	1	T26
Hem yüz yüze eğitimde hem de uzaktan eğitimde kullanılacak sosyal bilgiler Z-kitaplarının (zenginleştirilmiş kitap) hazırlanması	1	T8
Uzaktan eğitim için hazırlanacak ders kitabı ve diğer eğitim materyalleri ile eğitim içeriklerinde özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaçlarının da göz önünde bulundurulması	1	T23

Tablo 16’da da görüldüğü gibi araştırmanın temel materyallerini oluşturan yüksek lisans tezlerinin “öneriler” bölümlerinde altyapıya ve genel eğitim sistemine yönelik olarak en sık dile getirilen öneri yurt çapında internet altyapısının geliştirilmesi, internet sorunlarının giderilmesi (T2, T8, T9, T10, T12, T15, T16, T17, T18, T20, T21, T24, T25, T29, T33), şeklindeki öneri olup bunu sırasıyla uzaktan eğitimin yaratacağı fırsat eşitsizliklerinin ortadan kaldırılması (T2, T4, T5, T7, T8, T9, T18, T20, T21, T23, T25, T27, T30, T33), uzaktan eğitim sistemine uygun sosyal bilgiler dersi öğretim programı hazırlanması (T8, T15, T18, T21, T25, T28), mevcut uzaktan eğitim platformları geliştirilmeli, yerli platformlar kurulmalı (T4, T5, T10, T18, T21), EBA platformunun geliştirilmesi, altyapı ve erişim sorunlarının giderilmesi, içeriklerinin güncellenmesi ve zenginleştirilmesi, EBA destek noktalarının kurulması (T16, T17, T18, T21, T25), uzaktan eğitime uygun eğitim materyalleri hazırlanması, bir materyal havuzu

oluşturularak öğretmenlerin kullanımına sunulması (T9, T11, T15, T18, T19), uzaktan eğitim sürecine katılanların kişisel bilgilerinin korunması, yasal haklarının koruma altına alınması ve bu yönde eğitimler verilmesi (T5, T12, T18, T21), uzaktan eğitimin pandemi sonrasında da yüz yüze eğitimle birlikte ve destekleyici bir unsur olarak kullanılması/ isteğe bağlı bir alternatif olarak sunulması (T2, T5, T23, T29), öğretmen, öğrenci ve velilerin uzaktan eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunları, deneyimleri ve uygulamaları hakkında bilgi paylaşımında bulunabilecekleri bir platform geliştirilmesi (T18, T19, T24), uzaktan eğitim sürecinde ders sayısının azaltılması ve ders sürelerinin kısaltılması (T20, T21, T24), sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında uzaktan eğitimle ilgili derslere yer verilmesi (T6, T18), sosyal bilgiler dersinin haftalık ders saati miktarının artırılması (T12, T26), merkezi sistem sınavlarında sosyal bilgiler dersinin ağırlığının artırılması (T12, T18), öğretim programlarına ilkokuldan itibaren dijital içerik geliştirmeye ilgili kazanımlar eklenmesi (T29), sosyal bilgiler dersi öğretim programına salgın ile ilgili kazanımlar eklenmesi (T26), hem yüz yüze eğitimde hem de uzaktan eğitimde kullanılacak sosyal bilgiler Z-kitaplarının (zenginleştirilmiş kitap) hazırlanması (T8) ve uzaktan eğitim için hazırlanacak ders kitabı ve diğer eğitim materyalleri ile eğitim içeriklerinde özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaçlarının da göz önünde bulundurulması (T23) önerileri izlemektedir.

4.3.2. Yüksek Lisans Tezlerinde Öneriler Bölümünde Belirtilen Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Yönelik Öneriler

Covid-19 pandemisinin Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi üzerindeki etkisini farklı boyutlarıyla incelemeyi amaçlayan yüksek lisans tezlerinin “öneriler” başlığı altında sosyal bilgiler öğretmenlerine yönelik olarak ifade edilen önerilere İlişkin bulgular aşağıda Tablo 17’de sunulmuştur.

Tablo 17. Uzaktan Eğitim Sürecinin Sosyal Bilgiler Eğitimine Yansımaları İnceleyen Tezlerde Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Yönelik Olarak Dile Getirilen Öneriler

Öneriler	f	Tezler
Uzaktan eğitimde canlı ders tasarımı ile web 2.0 vb. araçların kullanımı, ölçme değerlendirme teknikleri ile ilgili eğitimler düzenlenmesi	14	T5, T8, T9, T10, T12, T13, T16, T18, T19, T20, T21, T24, T25, T32
Öğretmenlere uzaktan eğitim ile ilgili ve dijital ve teknolojik yeterliliklerini artırmaya yönelik eğitimler düzenlenmesi	11	T2, T3, T4, T9, T11, T15, T18, T28, T29, T32, T33,
Öğretmenlere internet ve teknolojik cihaz (bilgisayar, tablet vb.) desteği verilmesi	9	T3, T4, T5, T11, T15, T17, T18, T25, T33
Öğretmenlerin öğrenci velileriyle sıkı iletişim halinde olmaları	5	T4, T8, T17, T18, T21
Öğretmenlerin ders programları yapılırken taleplerinin dikkate alınması/ esneklik tanınması	2	T4, T18
Öğretmenlerin stresle baş etmelerine destek olmak için psikolog/ uzman desteği sağlanması	2	T3, T14
Uzaktan eğitimde ölçme ve değerlendirme teknikleri ile ilgili hizmet içi eğitimler düzenlenmesi	1	T13
Canlı derslerde öğretmenlerin mikrofon ve kameralarının açık tutulması	1	T17
Öğretmenlerin mesleki motivasyonlarını artırıcı programlar düzenlenmesi	1	T33

Tablo 17’de de görüldüğü gibi araştırmanın temel araştırma materyallerini oluşturan yüksek lisans tezlerinin “öneriler” bölümünde sosyal bilgiler öğretmenlerine yönelik olarak en sık tekrarlanan öneri; uzaktan eğitimde canlı ders tasarımı ile web 2.0 vb. araçların kullanımı, ölçme değerlendirme teknikleri ile ilgili eğitimler düzenlenmesi (T5, T8, T9, T10, T12, T13, T16, T18, T19, T20, T21, T24, T25, T32) önerisi olup bu öneriyi sırasıyla öğretmenlere uzaktan eğitim ile ilgili ve dijital ve teknolojik yeterliliklerini artırmaya yönelik eğitimler düzenlenmesi (T2, T3, T4, T9, T11, T15, T18, T28, T29, T32, T33,), öğretmenlere internet ve teknolojik cihaz (bilgisayar, tablet vb.) desteği verilmesi (T3, T4, T5, T11, T15, T17, T18, T25, T33), öğretmenlerin öğrenci velileriyle sıkı iletişim halinde olmaları (T4, T8, T17, T18, T21), öğretmenlerin ders programları yapılırken taleplerinin dikkate alınması/ esneklik tanınması (T4, T18), öğretmenlerin stresle baş etmelerine destek olmak için psikolog/ uzman desteği sağlanması (T3, T14), uzaktan eğitimde ölçme ve değerlendirme teknikleri ile ilgili hizmet içi eğitimler düzenlenmesi (T13), canlı derslerde öğretmenlerin mikrofon ve kameralarının açık tutulması (T17) ve öğretmenlerin mesleki motivasyonlarını artırıcı programlar düzenlenmesi (T33) önerileri izlemektedir.

4.3.3. Yüksek Lisans Tezlerinin Öneriler Bölümünde Belirtilen Öğrencilere Yönelik Öneriler

Covid-19 pandemisinin Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi üzerindeki etkisini farklı boyutlarıyla incelemeyi amaçlayan yüksek lisans tezlerinin “öneriler” başlığı altında öğrencilere yönelik önerilere ilişkin bulgular Tablo 18’de sunulmuştur.

Tablo 18. Uzaktan Eğitim Sürecinin Sosyal Bilgiler Eğitimine Yansımaları İnceleyen Tezlerde Öğrencilere Yönelik Olarak Dile Getirilen Öneriler

Öneriler	f	Tezler
Öğrencilere internet ve teknolojik cihaz (bilgisayar, tablet vb.) desteğinde bulunulması	19	T2, T3, T5, T7, T11, T12, T15, T16, T17, T18, T19, T20, T21, T23, T24, T25, T27, T30, T33
Öğrencilere yönelik bilgi ve teknoloji kullanımı, dijital okuryazarlık ve uzaktan öğretime ilişkin bilgi ve becerilerini artırıcı eğitim verilmesi	9	T2, T5, T8, T11, T12, T21, T28, T32, T33
Öğrencilerin derslere katılmalarını sağlayıcı önlemler alınması	7	T12, T16, T17, T18, T21, T29, T33
Öğrencilerin aralarındaki iletişim ve etkileşimi artırmaya, onları sosyalleştirmeye yönelik etkinlikler yapılması	4	T2, T8, T11, T17
Canlı derslerde öğrencilerin kamera ve mikrofonlarının açık tutulmasının sağlanması	3	T4, T17, T33
Öğretmen, rehber öğretmen veya uzman pedagoglar tarafından rehberlik desteği verilmesi	2	T4, T16
İhtiyacı olan öğrencilere psikolog ve sosyolog desteği sağlanması	2	T2, T5
Öğrencilere ücretsiz kaynak ve eğitim materyalleri verilmesi	1	T18

Tablo 18’de de görüldüğü üzere araştırmanın temel araştırma materyallerini oluşturan yüksek lisans tezlerinin “öneriler” bölümünde öğrencilere yönelik olarak en sık tekrarlanan öneri; öğrencilere internet ve teknolojik cihaz (bilgisayar, tablet vb.) desteğinde bulunulması (T2, T3, T5, T7, T11, T12, T15, T16, T17, T18, T19, T20, T21, T23, T24, T25, T27, T30, T33) önerisi olup, bu öneriyi sırasıyla öğrencilere yönelik bilgi ve teknoloji kullanımı, dijital okuryazarlık ve uzaktan öğretime ilişkin bilgi ve becerilerini artırıcı eğitim verilmesi (T2, T5, T8, T11, T12, T21, T28, T32, T33), öğrencilerin derslere katılmalarını sağlayıcı önlemler alınması (T12, T16, T17, T18, T21, T29, T33), öğrencilerin aralarındaki iletişim ve etkileşimi artırmaya, onları sosyalleştirmeye yönelik etkinlikler yapılması (T2, T8, T11, T17), canlı derslerde öğrencilerin kamera ve mikrofonlarının açık tutulmasının sağlanması (T4, T17, T33), öğretmen, rehber öğretmen veya uzman pedagoglar tarafından rehberlik desteği verilmesi (T4, T16), ihtiyacı olan

öğrencilere psikolog ve sosyolog desteği sağlanması (T2, T5) ve öğrencilere ücretsiz kaynak ve eğitim materyalleri verilmesi (T18) şeklindeki öneriler izlenmektedir.

4.3.4. Yüksek Lisans Tezlerinin Öneriler Bölümünde Belirtilen Öğrenci Velilerine Yönelik Öneriler

Covid-19 pandemisinin Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi üzerindeki etkisini farklı boyutlarıyla incelemeyi amaçlayan yüksek lisans tezlerinin “öneriler” başlığı altında öğrenci velilerine yönelik olarak dile getirilen öneriler Tablo 19’da sunulmuştur.

Tablo 19. Uzaktan Eğitim Sürecinin Sosyal Bilgiler Eğitimine Yansımaları İnceleyen Tezlerde Öğrenci Velilerine Yönelik Olarak Dile Getirilen Öneriler

Öneriler	f	Tezler
Velilere yönelik uzaktan eğitim ile ilgili bilgilendirici seminer ve/veya eğitimler düzenlenmesi	11	T4, T8, T11, T12, T16, T17, T18, T23, T24, T28, T33
Öğrencilere evde uygun fiziki ortamlar sağlamaları	2	T30, T33
Velilere yönelik motivasyonu, iletişimi ve işbirliğini artırıcı programlar düzenlenmesi	2	T11, T21
Çalışan anne babaların çocuklarına uzaktan eğitim süresince bakıcı hizmeti sunulması	1	T2

Tablo 19’da da görüldüğü üzere araştırmanın temel araştırma materyallerini oluşturan yüksek lisans tezlerinin “öneriler” bölümünde velilerle ilgili olarak en sık tekrarlanan öneri velilere yönelik uzaktan eğitim ile ilgili bilgilendirici seminer ve/veya eğitimler düzenlenmesi (T4, T8, T11, T12, T16, T17, T18, T23, T24, T28, T33) önerisi olup bunu sırasıyla öğrencilere evde uygun fiziki ortamlar sağlamaları (T30, T33), velilere yönelik motivasyonu, iletişimi ve işbirliğini artırıcı programlar düzenlenmesi (T11, T21) ve çalışan anne babaların çocuklarına uzaktan eğitim süresince bakıcı hizmeti sunulması (T2) önerileri izlenmektedir.

4.3.5. Yüksek Lisans Tezlerinin Öneriler Bölümünde Belirtilen Öğrenme-Öğretme Sürecine Yönelik Öneriler

Covid-19 pandemisinin Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi üzerindeki etkisini farklı boyutlarıyla incelemeyi amaçlayan yüksek lisans tezlerinin “öneriler” başlığı altında öğrenme-öğretme süreçlerine yönelik olarak dile getirilen öneriler Tablo 20’de sunulmuştur.

Tablo 20. Uzaktan Eğitim Sürecinin Sosyal Bilgiler Eğitimine Yansımaları İnceleyen Tezlerde Öğrenme-Öğretme Sürecine Yönelik Olarak Dile Getirilen Öneriler

Öneriler	f	Tezler
Derslerde öğrencilerin ilgisini çekecek zengin ve farklı dijital içerik ve görsel materyallerden, öğrenci merkezli yöntem ve tekniklerin kullanılması	9	T3, T4, T20, T21, T25, T26, T30, T31, T33
Uygun ölçme ve değerlendirme yöntem ve tekniklerinin kullanılması, ölçme ve değerlendirmenin şeffaf ve adil yapılması, EBA platformunda yer alan ölçme ve değerlendirme materyallerinden yararlanılması	7	T5, T13, T16, T17, T18, T19, T21
Uzaktan eğitim sürecinde ev ödevlerinin verilmesi ve çeşitlendirilmesi, ödev takibinin ciddiyetle yapılması ve değerlendirme sürecinde kullanılan uygulamaların çeşitlendirilmesi	2	T21, T31
Uzaktan canlı derslerde ders disiplinine önem verilmesi	1	T30
Telafi programlarının hazırlanarak öğrenme kayıplarının telafi edilmesi	1	T11

Tablo 20’de de görüldüğü üzere araştırmanın temel araştırma materyallerini oluşturan yüksek lisans tezlerinin “öneriler” bölümünde öğrenme-öğretme süreçlerine yönelik olarak en sık tekrarlanan öneri, derslerde öğrencilerin ilgisini çekecek zengin ve farklı dijital içerik ve görsel materyallerden, öğrenci merkezli yöntem ve tekniklerin kullanılması (T3, T4, T20, T21, T25, T26, T30, T31, T33) şeklindeki öneri olup, bu öneriyi sırasıyla uygun ölçme ve değerlendirme yöntem ve tekniklerinin kullanılması, ölçme ve değerlendirmenin şeffaf ve adil yapılması, EBA platformunda yer alan ölçme ve değerlendirme materyallerinden yararlanılması (T5, T13, T16, T17, T18, T19, T21), uzaktan eğitim sürecinde ev ödevlerinin verilmesi ve çeşitlendirilmesi, ödev takibinin ciddiyetle yapılması ve değerlendirme sürecinde kullanılan uygulamaların çeşitlendirilmesi (T21, T31), uzaktan canlı derslerde ders disiplinine önem verilmesi (T30) ve telafi programlarının hazırlanarak öğrenme kayıplarının telafi edilmesi (T11) önerileri izlemektedir.

4.3.6. Yüksek Lisans Tezlerinin Öneriler Bölümünde Araştırmacılara Yönelik Yapılan Araştırma Önerileri

Covid-19 pandemisinin Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi üzerindeki etkisini farklı boyutlarıyla incelemeyi amaçlayan yüksek lisans tezlerinin “öneriler” başlığı altında araştırmacılara yönelik olarak yer verilen araştırma önerilerine Tablo 21’de yer verilmiştir.

Tablo 21. Uzaktan Eğitim Sürecinin Sosyal Bilgiler Eğitimine Yansımaları İnceleyen Tezlerde Araştırmacılara Yönelik Olarak Yer Verilen Araştırma Önerileri

Öneriler	f	Tezler
Sosyal bilgiler dersi dışındaki branşlarda uzaktan eğitim sürecini inceleyen araştırmalar	4	T9, T19, T25, T31
Uzaktan eğitim sürecinin öğretmen, yönetici, öğrenci ve öğrenci velileri üzerindeki etkileri ve karşılaştıkları sorunları incelemeye yönelik araştırmalar	3	T4, T13, T33
Uzaktan eğitim sürecinin sosyal bilgiler eğitimine etkisini farklı örneklem gruplarıyla inceleyen araştırmalar	2	T17, T19
Uzaktan eğitimle ilgili genellemelere ulaşmaya imkan tanıyacak nicel araştırmalar	2	T17, T33
Konuyla ilgili karma desen araştırmalar	2	T19
Konuyla ilgili farklı ülkelerdeki uygulamaları karşılaştırmaya yönelik araştırmalar	1	T19
Uzaktan eğitim sürecinde gerçekleştirilen eğitim-öğretim faaliyetlerinin etkililiğini ölçmeye yönelik araştırmalar	1	T4
Uzaktan eğitimin bölgelere göre kolay ve zor yönlerini belirlemeye yönelik araştırmalar	1	T4
Uzaktan eğitimin uygulanabilirliğini incelemeye yönelik araştırmalar	1	T8
Uzaktan öğretime yönelik tutum ölçekleri geliştirmeye yönelik çalışmalar	1	T8
Uzaktan eğitim kapsamında değer eğitimini farklı boyutlarıyla inceleyen araştırmalar	1	T7
Öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde gerçekleştirilen EBA canlı derslerinde karşılaştıkları sorunları ve bu sorunların kaynağını tespit etmeye yönelik araştırmalar	1	T8
Uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler dersi kapsamında gerçekleştirilen değer ve beceri eğitimini farklı boyutlarıyla inceleyen araştırmalar	1	T9
Uzaktan eğitimin etkililiğini özel okul-devlet okulu ekseninde inceleyen araştırmalar	1	T13
Farklı eğitim kademelerinde uzaktan eğitim sürecinde ortaya çıkan sorunları tespit etmeye yönelik araştırmalar	1	T11
Uzaktan eğitimin etkililiğini sayısal-sözel dersler ekseninde incelemeye yönelik araştırmalar	1	T13
Mobil öğrenme, e-öğrenme, çevrimiçi-çevrimdışı öğrenme, web tabanlı öğrenme vb. öğretim teknolojilerine bağlı öğrenme ortamlarına, öğrencilerin akademik başarılarına, motivasyonlarına, tutumlarına, teknolojik okuryazarlık becerilerine ve düşünme becerilerine etkisini incelemeye yönelik farklı araştırmalar	1	T21
FATİH Projesi, EBA vb. platformlarla ilgili farklı bilimsel araştırmalar	1	T21
Devlet okulları ile özel okullarda görev yapan öğretmenleri çevrim içi rol ve yeterlilik düzeyleri açısından karşılaştırmalı inceleyen araştırmalar	1	T28
Öğretmenlerin uzaktan eğitimde teknoloji kullanma durumlarını incelemeye yönelik araştırmalar	1	T28
Sosyal bilgiler öğretmenlerinin uzaktan eğitim yeterliklerini belirlemeye dönük araştırmalar	1	T28
Uzaktan eğitim sürecinde verilen ev ödevleri ve bunların takibi ile ilgili araştırmalar	1	T31
Uzaktan eğitimin etkililiğini artırmak için yapılması gerekenlerin tespitine yönelik araştırmalar	1	T33

Tablo 21’de de görüldüğü üzere araştırmanın temel araştırma materyallerini oluşturan yüksek lisans tezlerinin “öneriler” bölümünde araştırmacılara yönelik olarak yer verilen araştırma önerilerinden en sık tekrarlanan sosyal bilgiler dersi dışındaki branşlarda uzaktan eğitim sürecini inceleyen araştırmalar (T9, T19, T25, T31) önerisi olup, bu öneriyi sırasıyla uzaktan eğitim sürecinin öğretmen, yönetici, öğrenci ve öğrenci velileri üzerindeki etkileri ve karşılaştıkları sorunları incelemeye yönelik araştırmalar (T4, T13, T33), uzaktan eğitim sürecinin sosyal bilgiler eğitimine etkisini farklı örneklem gruplarıyla inceleyen araştırmalar (T17, T19), uzaktan eğitimle ilgili genellemelere ulaşmaya imkan tanıyacak nicel araştırmalar (T17, T33), konuyla ilgili karma desen araştırmalar (T19), konuyla ilgili farklı ülkelerdeki uygulamaları karşılaştırmaya yönelik araştırmalar (T19), uzaktan eğitim sürecinde gerçekleştirilen eğitim-öğretim faaliyetlerinin etkililiğini ölçmeye yönelik araştırmalar (T4), uzaktan eğitimin bölgelere göre kolay ve zor yönlerini belirlemeye yönelik araştırmalar (T4), uzaktan eğitimin uygulanabilirliğini incelemeye yönelik araştırmalar (T8), uzaktan öğretime yönelik tutum ölçekleri geliştirmeye yönelik çalışmalar (T8), uzaktan eğitim kapsamında değer eğitimini farklı boyutlarıyla inceleyen araştırmalar (T7), öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde gerçekleştirilen EBA canlı derslerinde karşılaştıkları sorunları ve bu sorunların kaynağını tespit etmeye yönelik araştırmalar (T8), uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler dersi kapsamında gerçekleştirilen değer ve beceri eğitimini farklı boyutlarıyla inceleyen araştırmalar (T19), uzaktan eğitimin etkililiğini özel okul-devlet okulu ekseninde inceleyen araştırmalar (T13), farklı eğitim kademelerinde uzaktan eğitim sürecinde ortaya çıkan sorunları tespit etmeye yönelik araştırmalar (T11), uzaktan eğitimin etkililiğini sayısal-sözel dersler ekseninde incelemeye yönelik araştırmalar (T13), mobil öğrenme, e-öğrenme, çevrimiçi-çevrimdışı öğrenme, web tabanlı öğrenme vb. öğretim teknolojilerine bağlı öğrenme ortamlarına, öğrencilerin akademik başarılarına, motivasyonlarına, tutumlarına, teknolojik okuryazarlık becerilerine ve düşünme becerilerine etkisini incelemeye yönelik farklı araştırmalar (T21), FATİH Projesi, EBA vb. platformlarla ilgili farklı bilimsel araştırmalar (T21), devlet okulları ile özel okullarda görev yapan öğretmenleri çevrim içi rol ve yeterlilik düzeyleri açısından karşılaştırmalı inceleyen araştırmalar (T28), öğretmenlerin uzaktan eğitimde teknoloji kullanma durumlarını incelemeye yönelik araştırmalar (T28), sosyal bilgiler öğretmenlerinin uzaktan eğitim yeterliklerini belirlemeye dönük araştırmalar (T28), uzaktan eğitim sürecinde verilen ev ödevleri ve bunların takibi ile ilgili araştırmalar (T31) ve uzaktan eğitimin etkililiğini artırmak için yapılması gerekenlerin tespitine yönelik araştırmalar (T33) şeklindeki öneriler izlenmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1.Sonuç ve Tartışma

Türkiye’de Covid-19 küresel pandemisi sürecinin sosyal bilgiler eğitimi üzerinde yol açtığı etkileri farklı boyutlarıyla ele alan yüksek lisans tezlerinin incelenmesini amaçlayan bu araştırmanın temel araştırma materyallerini YÖK Ulusal Tez Merkezi’nin web portalından erişilebilen 33 yüksek lisans tezi oluşturmaktadır. Bu yüksek lisans tezleri farklı açılardan incelendiğinde 2021 yılında 4, 2022 yılında 16, 2023 yılında 12, 2024 yılında ise 1 tezin tamamlanmış olduğu anlaşılmıştır. Tezlerin hazırlandığı üniversitelere dağılımına bakıldığında ise 22 farklı üniversitede hazırlandığı; en fazla tezin hazırlandığı üniversitelerin 3’er teze Amasya Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi olduğu, bu üniversiteleri 2’şer teze Afyon Kocatepe Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi Kastamonu Üniversitesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi ve Van Yüzüncü Yıl Üniversitelerinin izlediği anlaşılmıştır. Akdeniz Üniversitesi, Bursa Uludağ Üniversitesi Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Gaziantep Üniversitesi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Ordu Üniversitesi, Sakarya Üniversitesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Uşak Üniversitesi ve Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesinde ise 1’er tez yapılmıştır. Bu yüksek lisans tezlerinin 19’u üniversitelerin eğitim bilimleri enstitülerinde, 12’si sosyal bilimler enstitülerinde, 3’ü ise lisansüstü eğitim enstitülerinde gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın temel materyallerini oluşturan yüksek lisans tezlerinin 16’sı sosyal bilgiler öğretmenlerinin, 7’si sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, 4’ü sosyal bilgiler öğretmenleri ile ortaokul öğrencilerinin, 4’ü sosyal bilgiler öğretmenleri, ortaokul öğrencileri ve öğrenci velilerinin, 2’si ise sadece ortaokul öğrencilerinin görüşlerini incelemeyi amaçlamış ve araştırmaların çalışma grupları bu doğrultuda oluşturulmuştur. Bu tezlerden 20’si nitel araştırma deseninde tasarlanmış olup; 10’unda görüşme tekniği,10’unda ise olgubilim/görüngubilim/fenomenoloji kullanılmıştır. Nicel araştırma deseninde tasarlanan tezlerin sayısı 5 olup bu tezlerin 3’ünde ölçek/ tutum ölçeği 2’sinde ise anket tekniği

kullanılmıştır. Yüksek lisans tezlerinin 8'i karma desende tasarlanmıştır. Bu tezlerin 6'sında anket ve görüşme teknikleri, 2'sinde ise ölçek uygulama ve görüşme tekniği bir arada kullanılmıştır.

Covid-19 pandemisinin Türkiye'de sosyal bilgiler eğitimi üzerindeki etkisini farklı boyutlarıyla incelemeyi amaçlayan yüksek lisans tezlerinde uzaktan eğitimin olumlu yönleri ve avantajlarıyla ilgili bulgular “eğitim-öğretim faaliyetleri açısından”, “sağlık açısından”, “sosyal hayat açısından” ve “ekonomik açıdan” olmak üzere dört grupta yoğunlaşmaktadır. Uzaktan eğitimin eğitim-öğretim faaliyetleri açısından olumlu yönleri ve avantajları olarak en fazla vurgulananlar; “eğitim-öğretim faaliyetlerinin kesintiye uğramaması”, “zamandan ve mekândan bağımsız olması/ esnek olması”, “görsel ve işitsel materyale ulaşmada ve kullanımında kolaylık sağlaması” ve “teknoloji kullanımının derslere karşı ilgiyi artırması” olmuştur. Uzaktan eğitimin sağlık açısından sağladığı avantaj “bulaş riskini ortadan kaldırması, sağlıklı ve hijyenik bir ortamda ders işlenmesine olanak sağlaması”; ekonomik açıdan yararları ile ilgili olarak da “genel olarak eğitim maliyetleri azaldı/ ekonomik olması” ve “okula gidiş-dönüş vb. açılardan zaman kaybı önlenildi” yanıtları ön plana çıkmaktadır. Araştırmanın bu bulguları konuyla ilgili olarak daha önce yapılmış pek çok araştırmanın sonuçlarıyla uyumluluk göstermektedir (Akgül ve Oran, 2020; Demir ve Özdaş, 2020; Turan ve Bektaş, 2023).

Yüksek lisans tezlerinde uzaktan eğitimin olumsuz yönleri ve dezavantajlarına yönelik bulgular ise “eğitim-öğretim faaliyetleri açısından”, “sağlık açısından”, “ekonomik açıdan” ve “teknik ve altyapı açısından” olmak üzere beş grupta yoğunlaşmıştır. Eğitim öğretim faaliyetleri ile ilgili olarak dile getirilen olumsuzluk ve dezavantajların başında “derslere katılımın yetersiz olması” gelmekte olup bunu “öğrenci-öğretmen arasında derslerde iletişim/ etkileşim eksikliği, göz teması kuramamak”, öğrenci motivasyon düşüklüğü”, “uzaktan eğitimin yüz yüze eğitim kadar etkili ve verimli olmaması”, “dönüt alamamak” ve “öğrenci kontrol mekanizmasının zayıf olması, disiplin sorunları, sınıf yönetiminin zor olması” yanıtları izlemektedir. Uzaktan sosyal bilgiler eğitiminin “sağlık açısından” yarattığı olumsuzluklar “ekran karşısında oturmaktan kaynaklı göz ve diğer sağlık sorunları” “teknoloji/ ekran bağımlılığının artması”, “hareketsizlikten kaynaklı fiziksel rahatsızlıklar ve kilo problemleri” ve “uyku problemleri ve psikolojik sorunlar” olarak ifade edilmiştir. Uzaktan eğitimin “sosyal açıdan” olumsuz etkisi olarak “akran eğitiminin/iletişiminin ve sosyalleşmenin azalması”; ekonomik etkileri olarak “ekonomik sıkıntılar”; teknik ve altyapı açısından yarattığı olumsuzluklar ile ilgili olarak ise “öğrencilerin bilgisayar, tablet veya telefonunun olmayışı /teknolojik araç gereç eksikliği”, “kardeş sayısının fazla olması”, “altyapı yetersizliği” ve “elektrik kesintisi” sorunları ön plana

çıkılmaktadır. Literatürde konuyla ilgili olarak yapılmış çok sayıda araştırmada da uzaktan eğitimi olumsuz etkileyen etkenlerle ilgili olarak benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Yapılan araştırmalarda uzaktan eğitim sürecinin olumsuz yönleriyle ilgili olarak derslere öğrenci katılımının az olması (Emin ve Altınal, 2021; Albez ve Alkan, 2022; Turan ve Bektaş, 2023); Uzaktan eğitimin öğretmen ile öğrenci arasındaki iletişim eksikliği (Aksu, 2021; Turan, 2022); öğrenci takibinin yapılamaması ve dönüt alamamak (Akgül ve Oran, 2020; Arslan ve Şumuer, 2020; Demir ve Özdaş, 2020) ve internete erişememe ve teknolojik cihaz eksikliği (Kurnaz vd., 2020; Özdoğan ve Berkant, 2020; Emin ve Altınal, 2021; Kaplan ve Alkan, 2021) gibi sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırmada uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerde en fazla yararlandıkları çevrimiçi uygulama ve platformların sırasıyla EBA Platformu, Whatsapp, Zoom, Google Meet, Sosyal medya platformları (Facebook, Twitter, Youtube vb.), Skype ve TRT EBA TV olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenleri uzaktan eğitim sürecinde derslerde en fazla düz anlatım yöntemini kullanırken bunu sırasıyla soru-cevap, tartışma, sunum, ödev verme, beyin fırtınası, görsel /görsel analiz, video, medya, web uygulamaları, gösterip yaptırma, soru/ test çözme, araştırma gibi yöntem ve teknikler izlemektedir. Öğretmenlerin çevrimiçi derslerde en fazla yararlandıkları materyaller ise sırasıyla ses, müzik, video, film, animasyon vb. türde farklı eğitim içerikleri/ video/film/belgesel, haritalar, sunum/ slaytlar, görsel materyal, eğitsel online oyunlar, dijital eğitim platformları/ dijital veri, kaynak kitaplar/ fasikül/ konu özeti, tablo, grafik, şekil, ders kitabı ve kavram haritasıdır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin uzaktan eğitim sürecinde en fazla kullandıkları ölçme ve değerlendirme yöntem ve teknikleri kazanım testleri/ ünite değerlendirme soruları/ çoktan seçmeli testler olup, bunu sırasıyla farklı türden soru-cevap etkinlikleri, EBA üzerinden ödev, sınav, alıştırma soruları, kazanım testleri vb. paylaşımı, ödev, derse düzenli ve aktif katılıma göre değerlendirme, online ölçme ve değerlendirme uygulamaları), Whatsapp uygulaması üzerinden ödev, ve soru paylaşımı, sınav etkinlikleri, portfolyo, proje ve performans izlemektedir. Konuyla ilgili olarak literatürde yapılmış pek çok çalışma da araştırmacının bu bulgularını desteklemektedir. Bu araştırmalarda da en sık kullanılan canlı ders platformlarının EBA ve Zoom platformları olduğu (Akgül ve Oran, 2020; Turan, 2022); öğretmenlerin derslerde öğretim yöntem ve tekniği olarak genellikle düz anlatım ve soru-cevap yöntemlerini kullandıklarını (Bakioğlu ve Çevik, 2020; Turan, 2022; Turan ve Bektaş, 2023), derslerde materyal olarak görsel ve işitsel materyalleri kullandıkları ve ölçme ve değerlendirmeyi soru çözdürme ve ödev verme gibi yöntemlerle gerçekleştirdikleri (Demir ve

Özdaş, 2020; Özdoğan ve Berkant, 2020; Sarı ve Nayır, 2020; Turan, 2022; Turan ve Bektaş, 2023) sonuçlarına ulaşılmıştır.

Yüksek lisans tezlerine göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin uzaktan eğitim sürecinde en fazla karşılaştıkları sorun alt yapıdan kaynaklı sorunlar / erişim ve bağlantı sorunları olup bunu sırasıyla canlı derslere katılımın az olması/ devamsızlık, ev ortamından kaynaklı sorunlar (ev ortamında bulunan diğer bireyler/ kalabalık aileler/ gürültü/ sağlıksız ders ortamı, teknolojik araç-gereç eksikliği, internet kota veya bağlantı sorunları, uzaktan eğitim uygulamalarının yetersiz olmasından kaynaklanan sorunlar, EBA kaynaklı sorunlar/ içeriğinin yetersiz oluşu, teknoloji kullanımı ve uzaktan eğitim sürecine yönelik bilgi eksikliği, velilerin ilgisizliği ve uzaktan eğitim konusunda bilgi sahibi olmamaları, öğretmen-öğrenci iletişim ve etkileşim yetersizliği, öğrenci ilgisizliği, öğrencilerin kamera açmaması, öğrenciyi kontrol ve takip edememe, disiplinsizlik, eğitimde fırsat eşitsizlikleri, sosyalleşmeyi engellemesi, etkili ölçme değerlendirme yapılamamasından kaynaklı sorunlar, motivasyon eksikliği, ders süresinin yetersizliği, geri dönüt alamama, dikkat dağınıklığı, öğrencilerde teknoloji bağımlılığı, fiziksel ve psikolojik sağlık sorunlarının oluşması, velilerin derslere müdahalesi, öğrencilerin algılama ve anlama güçlükleri, uzaktan eğitimin verimsiz olması, evde eğitim gören kardeş sayısının fazla olması vd. sorunlar izlemektedir. Literatürde konuyla ilgili yapılmış birçok araştırmanın sonuçları bu araştırmanın sonuçlarıyla uyumluluk göstermektedir. Nitekim bu araştırmalarda da internet altyapısı ve teknolojiye erişememe (Özdemir ve Yüce, 2021; Sarı ve Nayır, 2021; Taşkın ve Aksoy, 2021; Albez ve Akan, 2022), EBA kaynaklı sorunlar (Demir ve Özdaş, 2020), öğrenci devamsızlığı (Akgül ve Oran, 2020; Alper, 2020; Arslan ve Şumuer, 2020; Başaran vd., 2020) ve motivasyon eksikliği (Bakırcı vd. 2021; Külekçi vd., 2020) gibi sorunlara dikkat çekilmektedir.

Yüksek lisans tezlerinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin uzaktan eğitim sürecinde karşılaşılan sorunlara yönelik olarak en fazla dile getirdikleri öneri mevcut internet ve teknolojik alt yapının iyileştirilmesi olup, bunu sırasıyla; içerik üretiminin artırılması/EBA içeriğinin zenginleştirilmesi, ilgi çekici hale getirilmesi ve derslerde materyal kullanımının artırılması, internete erişim ve bağlantı sorunlarının çözülmesi, derslerde öğrenci devam takibinin yapılması, öğretmenlere teknoloji kullanımı ve uzaktan eğitim ile ilgili eğitim verilmesi, öğrencilere bilişim araç gereç desteği sağlanması, canlı derslerin etkinliklerle ve farklı yöntem ve tekniklerle öğrenci merkezli yürütülmesi, etkili ve objektif ölçme ve değerlendirme yapılması, ailelerin uzaktan eğitim ile ilgili bilinçlendirilmesi, internete erişimin sınırsız ve ücretsiz olması, müfredatta sadeleştirme yapılması, öğrenciler arasında fırsat ve imkan eşitliği

sağlanması, EBA destek noktalarının artırılması, uzaktan eğitimde öğrenci, öğretmen ve veliler arasında çok yönlü iletişim sağlanması, yüz yüze eğitime geçilmesi, öğrencilere evde nitelikli öğrenme ortamı hazırlanması, canlı ders sürelerinin artırılması, uzaktan eğitimde canlı dersler ve online etkinliklerin EBA uygulaması üzerinden yürütülmesi, velilerle iletişim sağlanması, öğrenci motivasyonunun artırılması, derslerde öğrencilerin kamera ve mikrofonlarının açık tutulması, ders saatinin artırılması, ailelere maddi yardım yapılması, öğrencilere psikolojik destek sağlanması, öğrencilere bilişim teknolojileri eğitimi verilmesi vd. öneriler izlemektedir.

Araştırmanın temel materyallerini oluşturan yüksek lisans tezlerinin öneriler bölümünde diler getirilen önerilerin “altyapıya ve genel eğitim sistemine yönelik”, “sosyal bilgiler öğretmenlerine yönelik” “öğrencilere yönelik”, “öğrenci velilerine yönelik” “öğrenme-öğretme süreçlerine yönelik” ve “araştırmacılara yönelik” olmak üzere altı grupta yoğunlaştığı anlaşılmış ve öneriler bu alt kategoriler altında incelenmiştir. Buna göre yüksek lisans tezlerinin öneriler bölümünde altyapı ve genel eğitim sistemine yönelik olarak en fazla ifade edilen öneriler sırasıyla yurt çapında internet altyapısının geliştirilmesi ve internet sorunlarının giderilmesi, uzaktan eğitimin yaratacağı fırsat eşitsizliklerinin ortadan kaldırılması, uzaktan eğitim sistemine uygun sosyal bilgiler dersi öğretim programı hazırlanması, mevcut uzaktan eğitim platformlarının geliştirilmesi ve yerli platformlar kurulması, EBA platformunun geliştirilmesi/altyapı ve erişim sorunlarının giderilmesi/ içeriklerinin güncellenmesi ve zenginleştirilmesi/EBA destek noktalarının kurulması, uzaktan eğitime uygun eğitim materyalleri hazırlanması, bir materyal havuzu oluşturularak öğretmenlerin kullanımına sunulması, uzaktan eğitim sürecine katılanların kişisel bilgilerinin korunması, yasal haklarının koruma altına alınması ve bu yönde eğitimler verilmesi , uzaktan eğitimin pandemi sonrasında da yüz yüze eğitimle birlikte ve destekleyici bir unsur olarak kullanılması/ isteğe bağlı bir alternatif olarak sunulması, öğretmen, öğrenci ve velilerin uzaktan eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunları, deneyimleri ve uygulamaları hakkında bilgi paylaşımında bulunabilecekleri bir platform geliştirilmesi , uzaktan eğitim sürecinde ders sayısının azaltılması ve ders sürelerinin kısaltılması, sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında uzaktan eğitimle ilgili derslere yer verilmesi, sosyal bilgiler dersinin haftalık ders saati miktarının artırılması vd. şeklindeki önerilerdir.

Yüksek lisans tezlerinin “öneriler” bölümünde sosyal bilgiler öğretmenlerine yönelik olarak en sık tekrarlanan öneri; uzaktan eğitimde canlı ders tasarımı ile web 2.0 vb. araçların kullanımı, ölçme değerlendirme teknikleri ile ilgili eğitimler düzenlenmesi önerisi olup bu öneriyi sırasıyla öğretmenlere uzaktan eğitim ile ilgili ve dijital ve teknolojik yeterliliklerini artırmaya yönelik

eğitimler dzenlenmesi, ęretmenlere internet ve teknolojik cihaz (bilgisayar, tablet vb.) desteği verilmesi, ęretmenlerin ęrenci velileriyle sıkı iletişim halinde olmaları, ęretmenlerin ders programları yapılırken taleplerinin dikkate alınması/ esneklik tanınması, ęretmenlerin stresle baş etmelerine destek olmak için psikolog/ uzman desteği sağlanması şeklindeki ęneriler izlemektedir.

Yüksek lisans tezlerinde ęrencilere ynelik olarak en fazla dile getirilen ęneri; ęrencilere internet ve teknolojik cihaz (bilgisayar, tablet vb.) desteğinde bulunulması ęnerisi olup, bu ęneriyi sırasıyla ęrencilere ynelik bilgi ve teknoloji kullanımı, dijital okuryazarlık ve uzaktan ęretime ilişkin bilgi ve becerilerini artırıcı eğitim verilmesi, ęrencilerin derslere katılmalarını sağlayıcı ęnlemler alınması, ęrencilerin aralarındaki iletişim ve etkileşimi artırmaya, onları sosyalleştirmeye ynelik etkinlikler yapılması, canlı derslerde ęrencilerin kamera ve mikrofonlarının açık tutulmasının sağlanması, ęretmen, rehber ęretmen veya uzman pedagoglar tarafından rehberlik desteği verilmesi, ihtiyaı olan ęrencilere psikolog ve sosyolog desteği sağlanması ve ęrencilere ücretsiz kaynak ve eğitim materyalleri verilmesi şeklindeki ęneriler izlemektedir.

Yüksek lisans tezlerinin “ęneriler” bölümünde velilerle ilgili olarak en sık tekrarlanan ęneriler velilere ynelik uzaktan eğitim ile ilgili bilgilendirici seminer ve/veya eğitimler dzenlenmesi ve ęrencilere evde uygun fiziki ortamlar sağlamaları şeklindeki ęnerilerdir.

Yüksek lisans tezlerinin “ęneriler” bölümünde ęrenme-ęretme süreçlerine ynelik olarak en sık tekrarlanan ęneri, derslerde ęrencilerin ilgisini çekecek zengin ve farklı dijital içerik ve görsel materyaller ile ęrenci merkezli yntem ve tekniklerin kullanılması şeklindeki ęneri olup, bu ęneriyi sırasıyla uygun lme ve değerlendirme yntem ve tekniklerinin kullanılması, lme ve değerlendirmenin şeffaf ve adil yapılması, EBA platformunda yer alan lme ve değerlendirme materyallerinden yararlanılması, uzaktan eğitim sürecinde ev ödevlerinin verilmesi ve eitlendirilmesi, dev takibinin ciddiyetle yapılması ve değerlendirme sürecinde kullanılan uygulamaların eitlendirilmesi, uzaktan canlı derslerde ders disiplinine önem verilmesi ve telafi programlarının hazırlanarak ęrenme kayıplarının telafi edilmesi ęnerileri izlemektedir.

Yüksek lisans tezlerinin “ęneriler” bölümünde araştırmacılara ynelik olarak yer verilen araştırma ęnerilerinden en sık tekrarlananlar ise sırasıyla sosyal bilgiler dersi dışındaki branşlarda uzaktan eğitim sürecini inceleyen araştırmalar, uzaktan eğitim sürecinin ęretmen, ynetici, ęrenci ve ęrenci velileri üzerindeki etkileri ve karşılaştıkları sorunları incelemeye ynelik araştırmalar, uzaktan eğitim sürecinin sosyal bilgiler eğitimine etkisini farklı örnekleme

gruplarıyla inceleyen araştırmalar, uzaktan eğitimle ilgili genellemelere ulaşmaya imkan tanıyacak nicel araştırmalar, konuyla ilgili karma desen araştırmalar, konuyla ilgili farklı ũlkelerdeki uygulamaları karşılaştırmaya yönelik araştırmalar, uzaktan eğitim sũrecinde gerçekleştirilen eğitim-ğretim faaliyetlerinin etkililiğini ölçmeye yönelik araştırmalar, uzaktan eğitimin bölgelere göre kolay ve zor yönlerini belirlemeye yönelik araştırmalar, uzaktan eğitimin uygulanabilirliğini incelemeye yönelik araştırmalar, uzaktan öğretime yönelik tutum ölçekleri geliştirmeye yönelik çalışmalar ve uzaktan eğitim kapsamında değer eğitimini farklı boyutlarıyla inceleyen araştırmalar şeklinde sıralanmaktadır.

5.2. neriler

Araştırma sonucunda araştırma sonuçlarına dayalı olarak şu öneriler geliştirilmiştir:

1. Araştırma sonuçları sosyal bilgiler ğretmenlerinin uzaktan eğitime ilişkin genel bilgileri ile uzaktan eğitimin gerçekleştirileceği dijital eğitim platformları, kullanılabilir araç-gereç ve yöntem ve teknikler hakkındaki bilgi ve becerilerinin dũřũk olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle bir yandan hizmet öncesi ğretmen yetiştirme programlarına ğretmen adaylarına teknolojik pedagojik alan bilgisi kazandırmaya yönelik uygulamalı dersler eklenirken, bir yandan da iş başındaki öğretmenlerin söz konusu yeterliliklerini geliştirmek ũzere amaca uygun ve uygulamaya yönelik hizmet içi eğitimlerin dũzenlenmesinin uygun olacağı dũřũnũlmektedir.
2. Öğrencilerin dijital becerilerini geliştirmeye yönelik olarak okul ders çizelgelerine de konuyla ilgili derslerin eklenmesi veya mevcut derslerin içeriklerinin söz konusu becerileri kazandıracak şekilde dũzenlenmesinin yararlı olacağı dũřũnũlmektedir.
3. MEB ğretim programlarını hazırlarken aynı zamanda aynı programların uzaktan eğitime uygun versiyonlarını da hazırlayarak yayınlamasının uygun olacağı değerlendirilmektedir. İçerik başta olmak ũzere ğretim programının tũm bileşenlerinin, ayrıca yöntem-teknik, lme ve değerlendirme önerilerinin de uzaktan ğretim ilkelerine göre hazırlanacağı bu programların önceden hazırlanarak hazır bir şekilde bulundurulması herhangi bir nedenle uzaktan öğretime geçilmesi durumunda kolaylık sağlayacaktır.
4. Öğretim programında olduğu gibi uzaktan öğretime uygun sosyal bilgiler ders kitaplarının da önceden pdf formatında hazırlatılarak hazır halde bulundurulmasının ve uzaktan ğretim sũrecinde öğrencilerin kullanımına sunulmasının yararlı olacağı dũřũnũlmektedir.

5. MEB tarafından uzaktan eğitime ilişkin bir eylem planının hazırlanmasının ve bir “B Planı” olarak önceden hazır bulundurulması acil durumlarda eğitim-öğretim faaliyetlerinin kesintiye uğramaksızın sürdürülmesine imkan sağlayacağı düşünülmektedir.
6. Araştırma sonuçları EBA platformunun çeşitli açılardan geliştirilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle MEB tarafından EBA platformunun teknik altyapısını güçlendirmesinin ve etkinlik ve materyaller açısından zenginleştirilmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, T. (2023). *Ortaokul öğrencilerin sosyal bilgiler dersi kapsamında uzaktan eğitim sürecinde yaşadıkları deneyimlerinin metaforlar yoluyla incelenmesi/Tokat ili örneği* (Tez No: 831305) [Yüksek Lisans Tezi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Ağlamaz, H. (2022). *COVID-19 pandemi sürecinde Türkiye’de okul öncesi eğitimin durumu: Süreç analizi*, (Tez No: 738457) [Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Akça, M. (2022). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin covid-19 pandemisi sürecinde derse karşı olan motivasyonuna yönelik bir çalışma: Kastamonu örneği*, (Tez No: 765494) [Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Akdeniz, Y. (2023). *Uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler dersi ev ödevlerine yönelik paydaş görüşlerinin incelenmesi*, (Tez No: 837885) [Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Akgül, G. (2021). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Ortaokul Öğrencilerinin ve Öğrenci Velilerinin Pandemi Sürecindeki Uzaktan Eğitime İlişkin Görüşleri*, (Tez No: 664198) [Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Akgül, G. ve Oran, M. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Ortaokul Öğrencilerinin Ve Öğrenci Velilerinin Pandemi Sürecindeki Uzaktan Eğitime İlişkin Görüşleri. *Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 3(2), 5-37.
- Aksu, D. (2018). Öğrenme-öğretme sürecinde ev ödevi: Hong Kong örneği. *Journal of Multidisciplinary Studies in Education*, 2(4), 66-79. Retrieved from, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jmse/issue/42029/500019>
- Aktay, S. ve Keskin, T. (2016). Eğitim bilişim ağı (EBA) incelemesi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 27-44.
- Albez, C. ve Akan, D. (2022). Uzaktan Eğitim Sürecinde Ailelerin Öğretici Ebeveynlik Becerilerinin İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 47, 209, 467-496.
- Alkan, C. (1974). Eğitim teknolojisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 7(1), 339-344.
- Alper, A. (2020). Pandemi sürecinde K-12 Düzeyinde uzaktan eğitim: Durum çalışması. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 45- 67.
- Anderson, J. (2020). The coronavirus pandemic is reshaping education Quartz, 30 March. <https://qz.com/1826369/how-coronavirus-is-changing-education/>.
- Aras, M. (2022). *Öğretmen görüşlerine göre pandemi öncesi ve pandemi süresince sosyal bilgiler dersinde karşılaşılan güçlükler*, (Tez No: 754452) [Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Arık, B. E. (2022), *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının uzaktan eğitime yönelik tutumlarının incelenmesi*, (Tez No: 746831) [Yüksek Lisans Tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi

- Arıkan, B. (2022). *Uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin EBA canlı ders uygulamasına ilişkin görüşleri*, (Tez No: 736629) [Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Arslan, Y. ve Şumuer, E. (2020). Covid-19 Döneminde Sanal Sınıflarda Öğretmenlerin Karşılaştıkları Sınıf Yönetimi Sorunları. *Milli Eğitim*, 49, 1, 201-230.
- Aşan, Ş. (2022). *Türkiye'de COVID-19 pandemisi sürecinde eğitimde yaşanan dönüşümün analizi: Sorunlar, fırsatlar ve eşitsizlik*, (Tez No: 758476) [Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Ayrık, E. (2022). *Ortaokul sosyal bilgiler öğretmenlerinin pandemi dönemi uzaktan eğitim sürecinde karşılaştıkları güçlükler: Amasya ili örneği*, (Tez No: 721276) [Yüksek Lisans Tezi, Amasya Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Bakırcı, H., Doğdu, N. ve Artun, H. (2021). Covid-19 pandemi dönemindeki uzaktan eğitim sürecinde fen bilgisi öğretmenlerinin mesleki kazanımlarının ve sorunlarının incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2).
- Bakioğlu, B., Çevik, M. (2020). COVID-19 pandemisi sürecinde fen bilimleri öğretmenlerinin uzaktan eğitime ilişkin görüşleri. *Turkish Studies*, 15(4), 109-129.
<https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.43502>
- Barr, R. Barth, J. L. ve Shermis, S. S. (2013). *Sosyal Bilgilerin Doğası*. Pegem Akademi Yayınevi.
- Baş, A. (2022). *COVID-19 pandemisi süresince acil uzaktan öğrenme: Kapsam derlemesi*, (Tez No: 772053) [Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Başaran, M., Doğan, E., Karaoğlu, E., Şahin, E. (2020). Koronavirüs (Covid-19) Pandemi Sürecinin Getirisi Olan Uzaktan Eğitimin Etkililiği Üzerine Bir Çalışma. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 368-397.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/egitim/issue/54643/753149>
- Başkan İşler, Z. (2023). *Uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler dersi kaynaştırma uygulamalarına ilişkin öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerinin incelenmesi*, (Tez No: 847462) [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Bektaş, Ö. ve Turan, R. (2022). *Sosyal Bilgiler Öğretim Programları: İçerik, Kapsam ve Örüntü*. İçinde Ö. Bektaş ve R. Turan (Eds.), *Türkiye'de Sosyal Bilgiler Öğretim Programları* (ss. 1-20). Pegem Akademi Yayınevi.
- Bozkurt, A. (2017). Türkiye'de uzaktan eğitimin dünü, bugünü ve yarını. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 85-124.
- Bozkurt, A. ve Sharma, R. (2020). Emergency remote teaching in a time of global crisis due to CoronaVirus pandemic. *Asian Journal of Distance Education*, 15(1), 1-4,
<https://doi.org/10.5281/zenodo.3778083>
- Bilici, N. (2021). *Sosyal bilgiler dersini veren öğretmenlerin pandemi öncesi ve sürecinde medya kullanım alışkanlıkları üzerine bir inceleme*. (Tez No: 677507) [Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Butcher, J. (2020). *Public-private virtual-school partnerships and federal flexibility for schools during COVID-19* (Mercatus center research paper series) [special edition policy brief]. Mercatus Center.

- Büyükkaragöz, S. ve Muşta M. (1998). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş (Eğitimin Temelleri)*. Mikro Yayınları
- Can, E. (2020). Coronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye’de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 11-53. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/auad/issue/55662/761354>
- Çatak, M. (2016). *Sosyal Bilgiler Programlarının Tarihi Gelişimi*. S. Şimşek (Ed.), İçinde Sosyal Bilgiler Öğretimi (ss. 1-26), Anı yayıncılık
- Çelikkaya, H. (1991). Eğitimin anlamları ve farklı açılardan görünüşü. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3, 73-85.
- Çin Eğitim Bakanlığı. (2020). *Sınıf eğitimi durdurulsa da öğrenme durmaz stratejisi*. Erişim Adresi: http://en.moe.gov.cn/news/press_releases/202003/t20200302_426475.html, Erişim Tarihi: 15.04.2025.
- Çoban, M. (2020). *Öğretim teknolojilerinde yeni yaklaşımlar*. İçinde M. A. Özerbaş (Ed.), *Öğretim teknolojileri* (ss. 135-178). Pegem Akademi Yayıncılık. <http://doi.org/10.14527/9786257880909>
- Demir, A. (2023). *Uzaktan eğitimle yürütülen sosyal bilgiler dersinde eğitim bilişim ağı'nın etkili kullanımına yönelik öğretmen ve öğrenci görüşleri*, (Tez No: 820271) [Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Demir, F. ve Özdaş, F. (2020). *Covid-19 Sürecindeki Uzaktan Eğitime İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi*. Milli Eğitim, 49, Özel Sayı 1, 273-292.
- Demirel, Ö. (1999). *Plandan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı*. PegemA Yayıncılık.
- Demirel, Ö.ve Kaya, Z. (2002). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. Pegem A Yayıncılık.
- Dirin, Y. (2023). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevrim İçi Uzaktan Eğitim Rollerinin ve Yeterliliklerinin Belirlenmesi*, (Tez No: 829831) [Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Doğanay, A. (2004). *Sosyal Bilgiler Eğitiminin Genel Amaçları Ne Olmalıdır?*”, Dokuz Eylül Üniversitesi, I. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi Tebliğleri, İzmir, (15- 17 Mayıs).
- Doğanay, A., 2008. Çağdaş Sosyal Bilgiler Anlayışı Işığında Yeni Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 77-96.
- Durmuş, A. ve Eryılmaz Toksoy, S. (2022). *Eba canlı ders uygulaması hakkında öğretmen görüşleri*. *e- Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9, 299-312. <https://dergipark.org.tr/en/pub/kafkasegt/article/998812>
- Duman, T. (2022), *Uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin stresle başa çıkma yöntemleri*, (Tez No: 757468) [Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Emin, M. N. ve Altunel, M. (2021). *Koronavirüs sürecinde Türkiye'nin uzaktan eğitim deneyimi*, SETA Yayınları.
- Erden, M. (1998). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Alkım Yayınları.
- Ertürk, S. (1994). *Eğitimde Program Geliştirme*. Meteksan Yayınları
- Fidan, N. ve Erden, M. (1998). *Eğitime Giriş*. Alkım Yayınları.

- Fisher, J., Languilaire, J. C., Lawthom, R., Nieuwenhuis, R., Petts, R. J., Runswick-Cole, K. ve Yerkes, M. A. (2020) Community, work, and family in times of COVID-19, *Community, Work & Family*, 23, 3, 247-252, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13668803.2020.1756568#d1e201>
- García, M. (2021). Radio-based education in rural Colombia. *Journal of Educational Development*. Kolombiya.
- Golden, C. (2020). *Remote teaching: The glass half-full*. Educause Review. <https://er.educause.edu/blogs/2020/3/remote-teaching-the-glass-half-full>
- Gözüyükarı, E. (2022), *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin covid-19 salgın sürecinde uzaktan eğitime yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi*, (Tez No: 763807) [Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Gürkan, T. (2006). *Öğretmenlik Mesleği ile İlgili Temel Kavramlar, Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. (Editör: M. Gültekin). Anadolu Üniversitesi Yayını, ss. 1-14.
- Herand, D. ve Hatipoğlu, Z. A. (2014). Uzaktan eğitim ve uzaktan eğitim platformlarının karşılaştırılması. *Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi* 18(1), 65-75.
- Hodges, C., Moore, S., Lockee, B., Trust, T. ve Bond, A. (2020). The difference between emergency remote teaching and online learning. *Educause Review*. <https://er.educause.edu/articles/2020/3/the-difference-between-emergency-remote-teaching-and-online-learning>
- Ismık, N. (2022). *Coğrafya eğitimi ve sosyal bilgiler eğitimi öğretmen adaylarının pandemi (Covid-19) sürecinde uzaktan eğitime karşı tutumları*. (Tez No: 747377) [Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- İnsan, A. (2023). *Okul öncesi eğitim programının uzaktan eğitim sürecinde uygulanabilirliğine ilişkin öğretmen görüşleri*, (Tez No: 807572) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Kahraman, S. (2024). *COVID-19 sürecinde eğitimde fırsat eşitliği bağlamında ailelerin gelir ve eğitim düzeylerinin değerlendirilmesi: İstanbul'da nitel bir araştırma*, (Tez No: 847923) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Kaplan, İ. ve Alkan, M. F. (2022). Küresel salgın sürecinde öğrenci başarısı: Uzaktan eğitimin etkileri üzerine nitel bir araştırma. *e-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9, 329-349. <https://doi.org/10.30900/kafkasegt.989946>
- Karabudak, M. G. (2023). *Sosyal bilgiler eğitimi bilim dalı COVID-19 pandemi sürecinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve ortaokul öğrencilerinin uzaktan eğitime ilişkin görüşleri*, (Tez No: 832792) [Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Kaur, M. (2013). *Blended learning- its challenges and future*. 3rd World Conference on Learning, Teaching and Educational Leadership içinde (s. 612-617). Hindistan: G.S.S. D.G.S Khalsa College.
- Kılıç, A. (2023). *COVID-19 pandemi döneminde yürütülen uzaktan eğitim uygulamalarının sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşleri bağlamında incelenmesi*, (Tez No: 829832) [Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi

- Kılıç, U. O. (2023). *Covid-19 pandemi sürecinde uygulanan acil uzaktan eğitim sisteminin ortaokul fen bilgisi öğretimine etkilerinin incelenmesi*, (Tez No: 835747) [Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Kore Eğitim Bakanlığı, (2020). *Responding to COVID-19; Online Classes in Korea*, <https://english.moe.go.kr/boardCnts/viewRenewal.do?boardID=282&boardSeq=80869&lev=0&searchType=null&statusYN=C&page=3&s=english&m=0502&opType=N>
- Korkak, S. (2022). *Uzaktan eğitim sosyal bilgilerde değerler eğitimi*, (Tez No: 771273) [Yüksek Lisans Tezi, Amasya Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Köksal, H. (2019). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. Turan, R. ve Yıldırım T. (Ed.), Sosyal bilgilerin temelleri (s. 39-66) içinde. 3. baskı, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Köse, U. ve Koç, D. (2015). Artificial intelligence applications in distance education. ABD: IGI Global
- Kurnaz, A., Kaynar, H., Şentürk Barışık, C. ve Doğrukök, B. (2020). Öğretmenlerin uzaktan eğitime ilişkin görüşleri. *Milli Eğitim*, 49, 1, 293-322.
- Külekcı-Akyavuz, E. ve Çakın, M. (2020). Covid-19 salgınının eğitime etkisi konusunda okul yöneticilerinin görüşleri. *Turkish Studies*, 15(4), 723-737.
- Kümbetoğlu, B. (2005). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. Bağlam Yayıncılık.
- Maarif Vekâleti (1926). *İlk mekteplerin müfredat programı*. İstanbul: Devlet Matbaası.
- MEB (1962). *İlkokul programı taslağı*. Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- MEB (1968). *İlkokul programı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB (1997). *İlköğretim okulu haftalık ders çizelgesi*. Tebliğler Dergisi, 2481 (Ekim 1997), 643-644.
- MEB (1998). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. Tebliğler Dergisi, 2487 (Nisan 1998), 531-568.
- MEGSB (1985). *Ortaokul sosyal bilgiler dersinin milli tarih, milli coğrafya ve vatandaşlık bilgileri adı altında üç ayrı ders olarak okutulması hakkında karar*. Tebliğler Dergisi, 2192 (15 Temmuz 1985), 249-250.
- MEB (2005). *İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Programı*. MEB Yayınları.
- MEB (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)* https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2023428142532575-2023_sosyal_bilgiler.pdf adresinden erişilmiştir.
- MEB (2020a). *Bakan Selçuk, 23 Mart'ta Başlayacak Uzaktan Eğitime İlişkin Detayları Anlattı*. <https://www.meb.gov.tr/bakan-selcuk-23-martta-baslayacak-uzaktan-egitime-iliskin-detaylari-anlattı/haber/20554/tr>
- MEB (2020b). *Millî Eğitim Bakanlığı'nın Uzaktan Eğitim Ders Programı Açıklandı*. <https://meslegimhayatim.meb.gov.tr/haber/milli-egitim-bakanliginin-uzaktan-egitim-ders-programi-aciklandi>
- MEB (2020c). *EBA Canlı Sınıf Artık Daha Fazla Öğrencinin Kullanımında*. <https://yegitek.meb.gov.tr/www/eba-canli-sinif-artik-daha-fazla-ogrencinin-kullaniminda/icerik/3039>

- MEB (2021a). *Sayılarla uzaktan eğitim*. <https://yegitek.meb.gov.tr/www/sayilarla-uzaktan-egitim/icerik/3237>
- MEB (2021b). *İkinci Dönem Sınav Uygulamaları*. http://ogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_03/26102952_27.pdf
- MEB (2021c). *2020-2021 Eğitim ve Öğretim Yılı Yılsonu İşlemleri*. http://ogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_06/14105516_32.pdf
- MEB (2021d). *2020-2021 Eğitim Öğretim Yılı Sene Sonu İş ve İşlemleri*. http://ozalp.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_06/04150612_2020-20.pdf
- MEB (2024). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. <https://mufredat.meb.gov.tr/> adresinden erişilmiştir (Erişim Tarihi: 20.08.2024).
- Meriç, S. (2022). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin pandemi dönemindeki uzaktan eğitim deneyimleri üzerine bir araştırma*. (Tez No: 749465) [Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Mouza, C. ve Lavigne, N. (Eds.). (2012). *Emerging technologies for the classroom: A learning sciences perspective*. Springer Science & Business Media.
- Muşlu, S. (2023). *Uzaktan eğitimde sosyal bilgiler dersi hakkında öğretmen görüşlerinin incelenmesi*, (Tez No: 831832) [Yüksek Lisans Tezi, Amasya Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Müller, J. ve Wößmann, L. (2020). Flexible learning in Germany: Lessons from the pandemic. *German Education Journal*.
- NCSS (National Council for the Social Studies) (1993). *The Social Studies Professional*. 281 Washington DC.
- OECD (2020). *The impact of COVID-19 on education - Insights from Education at a Glance 2020* <https://www.oecd.org/education/the-impact-of-covid-19-on-education-insights-education-at-a-glance-2020.pdf>
- Otyakmaz, Ö. (2022). *Uzaktan eğitimde yürütülen sosyal bilgiler derslerine yönelik öğretmen, öğrenci ve veli görüşleri*, (Tez No: 730003) [Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Owino, P. (2020). Mobile learning in Kenya: An innovative approach to education access. *African Educational Research*.
- Öz, H. (2024). *Covid-19 Salgını sürecinde Uzaktan eğitimin Sosyal Bilgiler dersine yansımaları: Fenomenolojik bir Çalışma (Muğla İli Örneği)*, (Tez No: 865651) [Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Özdemir, N. (2023). *Pandemi döneminde (Covid-19) özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin beden eğitimi alanındaki uzaktan eğitim uygulamaları ve bu uygulamalara yönelik öğretmen görüşleri*, (Tez No: 787107) [Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Teknik Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Özdemir, A. ve Yüce, B. (2021). *Uzaktan eğitimin etkileri. yeni Dünya Ekseninde Güncel Eğitim Araştırmaları*. Şükrü İlgün-Esra Altıntaş (ed.), İksad Yayınevi. ss. 21-69.
- Özdoğan, A. Ç. ve Berkant, H. G. (2020). Covid-19 Pandemi Dönemindeki Uzaktan Eğitime İlişkin Paydaş Görüşlerinin İncelenmesi. *Milli Eğitim*, 49, 1, 13-43.

- Özkal, A. (2022). *Ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi kapsamında uzaktan eğitim sürecine yönelik görüşleri*. (Tez No: 753136) [Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Özkan Korkmaz, N. (2023). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin uzaktan eğitim sürecine ilişkin görüşlerinin incelenmesi*, (Tez No: 794617) [Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Öztürk, C. (2012). *Sosyal Bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış*. C. Öztürk (Ed.), *İçinde Sosyal Bilgiler Öğretimi, Demokratik Vatandaşlık Eğitimi*, (ss. 1-29), Pegem Akademi Yayınevi.
- Öztürk, C. ve Dilek, D. (2005). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları*, C. Öztürk ve D. Dilek (Edts.), *İçinde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Pegem Yayınevi.
- Parlayan, M. (2021). *Covid-19 sürecinde uzaktan eğitimin özel eğitime etkisi: Öğretmen ve aile görüşleri*, (Tez No: 841501) [Yüksek Lisans Tezi, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Patton, M. Q. (2014) *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.). Ankara: Pegem Akademi.
- Polat, O. (2022). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin uzaktan eğitime ilişkin görüş ve uygulamaları*, (Tez No: 749253) [Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Sahlberg, P. (2020). *Dijital infrastructure and learning in Finland*. Nordic EducationReview. <https://www.oph.fi/en>
- Sağlam, H. İ. (2006). *Türkiye'deki davranışçı ve yapılandırmacı sosyal bilgiler öğretim uygulamalarının değerlendirilmesi*, (Tez No: 186457) [Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Sarı, T. ve Nayır, F. (2020). Challenges in distance education during the (Covid-19) pandemic period. *Qualitative Research in Education*, 9(3), 328-360.
- Seçkin, M. (2022). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının uzaktan eğitim deneyimleri*, (Tez No: 758949) [Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2011). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2016). *Sosyal Bilimlerde Ölçme Aracı Hazırlama*, Anı Yayıncılık.
- Şahin, A. E. (2006). *Eğitimle İlgili Temel Kavramlar, Eğitim Bilimine Giriş*. (Editör: V. Sönmez). Anı Yayıncılık, ss. 1-24.
- Şahin, S. (2023). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre covid-19 pandemisinin eğitim sürecine etkisi: Dicle Üniversitesi örneği*, (Tez No: 794420) [Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Şimşek, M. (2023). *COVID-19 pandemi sürecinde eğitim ve öğretime ara veren okulların tekrar açılmasıyla eğitime başlayan okul öncesi öğretmenlerinin mesleki doyumlarıyla tükenmişlik ve duygusal emekleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*, (Tez No: 779855) [Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi

- Tanta, A. (2021). *Pandemiden kaynaklı uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler derslerine yönelik öğretmen görüşleri*, (Tez No: 684062) [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Taşkın, G. ve Aksoy, G. (2021). Uzaktan Eğitim Hakkında Öğretmen Görüşleri. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 52, 622-647.
- Taymaz, H. (1992). *Hizmetiçi Eğitim (Kavramlar, İlkeler, Yöntemler)*. Pegem Yayını.
- TEDMEM (2021). *Türkiye'nin Telifli Eğitimi Yol Haritası*. <https://tedmem.org/yayinlar-detay/turki-ye-ni-n-telifli-egi-ti-mi-yol-hari-tasi> adresinden erişilmiştir.
- Tekin, M. (2021). *Covid 19 pandemi sürecinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerisine yönelik metaforik algıları*, (Tez No: 678558) [Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Telli, S. G. ve Altun, D. (2020). Coronavirüs ve Çevrimiçi (Online) Eğitimin Önlenemeyen Yükselişi. *Journal of University Research*, 3(1), 25-34. <https://doi.org/10.32329/uad.711110>
- Turan, R. (2020). 2017 Sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin öğretmen görüşleri (Aksaray ili örneği). *Mavi Atlas*, 8(2), 256-277.
- Turan, R. (2021). Türkiye’de yapılandırmacı yaklaşıma geçişin ilköğretim sosyal bilgiler dersi kapsamında tarih öğretimi üzerindeki etkileri (1998-2018). *Kesit Akademi Dergisi*, 7 (29), 153-187.
- Turan, R. (2022). Online history lessons conducted during the emergency remote teaching process in Turkey: A review of teachers' opinions. *International Online Journal of Education and Teaching (IOJET)*, 9(4).1875-1899.
- Turan, R. ve Bektaş, Ö. (2023). Online history courses conducted during the COVID-19 pandemic in Turkey: A process evaluation from the perspective of high school students. *International Journal of Curriculum and Instruction* 15(2), 1126–1154.
- TÜSİAD (2021). COVID-19 Etkisinde Türkiye’de Eğitim. <https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/10820-tusiad-erg-covid-19-etkisinde-turkiye-de-egitim> adresinden erişilmiştir.
- UNESCO (2020). COVID-19 education response. <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse/globalcoalition>
- UNICEF (2020). Education and COVID-19 <https://data.unicef.org/topic/education/covid-19/>
- UNICEF (2021). Covid-19 and school closures one year of education disruption. <https://data.unicef.org/resources/one-year-of-covid-19-and-school-closures/>
- Uşun, S. (2006). *Uzaktan Eğitim*. Nobel Yayıncılık.
- Wallis, J. (2005). *What the Waters Have Revealed*. Sojourners Magazine. <https://sojo.net/articles/what-waters-have-revealed>
- Varol, B. (2022). *COVID-19 salgını sırasında ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programı uygulamalarının incelenmesi*. (Tez No: 774486) [Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- WHO (World Health Organization) (2019). *COVID-19 – China* <https://www.who.int/emergencies/disease-outbreak-news/item/2020-DON229>

- WHO (2020a). *WHO Director-General's remarks at the media briefing on 2019-nCoV on 11 February 2020* <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-remarks-at-the-media-briefing-on-2019-ncov-on-11-february-2020>
- WHO (2020b). *WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 - 11 March 2020* <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020>
- WIPO (World Intellectual Property Organization) (2022). *The impact of the COVID-19 pandemic on creative industries, cultural institutions, education and research* https://www.wipo.int/edocs/mdocs/copyright/en/wipo_cr_covid_19_ge_22/wipo_cr_covid_19_ge_22_study.pdf
- Yanpar, T. (2012). Etkili ve anlamlı öğrenme için kuramsal yaklaşımlar ve yapılandırmacılık. C. Öztürk (Ed.), *İçinde Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi* (ss. 51-76). Pegem Akademi Yayınevi.
- Yates, A., Starkey, L., Egerton, B., Flueggen, F. (2020) High school students' experience of online learning during Covid-19: the influence of technology and pedagogy, *Technology, Pedagogy and Education*, <https://doi.org/10.1080/1475939X.2020.1854337>
- Yıldırım, E. (2022). *Teknolojik yeniliklerin yayılması bağlamında üniversite öğretim elemanlarının uzaktan eğitim teknolojilerine yönelik tutumları*, (Tez No: 757483) [Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Yıldırım, H. K. (2023). *Salgın ile baş etmede sosyal bilgiler eğitiminin rolü*, (Tez No: 829544) [Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2003). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, E. (2022). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin covid-19 salgın süreci ve uzaktan eğitime yönelik algıları*, (Tez No: 763630) [Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Yılmaz, F. (2023). *Uzaktan eğitim sürecinde kullanılan öğretim ve ölçme tekniklerinin sosyal bilgiler öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*, (Tez No: 845070) [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Yüksel, B. (2022). *COVID-19 salgını sürecinde okul öncesi eğitimde motor gelişim: Öğretmen deneyimleri*, (Tez No: 740508) [Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Zarrillo, J. J. (2016). *Sosyal Bilgiler Öğretimi, İlkeler ve Uygulamalar*. B. Tay- S. B. Demir (Çev. Edts.). Anı Yayıncılık.

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ TEZ DEĞERLENDİRME FORMU		
Öğrencinin Adı Soyadı: Resul ÖZDOĞAN		EVET
Kapak		
1	Tez Başlığı tutanaktaki başlıkla aynı mı?	
2	Kapaktaki ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
3	Kapak format kılavuzdaki kapak formatına uygun mu?	
4	Kapakta yazılan tüm yazılar doğru olarak verilmiş mi?	
İçindekiler		
5	Sayfa numaraları tam verilmiş mi?	
6	Şekil, Çizelge vb. listeleri verilmiş mi? Sıralaması doğru mu?	
7	Özet, Abstract, Giriş, Sonuçlar vb. bölümler var mı?	
8	Yazım hataları kontrolü yapıldı mı?	
Giriş		
9	Hazırlanan tezin önemini anlatıyor mu?	
10	İkinci ve Üçüncü dereceden başlık içermemeli kuralına uyuldu mu?	
Özet/Abstract		
11	Kılavuza uygun mu?	
12	Ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
13	Özet; tek sayfa, tek aralık, tek paragraf kuralına uygun olarak yazıldı mı?	
14	Bilim kodu, sayfa adedi, anahtar kelimeler ve tez danışmanı yazıldı mı?	
Kaynakça		
15	Kaynakların tamamına metin içinde atıf yapıldı mı?	
16	Kaynak formatı kılavuzdaki kaynak formatına uygun olarak hazırlanmış mı?	
17	Atıf formatı kılavuzdaki atıf formatına uygun mu?	
Atıf Yöntemi APA 7 ☐ CMS ☐ İSNAD ☐		
Genel Değerlendirme		
18	Etik Beyan açıklaması okundu, uyuldu ve imzalandı mı?	
19	Kabul/Onay sayfası kılavuzdaki formata uygun olarak düzenlenmiş mi?	
20	Kabul /Onay sayfasında belirtilen oy birliği/oy çokluğu seçeneklerinden uygun olanı savunmayla tutarlı olacak şekilde belirlenmiş mi?	
21	Sayfa kenar boşlukları ve sayfa numaraları kılavuzdaki formatına uygun mu?	
22	Paragraf boşlukları ve metin satır aralığı kılavuza uygun olacak şekilde düzenlenmiş mi?	
23	Başlık yazımları kılavuzdaki başlık formatlarına uygun mu?	
24	Yazı tipi ve boyutu kılavuzdaki yazı tipi ve boyutu formatına uygun mu?	
25	Şekil, Çizelge vb. açıklama ve numaralandırmaları kılavuzdaki formata uygun olarak yazılmış mı?	

Danışman: Prof. Dr. Refik TURAN

İmza: